

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendőek, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. t.-c. végrehajtásának ádventje.

A mikor az idők teljessége eljött, elkövetkezett az emberiség váltsága. Úgy látszik, a magyar protestantizmusra nézve is közelget az idők teljessége s nem marad már sokáig mostoha gyermek. Csak egy pár éve is kiáltó szózat volt a pusztaságban az 1848:XX-ik t.-czikk végrehajtásának követelése, illetékes helyeken nem sokat hederítettek rá. Ma? Ki tagadhatná, másképen fordult. A míg a múlt évben alig emelkedett a parlamentben egy pár képviselő ezen ügy érdekében szólásra s mondhatjuk, elszántság, bátorság kellett még ehhez is, ma a XX-dik t.-czikk végrehajtása állandóan szereplő programmpont s *állami feladat*.

Meglepő fordulat. Úgy tetszik, mintha a nemzeti küzdelem izzó szenvedélyében kiforrott volna a köztudatban, hogy a magyar nemzeti érdekeket minden téren ki kell elégíteni s ezek között égető szükség, szinte principium, hogy a mellőzött, kitagadott magyar protestantizmus jogos, törvényen alapuló igényeit el kell ismerni.

Hogy eddig e tekintetben nem történt semmi, nemcsak hálátlanság a fajfenntartó, nemzeti szellemet lehelő protestantizmus iránt, hanem kötelességmulasztás is. Igen, háromszáz éves hálátlanság, félszázados kötelességmulasztás. Volt tehát alkalmunk keresztyéni türelmünket gyakorolni s várni az idők teljességét. Nagyon is itt az ideje, hogy ádventünk legyen. Ennek bűnbánata azonban nem a mienk, hiszen mi minden mostohaság dacára is odaadó hűséggel tettük meg kötelességünket s megteesszük ezután is.

De hát mit várunk mi az államtól és mit értünk az 1848:XX-dik t.-czikk megvalósítása alatt? Talán búja kényelmet, talán pontifex maximusi donációkat, szertelen bőséget? Nem, anyaszentegyházunk a munka, az építés, az erő egyháza, a melynek e jobb rész mel-

lett nincs ideje tetszelgő fényüzésre, hívalkodásra. Azt a kötelességét akarja csupán teljesíteni, a melyre az isteni gondviselés rendelte: építeni akarja Isten országát s a magyar nemzeti állam évezredekkel dacoló épületét. Hogy ezt tehessük, erre kívánjuk az állam önzetlen segítségét. Igen, segítséget akarunk, nem eltartást. Nem akarjuk egyházunkat kitartatni, hanem erőnknek a munkára való képességét igyekezünk fokozni, hogy még teljesebb mértékben lehessünk továbbra is az állam jobb keze, fegyverestársa, segítése. HIVEINK olyan elviselhetetlen terheket hordoznak, a mely megbénítja tevékenységünket, roskasztó súlyával lebilincseli erőnket. A kár, mely ebből származik, közvetlenül anyaszentegyházunké, de hatásában, eredményében a magyar nemzeté.

Ezen elviselhetetlen teher átvételét, a súly feleslegének elhordozását kívánjuk az államtól csupán.

Mit értünk a XX.-ik t.-czikk megvalósítása alatt? Azt, a mit a Prot. Irodalmi Társaság ez évi nagygyűlésén Ballagi Géza felolvasásában kitűzött: adjon az állam annyi segítséget -- a protestáns egyházak alkotmányának, önkormányzati jogainak épségben tartása mellett -- a mennyire az igazságos és aránylagos megadóztatás továbbra is hordozandó terhén kívül, egyházi és iskolai intézményeink fentartására szükségünk van. Ez méltányos, igazságos kívánság. -- Ami pedig azt a „do, ut des“ elvet illeti, a melyet autonomiánk sanda ellenei itt alkalmaztatni szeretnének, el nem ismerhetjük a szokásos értelemben. Más tekintetben kamatos kamattal háláljuk meg az államnak adományát, de autonomiánk csorbításába bele nem megyünk. Vajjon, eltekintve bizonyos politikai tendenciáktól, mit használna az a magyar államnak, ha egyházunkat pórázra kötné? Hiszen ezzel épen azon a téren bénítana meg, a melyen folytonosan csatározó előőrsei vagyunk, a magyarság megtartásának és erősítésének küzdelmes harc-

mezején. Igen, más értelemben akarjuk alkalmaztatni a fentebbi elvet, úgy, hogy ne az állam mondja ki az „adok“ szót, hanem mi mondjuk. Egyházunk továbbra is adni, használni akar a magyar államnak, ezért kell annak is segítséget adni. A XX-dik t.-cikk a „do, ut des“ elvnek épen ezt a második értelmezését, formáját teszi jogosulttá s ezt czélozza. — De, ha mi azt értjük a XX-dik törvény-cikk alatt, hogy az állam nemzeti munkáikat, annak extenzivitását tegye lehetővé és anyagilag támogassa, ezzel meg van szabva az iránya annak is, hogy a segítség miképpen történjék. Specialiter az erdélyi viszonyok közt csak egy mód lehetséges, csak egy vezethet célhoz, az tudniillik, hogy az állami segítség kifejezetten szolgálja a nemzeti célt. Más szavakkal, anyaszentegyházunk állami támogatása egyik része legyen a nemzeti magyar állam kiépítése, biztosítása munkájának.

Ime, kifejtjük ennek szükségét.

Más helyen, más alkalmakkor többször kifejtettük, hogy az erdélyi részek milyen fontossággal bírnak a nemzeti jövőre nézve. Ez nemzeti létünk védővára. De épen ezért itt igaz csakugyan, hogy a kié a föld, azé az ország. Már pedig épen a föld, a talaj siklik ki itt lábaink alól. Ellenségeink céltudatosan, nagyszerű arányokban törnek e cél elérésére. Ezért nekünk, mikor nemzeti munkát akarunk itt teljesíteni, legelőször a földön kell megvetni a lábainkat s azt kell megtartanunk, a mi még megtartható s visszahódítanunk, a mi még visszahódítható. Tudvalevő, hogy maga az állam is ennek tudatában lévén, csinálja a telepítési akciót. A 48:XX-dik t.-cikk végrehajtása is alkalmas formában lehet földmegtartó akció. Hogyan? Adja az állam a maga segítségét földben s földjövdelemben adja meg azt az évi hozzájárulást, a melyre az egyes egyházaknak szüksége van. Pénzügyi szempontból is mellőzhetetlen előnyökkel bír ez a módozat. Ugyanis, mondjuk, hogy az erdélyi egyházkerületek összes állami kiegészítési összege 400,000 korona. Ennek 4% mellett 10 millió korona tőke felel meg pénzben. Ha pedig az állam 400,000 korona jövedelmet hozó földeket ad, azoknak megszerzésére nem kell 10 millió tőke, mert jobb földeket véve is számításba, ennyi pénzért több jövedelmet hajtó földbirtok vehető. Az állam tehát kevesebb tőke befektetésével megadhatja azt az évi állandó segítséget, amit pénzben adva csak nagyobb összeggel érhet el. Jobb minőségű földeket véve számításba, azok 6%-ot meghoznak, tehát a felvett 400,000 korona évi segítségnek nem 10 millió, csak 6 millió 667 ezer korona tőke felel meg. A különbség több, mint 3 millió.

Igy tehát az állam kevesebb áldozattal is ugyanazt az eredményt érheti el, amit a

nagyobb tőkével elér. E mellett igen nagy adminisztrációs előnyök is vannak: a föld érintetlenségének, tehermentes megtartásának ellenőrzése sokkal könnyebb, mint a pénznek s ez sok számoltatástól, költségtől menti meg úgy az államot, mint az egyházkerületet. — Hogy miért gondolunk egyszer s mindenkorra, vagy legalább is hosszú időre egy csapásra való kielégítésre, ennek is megvan az oka: érthető okokból az állam fázik olyan tételektől, melyek költségvetését állandóan terhelik meg.

A földjövdelemben való kielégítés előnyös, mondhatjuk, a legolcsóbb módozat. Erre gondolnunk kell azért, mert minél kevesebb áldozattal érhető el egyházunk megsegítése, annál könnyebben és gyorsabban valósítható az meg. Már pedig e tekintetben méltán lehet jelszavunk: cito, cito, citissimo.

Nem szóltunk még arról, hogy egyházainknak földjövdelemben való kielégítése mennyiben szolgálhat közvetlenül nemzeti célokat. Az állam által adandó földek természetesen elidegeníthetetlenek lévén, nem egy tömegben, hanem elszórva, hálózatosan biztosítanak olyan föld kontingest, a mely idegen, nem magyar kézbe nem juthat. Így és ez által kötné meg a magyarság itt Erdélyben a kiskamló földet. Hozzávéve ehhez már meglévő egyházi földeinket, együttvéve olyan masszát kapunk, a mely, ha a nagy alföldön nem is, de itt, a hegyes-völgyes országrészben erősen számot tesz. Ellenvethetik ennek azt, hogy nem jó a kötött birtokok szaporítása. Igaz, de csak úgy, hogy nem jó egy tömegben lekötni a földet. Mi is azt tartjuk, hogy eltekintve az erdőbirtokoktól, itt veszedelem volna hitbizományi uradalmakat létesíteni, mert ez a kis egzisztenciák megélhetését még nehezebbé tenné. De úgy, amint fentebb előadtuk, a kis embereken, a magyar és székely kisbirtokosokon könnyít.

Azt hiszem, ezekben már eléggé meglátászik a nemzeti érdek istápolása. Hogy még világosabb legyen, hozzátesszük azt is, hogy így az egyházaknak adandó földek kibérelésével sok magyar ember juthatna megélhetéshez s nem bujdosna Romániába, Amerikába. E ponton tehát a földadás formális telepítési, megrögzítési akció, s mint ilyen a magyarság fentartásának, a kivándorlás megcsappantásának hathatós eszköze.

Igy fonódnék tehát egybe az egyházak megsegítésének és a magyar nemzeti állam megerősítésének feladata. Ha egyházaink megsegítése — bárcsak Erdélyben — ezen a módon történnék, múltjánál, hagyományainál fogva fenséges hivatását folytatná anyaszentegyházunk s a magyar államnak is mindenkor dicsősége lenne, hogy a nemzeti munkát hivatott kezekbe tette le.

Eképen gondolkozva az 1848:XX-dik t.-

cikk végrehajtásáról, az irigy, felekezeti szemüvegen át nézők mondhatják azt, hogy az felekezeti érdek, de a magyar nemzet és a magyar protestantizmus csak így jelölheti meg, hogy az: *elsőrendű fontosságú magyar nemzeti feladat és kötelesség!*

Koréh Endre.

Válasz Dr. Farnos D. nyílt levelére.

Készséggel, sőt örömmel adtuk közre mult számunkban dr. Farnos nyílt levelét, mert felette kívánatosnak tartjuk ennek a dolognak tisztázását, a melyet, hogy mily nagyon súlyos természetűnek tartottunk és tartunk, mutatja első megjegyzésünk is. Példátlanul súlyos vádnak, meggyanúsításnak azt az állítást, hogy „egyházkerületünkben *máris* valami *jezsuita szellem* kezd lábrakapni“ és rendkívül súlyos felelősséggel járónak az egyházkerületi *ellenzék szervezését*. Mert egy olyan testületet, mint egyházkerületünk akár egészében, akár tagjainak többségében, akár — in abstracto — kormányzatában, akár — in concreto — kormányzóiban jezsuita szellemének mondani: ez — ha a szavaknak komoly értelmet akarunk tulajdonítani — több, mint súlyos vád; ez férfias önértékben, erkölcsi integritásukban, becsületes őszinteségükben való lealacsonyító meggyanúsítás, a mit concret tényekkel való bizonyítás nélkül, csak úgy általánosságban odadobni még az idegentől is lelkiismeretlen könnyelműség; egy oly laptól pedig, melynek felelős vezetői épen a meggyanúsított testületből valók, a kiknek alkalmuk van mindent látni, mindenről felvilágosítást kérni és kapni, mindent megbirálni: jóval több ennél.

Örömmel konstatáljuk, hogy a dolognak ezt a súlyosabb részét dr. Farnos D. enyhíteni igyekszik, mikor a tudósítás igénytelenségére, hevenyészett voltára s arra utal, hogy egyik-másik kifejezése nem a legszerencsésebben volt választva, a mely félreértésre adhatott alkalmat. Megvallom, hogy férfiasabbnak tartottam volna, a hibának nyílt és őszinte beismerését, mint ezt a kimagyarázgatni akarást, mely így semmi esetre sem sikerült kielégítő módon. Különösen nem a „*máris*“ kifejezésre vonatkozólag, a melyre nézve a magyarózó oly zsákutczába került, hogy hallgatásra kellett magát kárhóztatnia. Pedig — főleg a „Közérdek“ idevonatkozó megjegyzésére tekintettel — itt egy kicsit nyiltabb beszédet vártunk volna. Am, ha dr. Farnos e tekintetben elintézetlen ügyet akart magának fentartani, nyugodjunk bele; ez elvégre is az ő dolga.

Hanem térjünk át a dolog másik oldalára, ami a tudósítás főcéljának állittatik: az *egyházkerületi ellenzék szervezésére*. Erre vonatkozólag — csak így általában mondva, amint volt is — fentartjuk, hogy az merénylet egyházkerületünk békéje ellen. Az, mert pártszerű szervezkedést von maga után a politikaiak mintájára, a minek szomorú következményei lennének az egész egyházi életre. Az egyházi élet természete nem engedi meg a szervezett pártokkal együtt járó pártoskodást. Itt nem szabad lenni sem *kormánypártnak*, sem *ellenzéknek*, mint pártoknak. *Concret kérdések körül* természetszerűleg kialakulnak a pártolók és ellenzők s itt helye van az argumentációnak, meggyőzősnek, propagandának. Sőt rosszul mondtam. Itt sem szabad, hogy pusztán negáló ellenzők legyenek. A mi egyházi életünk természete azt kívánja, hogy akik valamit az ajánlott módon nem akarnak, mondják meg, pozitív javaslat alakjában, hogy miként akarják. Itt sem szabad, hogy harczoló felek álljanak szembe egymással, hanem építő testvérek.

S itt már úgy látszik közeledünk a megértés

felé dr. Farnossal. Ő is most már *concret kérdésben* kívánja szervezni az ellenzékét s ez: erdélyi egyh. ker. alkotmányának és szervezetének kérdése. Itthon vagyunk. Teljes mértékben elismerem az ő törekvésük jogosultságát.

Erről már beszélhetünk. Lapunk hasábjai nyitva állanak pro és contra. Kormánypártnak és ellenzéknek nem; de komoly, tudományos érvelésnek bármely irányban. Várjuk dr. Farnosnak ez irányu bejelentett czikkeit. Hadd tisztázzuk a kérdést.

Végül csak egyet. Visszautasítom azt a felfogást, hogy a kertészekkel „fenyegetődzttem“ volna. Az általam jellemzett törekvést rossz gyümölcsökkel fenyegető plántának mondtam. Ezzel szemben hívtam fel a kertészek figyelmét. Irodalmilag nyilvánult törekvéssel szemben, kizárólag csakis irodalmilag teljesítendő kertészetre gondoltam. Kívánom, hogy ha kitünik, miszerint a vaczkorfa törzse egészséges és jó magból, jó földben sarjadzott: oltuk be nemes galylyal, hogy jó gyümölcsöt teremjen. Egy jó kertésznek sem lehet kifogása az ellen, hogy a vadoncz is ápoltság, mert különben nem lesz mit beoltani.

Reméllem ez alapon megértjük egymást s ki-ki a maga módja szerint kertészkedve csak előmenetelére lesz egyházunknak. Csak a személyeskedés, egyéni érdek, gyanúsítás, megfélemlítés, üldözés, irigység, bosszu, s roszakarat dudvált nem szabad megtünnünk, mert ezeket soh'sem lehet a köz javára gyümölcsöztetni. Ezeket a gyökereket is kiszakgató mély kapavágással kell kiirtani, hogy soha újra ki ne hajthassanak. Mi erre is vállalkoztunk egyházunk veteményes kertjének művelésében s erre mindig kiváló gondot is fogunk fordítani, mert a jó plánták — ha lassan is — de fejlődnek, ha a gyom és dúdva el nem öli őket. Ezt ne engedjük!

Nagy Károly,
szerkesztő.

Az iskolai istentiszteletek a vallásos nevelés szolgálatában.

— Tanári székfoglaló; tartotta Tárkányi György, a kolozsvári ev. ref. koll. vallástanára. —

Hosszú, küzdelmes bolyongás után, hogy el ne hagyja többé, a szülei házba megtért gyermek meghatottságával állok itt, az édes Alma mater régi, kedves ismerősként köszöntő százados falai között. Huszonhat évvel ezelőtt történt, úgy lehet épen ebben a perczen, hogy örömtől repeső szívvel megcsókoltam az egyszerű földművesnek, poraiban is áldott jó édes apámnak nehéz munkától kerges kezét, hogy verejtékkel szerzett filléreiből lefizette érettem az első tandíjat és én, mint az elemi második osztály tanulója, szívemben égő vágygyal, kibeszélhetetlen sejtelmekkel a szalmafüdeles házból beléptem abba az új világba, a mely ez intézet falain belül lakik.

Tíz éven át volt ez a hely második otthonom, tíz éven keresztül nevelt, készített arra a pályára, a melynek rengetegét járva, azóta nem egyszer álltam ott, hogy tévútra jussak; nem egyszer állottam széditő örvények, mély szakadékok felett; tövisei nem egyszer megvérezték lábamat, hogy sokszor óhajtottam: vajha soha ne léptem volna útjára, vajha maradtam volna mindvégig az ősi barázdák mellett és mégis-mégis hálával és szeretettel gondoltam mindig az édes Alma materre és azokra a jótéteményekre, a melyeket cselekedett velem és most egyik munkásaként, vezetőjeként visszatérve falai közé, áldom a gondviselést, hogy legalább szerény kamatát visszafizethetem annak, amit lelkieken, szellemiekben tőle nyertem.

Huszonhat évvel ezelőtt volt bizony és én azóta bevégeztem itt az iskolát s jó néhány osztályt az élet iskolájában is: azóta sokat bolyongtam, nagy

földet bejártam, megfordultam ismét az Alma mater falai között, hogy újra kezembe vegyem, új hazát keresve, a vándorbotot.

Es most, annyi év után itt állok ismét ezen a tiszteletreméltó helyen, a melyre első beléptem óta ez intézetbe mindig igaz tisztelettel, áhitattal tekinttem fel: itt állok egyik örökösöként azoknak, a kik ki nem törülhető betűkkel irták be nevüket szivembe, intézetünk, anyaszentegyházunk, közművelődésünk történetébe. Es a mikor itt állok, hogy beköszöntőmmel soraiba lépjek ez intézet vezetőinek: meghajtom, mély alázattal hajtom meg fejemet és szivemet az én megsegítő, gondviselő, megáldó jó Istenem előtt és vallást teszek arról, hogy az ő kegyelméből vagyok, a mi vagyok; mély alázattal borulok le áldott Istenem, gondviselő édes atyám előtt, a ki az ő örök tanácsából jónak látta nem egyszer keresztül vinni a megpróbáltatások tüzén, a ki, nem nézve az én gyarló, fogyatkozásokkal teljes voltomat, irgalmasságával eltakarta tévedéseimet, bűneimet; sőt vallom és hirdetem, hogy jeleket és csudákat cselekedett velem és érettem. Vallást teszek ime előtte és az emberek előtt, hogy ismert és szeretett engem, minekelőtte én igazán ismertem és szerettem volna őt. Annak okáért ime előtte és mindenek előtt teszem az erős szent fogadást, hogy hozzám való nagy jóságáért és szeretetéért szivemet és elmémet, minden erőmet és tehetségemet az ő nagy nevének és dicsőségének munkálására fogom szentelni, hogy bizonyosat tegyek arról, hogy nem hiábavaló volt hozzám való nagy kegyelme.

A Gondviselő erre különben maga nyitott itt nekem nagy és munkás kaput, a mikor élethivatásomul jelölte ki: megnyerni az egymás nyomába lépő ifjú nemzedék szivét és elméjét az ő szent fia evangéliumának s ezzel evangéliumi ker. egyházunknak.

Hogy pedig én ezt mi módon hiszem elérhetni, mi módon fogok erre munkálni, erre nézve fogok most tanári beköszöntő értekezésemben egyet és más elmondani.

A munkakör, a melyre a Gondviselés elhívott, nem új, nem ismeretlen előttem. Ez a tizedik éve immár, hogy gimnáziumi tanulók vallásoktatásával foglalkozom: öt évig ideiglenes minőségben ennél az iskolánál és az utóbbi négy év alatt Sepsiszentgyörgyön mint rendes tanár. Ezalatt az idő alatt bőségesen volt alkalmam megismerkedni feladatommal, teendőimmal működésem körében. És a mivel már legelőször tisztába jöttem, az annak a szomorú tapasztalása volt, hogy nagy hiányokat, nagy mulasztásokat kell ezen a téren helyrehozni. Az ifjúság vallásos és egyházi életének gondozása egyházunkban egész vonalon s így gimnáziumainkban is el volt hanyagolva egészen az újabb időkig. Ennek egyik legfőbb oka a gimnáziumokban a tanárképzés átalakulása volt. A múlt század utolsó pár évtizedéig a gimnáziumi tanárok papi s épen felekezeti kiképzésben részesültek s így a gimnáziumi tanítás is egészben egyházas jellegű volt. A tanárképzés átalakulásával maradt egy-két papi képesítéssel is bíró tanár, a nagy rész azonban a felekezeti egyetemi képesítéssel jutott tanári katedráinkra, a mely körülmény ha előnyös volt is általános paedogógiai szempontból, de az akkori viszonyok között a vallásos és egyházas nevelést tekintve, épen nem volt az, mert ha meg is volt bennük a vallásos buzgóság, az egyháziasság, hiányzott a szakismeret, hogy kezükbe vehessék a vallásoktatást.

Református egyházunknak pedig elkerülte a figyelmét vagy nem is tartotta szükségesnek, de anyagi ereje sem igen engedte, hogy a megváltozott viszonyok között megfelelő intézkedéseket tegyen. A gimnáziumi vallásoktatást vagy a gyülekezetükkel amugy is elfoglalt lelkészekre bízta, akiknek alig jutott valami ideje a gimnáziumi tanulók vallásos

életének gondozására, vagy végzett theologusokra, a kik egy pár évi kísérletezés után parochia után néztek.

Pedig ez az átalakulás nálunk nagyon-nagyon rossz időre esett, arra az időre, a mikor a materializmus a legvehemensébbül lépett fel nálunk s a tudomány az egyedül csalhatatlannak tekintetett, a mikor divat volt gunyt űzni a szent dolgokból és szinte kéjelgett a művelt világ a hitetlenségben és vallástalanságban, s nem egy felekezeti tanár akadt, aki maga is belevetette magát ennek az áramlatnak a hullámaiba.

Erre az időre esik az én gyermekkorom s így személyes tapasztalataim vannak e tekintetben. A vallástani órákat hol kitarították, hol nem, de inkább nem tartották ki s ha kitarították, a tanítás a tananyag száraz, lélek nélküli beemlézése és eldarálása volt. Ezzel azután be is volt fejezve minden gondoskodás vallási életünkről. Igaz: — elvittek vasárnaponként a templomba, hogy azonban ez üdvös volt-e minden tekintetben ránk nézve, annak problematikus voltáról később megfogok emlékezni.

A tanításnál a paedogógiai botlások egész sorozata jut eszembe, de csak egyet említek meg, a legnagyobbat. A hetedik osztályban a vallástani tanár, egy végzett theologus, vitatkozást rendezett az osztályban a felett a kérdés felett, hogy van-e Isten? s kijelölte a vitatkozókat pro és kontra, s nagyon jól emlékszem, hogy egyik tanulóársam micsoda szenvedélyvel czáfolta az Isten lételetét ifjúsági könyvtárunkban meglevő s akkori időben legmohóbban olvasott könyvéből Büchnernek „Az erő és anyag” címűből.

Bizony mondom annak, hogy nem lettünk, az akkori generáció, egytűl-egyig hitehagyókká és vallástalanokká, annak az oka a hazuról hozott Istenfélelemben és kollegiumunk hagyományos egyházas szellemében keresendő, mert az egyházi gondozástól bátran lehattunk volna, az bizonyos és az is bizonyos, hogy más gondozás mellett egyikünk másikkal külső, de különösen lelki élete másképen, szerencsésebben alakulhatott volna.

Sulyos dolgok ezek tudom, de igazak. Tanuim reá a már akkor is itt működő vagy itt tanuló s most is sorainkban levő tanárai a kollegiumnak, a kik maguk is nem egyszer fájdalommal, keserűséggel emlékeztek vissza előttem ezekre az időkre. Sulyos dolgok ezek tudom s sokat haboztam, hogy vajjon elmondjam-e, de elmondottam, nem vadaszkodásból, hanem hogy ez által is evidenssé tegyem az ifjúság fokozottabb vallásos és egyházi gondozásának szükségét, mert hiszen nyom nélkül nem marad semmi a történetben s így egy iskola történetében sem s az említett idők és viszonyok — ha javultak is az állapotok — nyomot hagytak az intézetben, a melyet el kell távolítani.

(Folyt. köv.)

Nyílt levél a Szerkesztőhöz.

„A jó igyekezetekben ne legyetek restek, lélekben buzgók legyetek, az Urnak szolgáljatok”
Pál apostolnak a rómaiakhoz írott levele XII.

Nagytiszteletű Szerkesztő Ur!

Engedje meg, hogy most, midőn egyes derék lelkészeink megértve az idők jelét, belátva a vallástalanság, a tévtanok rohamos terjedését — vállalva buzgólkodnak azon, hogy hiveikben a szunyadó az alvó szellemet ébredésre, öntudatra serkentsék, — én mint falusi ember, mint a nép egyszerű fia, de Idvezítőnknek Kálvin szerinti követője, egyházainkban oly ijesztő módon terjedő vallástalanságra vonatkozó keserű tapasztalataimat, — úgy a mint azt

elkém érzi, szemeim látják, egyszerű észjárással, de erős hittel, vallásomhoz való törhetetlen ragaszkodással, becses lapjában felsorolhassam.

Első szavam: a pap legyen Apostol!

Tehát ne csak igehirdetője Krisztus megtisztított vallásának, ne csak a szószéken legyen szövétnek, tudjon magával ragadni ékesszólásának varázsával, hanem felülemelkedve az emberi gyalóságokon, *éljen úgy, a mint tanít*, tudjon csak szeretni, de gyűlölni nem s legyen ő a magánérinkezésnél is atya, tanácsadó, békebíró, orvos; — vigasztalója, gyámoltója, vezetője hiveinek, legyen lelkes apostola egyházának, nemzetének, hogy hivei ő benne ne a pöfeszkedő tudóst, a kicsinyeket csak valaminek tekintő tudományos embert lássák, hanem találják meg azok ő benne a jó pásztor, a ki nyájas, leereszkedő modorával, lelkiatyai szeretetével öleli kebelére, emeli föl, magához a csüggedőket, a hitben ingadozókat; legyen Istennek hűséges sáfára, a kit szeretettel övedz nem csak a fényes paloták büszke lakója, hanem a szegényes kunyhók árva népe is: legyen Apostol!

Sajnos azonban, hogy papjaink nem kivétel nélkül apostolok s épen ezért nagy különbséget találok a *hivatalos*, azaz a *valódi* és a *professionatus* vagyis a látszólagos, a *nem igazi* papok működésében.

Az elsők alatt azon derék lelkészeinket értem, kik, mint az Igaz Istennek buzgó apostolai, életüket magasztos hivatásuknak szentelve, hiveiket jézusi szeretettel kapcsolják magukhoz s miképpen Idvezítőnk nem nézte le a szegény vámosokat, halászokat, azoképpen ők is felkeresik a szegényes kunyhók lakóit is, keresztnelnek, esketnek, temetnek sokszor ingyen; hirdetik az igét alkalmas és alkalmatlan időben s minden áldozatot meghozván hiveik boldogítására, építik Istennek országát e földön! — Igen, mert ezek kopár, sivár, területen, szerény viszonyok között is buzgósággal lelkesedéssel, önzetlen szeretettel munkálkodva hatnak, alkotnak, gyarapítanak és így valóságos apostoli munkát végeznek úgy egyházi, mint nemzeti életünkben. Ezek Apostolok.

Azok pedig, akik nem érezve hivatottságot és csak kényelemszeretetből, kenyérkeresetből lettek lelkészek; kik csak megválasztásuk alkalmával állanak szóba szegénysorsu hiveikkel, kik kortes eszükkel vagy protekcióval jutnak álláshoz és pedig igen sokszor szép és tekintélyes álláshoz — háttérbe szorítva minden tekintetben érdemesebb pap-társaikat; kik nemes krisztusi jellemükhöz hiven, tisztátalan eszközökön nem folyamodnak: azok az urak, bizony a palást alatt is csak oly hivatalnokok, a kik lelki restségükkel önző, rideg lelkükkel, *evangeliummel* életükkel a gondjaira bizott nyáját a ragadozó farkasok prédájára juttatván, igen sokszor egy előbb még virágzó, népes egyházközséget is teljesen tönkretesznek, kárhozatba döntenek

Sajnos, hogy ily keserű hangon vagyok kénytelen feljajdulni, ily súlyos váddal előhozakodni, de a midőn látom, hogy az elsők mily nemes buzgalommal építik egyházaikban a vallásos életet, ápolják az élőhitet, mint hintik a jó magvakat és miképpen irtják kétkézzel a gyomot; midőn látom, mint fakad lábuk nyomán az áldás, mint emelkedik a hitnek szárnyain és lesz virágzóvá a vallásos élet, midőn még azt is látom, hogy egy, az egyháza érdekeit szíven viselő, egyszerű egyháztagnak is mily szép eredményt mutathat fel az építés munkájában: oh csak akkor tudom igazán, hogy a professionatus pap nem csak hűtlen sáfára Krisztus egyházának, hanem korcs fia nemzetének, árulója saját hazájának.

Az erkölcsében még kevésbé romlott nép nem szereti a gőgös, pöfeszkedő papot, nem szívesen türi a lenézést és a mellőzést, s hogy ez a számtalanszor kijátszott, porig alázott és vérig sértett szegény nép elvárja, hogy a terhes egyházi adókkal

való súlyos megterhelhetetés után legalább papjaiban találjon emberére, jóakarójára, pásztorára, édes atyjára: ez azt hiszem, csak természetes, és ezt tudhatná minden pap és jaj annak, a ki ezt nem tudja, vagy nem akarja tudni!

Nem jól van ez így, Nagy tiszteletű Uram s ezen mindenáron és minél előbb változtatni kell, mert ilyen elszomorító körülmények között nem terjedhet a világosság a nép szívében, nem verhet gyökeret az élőhitnek virága a kételkedő, a bűnös lelkékben; pedig bizony én is azt mondom, hogy elvész a nép, mely tudomány nélkül való.

Nem akarok itten személyeket említeni, mert sérteni nem szándékom, csak egyszerűen rámutatok arra, hogy sokan lelkész aai közül mily keveset törődnek a vallásos élet fejlesztésével, a hivek és az egyház közötti kapocs szorosabbra fűzésével, megszilárdításával.

Ebben a tekintetben legyen szabad tanunakhivnom a „Vasárnap„-ot, ezt az erdélyi egyházkerület egyházi értekezletének támogatása által ezelőtt 3 évvel megindult, a vallásérvölcsi és nemzeti szellem terjesztésére, az egyház és a haza felvirágoztatására törekvő hetilapot, melynek évi előfizetési ára potom 4 korona s a mely daczára, — hogy erdélyi egyházkerületünk 500 anyaegyházat számlál, — alig jelenik meg 600 példányban s megbukással fenyeget azért, mert a hűtlen sáfárok jóvoltából 300 egyházközségben még ma sem ismerik; holott a szegény, a szellemi táplálékot sovárgó hiveknek kedves olvasmánya szívesen fogadott vendége!

Ime nagy tiszteletű Uram!

Mig Róma kísértő sötét szelleme az Inquisitorok utódainak busás jövedelmeiből, özönével terjeszti számos lapjai által a homályt, babonát; hinti a konkolyt és veti a maszlagot: addig mi nem bírunk fentartani egy-két lapot, mely a krisztusi világosság és igazság fegyverével küzdve oszlassa a kődöt, terjessze a tudományt s védve a Krisztus igaz egyházát, lángoló honszeretetre is tanít. Pedig lelkész aai jól tudják, hogy a sajtó ma már mily hatalom; de azt sokan nem akarják belátni és tudni, hogy ha még sokáig nem tömörülünk, ha még sokáig nem ébredünk fel a tétlenség, a lelki restség zsidbasztó álmából: fegyvertelenül állunk az elnyeléssel fenyegető feketék, szervezett és az eszközökben nem válogató, táborával szemben.

Pedig bizony a falvakban és városokban tömören egymás mellett lakó hivekhez, mégis talán csak rövidebb és kényelmesebb lehet az út, mint például Hosszfuluból a 40—50 klmterre fekvő Azuga, Bus-tény és Sinaia oláhországi községek ipartelepein tengődő hitsorsosaink szegényes kunyhóihoz — mely misziói utazások a nagy fáradságon kívül még anyagi áldozatokkal is járnak.

De hát bizony a kényelemszerető, rossz pásztor mellett, szendereg, alszik annak a fáradt, elcsigázott embernek bűnös lelke s mivel ő nem érzi, de nem is sejtí a közelgő veszedelmet, alszik tovább a maga korlátolt szellemének világában, mert alvó lelkét nem rázza fel az apostol igehirdetésének ereje; az evangelium tüzevel nem melegíti föl, fényével nem világítja meg közönyös és tudatlan lelkét s ilyen körülmények között nem csoda, ha főleg az alsóbb néposztály — mely különben is ragaszkodik a külsőségekhez: — beleszalad a gonosz halászok által kivetett hálóba s lesz belőle hitehagyott és elmegy bámolni oda, a hol üres szíve, sivár lelke talál ugyan fényes oltárt, aranyozott alakokat és tömjénfüstöt; de igazságért szomjuhozó lelke minden nemesebb érzés, minden magasztosabb eszme élvezetétől el-esik, üresen marad.

De azt kérdem most, hogy majd a kiábrándulás, a keserű csalódás pillanatában, ki fog helyt állani a múlásztások szomorú következményeiért: a tö-

meges áttérésekért, a mindig szaporodó vadházasságokért s ezekből kifolyólag az egyházunkat és nemzetünket is oly érzékenyen sújtó csapásokért?!!

Mert a mily igaz, pedig igaz, hogy pásztor nélkül elszéled, elvész a nyáj! azonképen igaz az is, hogy templomaink nem kongának ma annyira az ürességtől, a vallás iránti közöny nem terjedhetne oly ijesztő módon, ha lelkészeink mindenike hűséges szolgálója lenne Istennek, hiven sáfárkodnék a reá-bízott talentumokkal s felfogná hivatásának szépségét, magasztosságát igazán és komolyan.

Nem érzek magamban elég erőt sem arra, hogy nehány apostoli buzgóságú lelkipásztornak önfeláldozó munkásságát kellően méltassam; sem arra hogy a hűtlen sáfárok lelkitunyását, bűnös mulasztását elég erősen ostorozzam, és ha mégis ez utóbbiak István sorsára juttatnának is: nyugodt lélekkel állók meg a haragvó lelkek boszujának közápóra alatt, mert engemet a fentebbiek elmondására, hazám és anyaszentegyházam nagy szeretete kényszerített.*

Tömös 1903 évi november hó 22-én.

A nagytiszteletű szerkesztő Urnak igaz hive

Kiss József,

a tömösi és predeáli főkegyházak gondnoka.

KÜLÖNFÉLÉK.

Templomavatás Ny.-Gálfalván. Megható ünnepély folyt le november 22-én Nyárad-Gálfalván. A kis református gyülekezet ujonnan épített szép kis templomát avatta fel Ravasz János református esperes, mint püspök-helyettes. Reggel a nagyszámú vendégsereg Szentiványi Gábor gálfalvi földbirtokos házában gyülekezett össze. A vendégszerető házigazda, aki különben is buzgó pátronusa a református egyháznak, lekötelező szívélyességgel fogadta az érkezőket s rendezte az egész ünnepélyt. Már a szép kis templom is Szentiványi Gábor tervrajza és nagymérvű segédkezése mellett épült fel. A nagy közönség áhitattal állt az új templom körül, a mikor Gombos Zsuzsa székely hajadon szép és ékes szavakkal üdvözölte a templomavató esperest. Ravasz János esperes meleg és megható beszéddel nyitotta meg a templomot s adta át az eddig zárt helyet a nagyközönség használatára. Benn a templomban zsoltárok éneklése után Erdélyi Béla buzgó imája s Király Béla magas szárnyalású felavató beszéde hangzott el, — a mely hitébresztő tartalmánál fogva s erős protestáns színezetével ragadta meg a hallgatóság figyelmét. Ezután Rákosi György és Lőrinczi Lajos magvas, tartalmas és emelkedett szellemű keresztelési és urvasorai beszédei következtek. Az ünnepély méltó záróadást képezte Staudner Mátyás a gálfalvi ref. egyház költő papjának lendületes történelmi visszatekintése. Az ünnepélynek fénypontja azonban Ravasz János esperes lélekemelő imája volt, a mely láthatólag magával ragadta az egész áhitatos gyülekezetet. Diszes bankett és táncmulatság fejezte be a kis székely falunak ünnepélyét, a melynek emléke még sokáig fog a hivek lelkében viszhangozni.

* E cikket írója buzdító felhívásul írta a mi kedves „Vasárnap”-unk érdekében, melyet maga páratlan buzgalommal terjeszt nem csak környezetében, de messze vidékeken is. Hatását, áldását mindenfelé tapasztalja. Azért jajdul fel, tán éles kiáltással is, a felett, hogy e mi lapunk kellő támogatás híján megerősödni s áldásait még ősöbbsen terjeszteni nem képes ez időig. Nézzük s kövessük nemes intenczióját, Istennek hála papságunk legnagyobb része kezdi belátni, hogy az ez irányú munka sürgős szükség. Már mozgolódunk, dolgozatunk is, itt is, ott is s mind több helyt. De haj, mennyi akadálylál is kell küzdeni a szegény — főleg falusi — papnak! Csak az tudja, ki sisifusi munkájukat közelebről nézheti. Bizony csak az tud megállani és el nem csüggedni, ki hivatását s munkáját az örökkévalóság nézpontra alá képes helyezni. S szaporodik ezek száma. Csak ne csüggedjünk. Csak biztassuk, támogassuk egymást. Jó emberek mindenütt vannak. Fogjanak össze s győzzék fognak még oly nagy akadályokon is. Adja Isten, hogy jövő év ilyenkor Kiss barátunk is nagyobb sikerről irhasson!

Szerk.

Az egyetemes konvent zsinat-előkészületi munkálatai végzésére e hó 8-án ül össze Budapesten. A bizonyára hosszabb időt igénybe vevő tanácskozásokra dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla és Pokoly József th. tanárok utaznak fel Kolozsvárról.

A „Vasárnap” karácsonyi száma bő melléklettel fog megjelenni, melyet Egyh. Értekezletünk vezető munkásai sorai fognak igen érdekessé tenni, mire a szerkesztő, Vajda Ferencz most kérte fel őket. Jó lesz e számból minél több mutatóny példányt szereznünk be és osztani ki hiveink között minden egyházban, minden templomban. Hisszük, meg is teszi minden lelkészársunk.

Az egyházi felolvasó esték újra megkezdődtek kolozsvári ref. egyházunkban is. A múlt vasárnap este négy helyen tartottak ilyeneket. A belvárosban — egyelőre a ref. koll. tornacsarnokában — Kenessey Béla, a magyarutczai iskolában Nagy Károly, a Hidelvén Molnár Lőrincz lelkész tartották az első felolvasásokat.

A „Közművelődés” Apáthy István dr.-nak a néppártról mondott nyilatkozatát, a melyet lapársunknak figyelmébe batorzkodtunk volt ajánlani, azt írja, hogy „a kolozsvári tud. egyetem rectoráról nem tesszük fel, hogy ilyen *bolondgombákkal* traktálta volna legújabb elvtársait. E hires sorok tehát bizonyára egy legújabb firkoncz agy-réme” stb. Ime, itt még a régi recept szerint dolgoznak: kétségbe vonni és letagadni a tiszta valóságot, a történelmi igazságot is. Hát mi azt az arany mondást saját füleinkkel hallottuk s reméljük saját szemekkel olvashatják a „Közművelődés”-nél is nemsokára a hiteles kiadásból. Persze a régi tanács: ha megczáfolni nem tudod, tagadd! — ott gyakran az egyedüli menedék.

Beköltözés és beigtatás. Szép és lélekemelő ünnepélyek között folyt le a *vizaknai* egyházközségünkben Ince Lajos ujonnan választott első lelkész beköltözése és beigtatása. November 18-án küldöttség várta a csatlakozó kiskapusi állomáson; a vizaknai állomáson pedig Jakab Károly alamori lelkész, Inczének ifjúkori tanuló-társa, barátja üdvözölte nagyszámú közönség élén az érkező lelkipásztort. Majd megindult a díszes menet hosszú kocsisorban, élén zászlós lovas banderiummal a zászlódiszt öltött utcákon, harangok zúgása között a lelkészlak felé, hol díszes diadalkapu alatt óriási ünneplő közönség, élén Ambrus Károly presbyter, városi polgármester fogadta lelkes üdvözölő beszéddel, melyre válaszolva az új lelkész, gazdag tartalmu beszédben biztosította hiveit, a város minden rendű és rangu lakosait, hogy lelkipásztori működésében a krisztusi szeretet és humanizmus fogja vezetni. Este fényes bankettre gyűlt össze a város előkelősége, valláskülönbség nélkül, hol lelkes felköszöntőkben ünnepelelték az új lelkipásztort. 22-én volt az ünnepélyes beigtatás, melyet Jakab Károly adminisztráns lelkész végzett. Ince Lajos kathedráját elfoglalván, János XV. 12. 14. alapján gyönyörű kidolgozásu, kiváló szónoki erővel előadott beszédével a teljes számban megjelent hiveket és érdeklődő közönséget teljességgel meghódította. Ennek hatása nyilvánult meg igen impozánsan a templomozás utáni tisztelgésekben. A választási küzdelmekben fölkorba-csolt szenvedélyek hullámai teljesen elsimultak; az ellenfelek lerakták fegyvereiket és egymásnak békejobbot nyújtottak. Ince Lajos egyéni kiválósága, erős papi jelme és buzgósága biztosíték arra, hogy a rég óhajtott béke állandó legyen és protestáns Sionunk ez exponált helyen teljes diadalra jusson.

Egy tanfelügyelő jubileuma. Közelebbi napokban több tanfelügyelő jubileumáról szóltak a lapok. A Deák Lajosé azonban benne felejtették abban a szűkszavu tudósításban, a mit a „Maros-Tordamegyei Általános Tanítótestület” november 4-ike negyedszázados jubileumáról kiadtak. Pedig Deák Lajos 20 éve szolgálja egy helyen, egyfolytában a magyar kultúra szent ügyét oly exponált területen mint Maros-Torda megye, hol a magyar és oláh nyelvhatár összekeleődik s hol az érdekek is gyakran összeütköznek, úgy hogy a legnagyobb bölcsességre, tapintatra van szükség a haladás biztosítása érdekében. Együtt jubilálta meg az ottani tanítótestület a maga fennállásának 25 és Deák Lajos 20 éves szolgálati évfordulóját. A jubileum emlékére kiadták Deák Lajos életnagyságu arcképét a megyebeli tanítók és iskolák számára. Egy példányt az ünnepi gyűlés színén e szavakkal adott át Máthé József tantestületi elnök Deák Lajosnak: „A megyei tanítószó az egymásközi kapcsolatban áldásos munka szimbolumának tekintem e képet s úgy örzi, mint a legszebb napok és események hatása alatt szövődött szeretett örök emlékét! „Deák Lajos kir. tanácsos, tanfelügyelő jubileumát nemcsak a tanítók őszinte szeretete sugározza be hanem minden ne-

mes közéleti munkás elismerése is s köztük első sorban a mi egyházunk és ennek tagjaié és vezetőié is, mert egyházunknak is elévülhetetlen szolgálatokat tett s tesz főleg elég terheset is, most mint marosvásárhelyi kollégiumunk egyik legmunkásabb gondnoka. Összintén kívánjuk, hogy az Isten még sokáig éltesse!

Kimutatás a tekei ev. ref. egyház templomjavítása és toronyépítésére történt kegyes adakozásokról az 1893. évtől 1903. évig bezárólag: Méltóságos Conventtől 1000 kor. M. dr. gr. Bánffy Miklós orsz. gy. képviselő úrtól 100 kor. M. Dózsa Endre alispán úrtól 50 kor., M. dr. Tóth Endre kir. közjegyző úrtól 50 kor. Sz.-régeni pénztár tisztikara 60 kor. Névtelen, nt. Muzsnai Károly esperes, Maksi Károly polgár, Tegzi György polgár 30—30 kor. K. Molnár Ferenc 35 kor. Guther János, Sz.-régeni vidéki tak. pénztár 30—30 kor. Hunyadi Mihály, Demeter Ferenc gyűjtése 53 kor. Naszte Ignác-féle tőkéből 43 kor. Hunyadi Jánostól, Schupiter Jánostól, Makay Miklós állatorvos, Kovács Gusztáv főerdész, Szikszai Gyula kir. alj. bír., Vargha Gyula kir. adótiszt 25—25 kor. Demeter Ferenc polgár, Borsos Ferenc polgár, Ferencz János polgár 20—20 kor. Id. Gál Mihály polgár 22 kor. Horváth József II-od jegyző, Wagner Gyula gyógyszerész, Debreczeni Gyula lelkész, Vajda Dénes tanító, Wagner János főbíró, legifj. Borsos Mihály polgár, Hunyadi i. Mihály polgár, ifj. Magyarósi János, id. Magyarósi János, Nyári István 10—10 kor. Bíró Károly Jakab Lászlótól 12 kor. Hunyadi i. Mihály, Demeter J. gyűjtéséből 1440 kor. Grósz József ker. postamestertől 10 kor. Egyházi bál tisztá jövedelméből 9270 kor. Riemer Mihály 5 kor. Kain József 2 kor. Khón Miksa 4 kor. Borsos György, Scheiner Mihály 5—5 kor. Gál Mihály 2 kor. Bárd Thoroczkai György, br. Thoroczkai József 4—4 kor. Gilich Mihály 3 kor. Weinberger Mór, Réhner Károly 5—5 kor. F. Molnár Ferenc 4 kor. Id. Borsos K. János polgár, ifj. Borsos K. János polg. 10—10 kor. Id. Guther András polgár 4 kor. Zöld Ferenc kir. adótárnok 5 kor. Demeter Ferenc 1 kor. összesen 2110 kor. 10 fil. Begyült tisztán 1893—1900-ig a tekei hivek- és országos gyűjtésből kamatokkal együtt 2084 kor. 79 f. Teke nagyközség 1 hold erdő fáját téglá égetésre adományozta, értéke 160 kor. Teke nagyközség a templom czintermére kétizben 332 nsz. öl területet adott, értéke 300 kor. Ev. ref. nőgyelet templom kerítésére 250 kor. Ev. ref. nőgyelet templomi ülőpadok kijavítása, festése, díszítésére 260 kor. Mind összesen 5164 kor. 89 fill. E szép összeg alapját képezi az egyházi aranykönyv tanúsága szerint 1903. évben a hivek között gyűjtött 36 véka és 4 kupa törökbuza 44 kor. értékben. — Mindezen felsorolt kegyadományokért fogadják a jószívű adakozók, vallás-, rang- és nemzetiségi különbség nélkül a tekei ev. ref. egyház leghálásabb köszönetét, Teke, 1903. nov. hó 24-én. Az egyház nevében: *Debreczeni Gyula*, ref. lelkész.

HIVATALOS RÉSZ.

5292—1903. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium Méltóságos t. Elöljáróságához.

Nyilvántartás és alkalmazkodás végett tudatjuk, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter ur folyó hó 17-én 88213 szám alatt a következő elvi határozatát hozta tudomásunkra:

„Azon tanárok, kik 30-adik szolgálati évüket augusztus hó 31-én töltik be, már a szorgalmi idő befejezése után, vagyis június havában kérhetik szeptember 1-től való nyugdíjazásukat a nélkül, hogy 30 évi teljes szolgálati idejük itt helyt kétségbe vonatnék.“

Kolozsvárt, 1903. nov. hó 20-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

KÖRRENDELET

valamennyi fizetékieskiegészítésben részesülő lelkész aához.

A vallás- és közoktatásügyi m. kir. Miniszter úr őnagyméltósága, az igazságügyminiszter úrral egyetértőleg, kijelentette, hogy nézete szerint a lelkészeknek az államkincstártól járó jövedelem-kiegészítése, tekintettel az 1881 évi LX. t. cz.-ben foglalt rendelkezésekre, bírói foglalás tárgyát még akkor sem képezheti, ha az érdekelt lelkész azt önként fel is ajánlaná.

Ámde ismételtlen fordultak elő esetek, hogy ilyennemű járandóságok magánkövetelések fejében, részben önként történt felajánlás következtében, részben hivatalból s a törvény helytelen értelmezése alapján, a bírósági végrehajtók által lefoglaltattak, s hogy ezen foglalások ellen az érdekelt alperesek, a törvényt nem ismerve, jogorvoslattal nem éltek.

Ennek elmulasztása következtében a letiltó intézkedések jogerőre emelkedtek és lehetetlenné vált úgy a vallás- és közoktatásügyi miniszterre, mint az igazságügyi miniszterre nézve, hogy a sérelmet utólag orvosolhassa.

Az ez irányban szerzett tapasztalatok alapján felkért a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr arra, hogy az államkincstárból jövedelem kiegészítést élvező lelkészeket megfelelő módon a végrehajtási eljárásról szóló 1881. évi LX. t. cz. 34—38 §§-aiban foglalt rendelkezésekre figyelmeztessük, egyben pedig felhívjuk őket, hogy *a lelkészi jövedelemkiegészítés lefoglalását célzó bírósági végrehajtói rendelvevényekkel szemben, esetről-esetre, még pedig azoknak jogerőre emelkedését megelőzőleg előterjesztéssel, a kir. járásbíróknak a jövedelemkiegészítésnek letiltását elrendelő, vagy azt jóváhagyó végzéseivel szemben pedig felfolyamodással éljenek.* Csakis akkor, ha az érdekelték minden egyes foglalás esetén, a fenntebb ismertett jogorvoslással, leendő lehetséges, hogy a felsőbb bíróságok a fennforgó elvi kérdésben határozzanak, továbbá, hogy ez utóbbiak egymástól eltérő határozatai alapján, a jogegység megóvása érdekében, az igazságügyi miniszter közbeléphetessen. Végül figyelmeztetjük a lelkészeket arra is, hogy jövedelemkiegészítési járandóságuknak lefoglalás alapjául leendő önkéntes felajánlásától minden körülmények között, saját jól felfogott érdekükben tartózkodjanak, mert csak így lesz elkerülhető, hogy a lelkészi jövedelemkiegészítéseknek lefoglalhatóságát illetőleg elfoglalt s bevezetőleg kiemelt elvi állásponttól eltérő felfogás a gyakorlati életben érvényesüljön.

Kolozsvárt, 1903. nov. hó 23.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

5195—1903. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségünk tiszteletes t. tanácsához.

Fölvetett kérdés folytán tájékozunk a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek tiszteletes t. tanácsait, hogy az egyházmegyékbe történt bekebelezetésük folytán szükségessé vált hivatalos átadás, illetve átvétel tényéhez főtiszteletű Püspök aa., mint emez egyházközségek másodfokú előjárója, hivatalos elfoglaltságára tekintettel nem fog kiszállani, hanem az ellenőrzési teendőknék helyette és nevében leendő végzésére ezennel fölkérjük és megbizzuk az illető egyházközségek főgondnokait.

Egyébként az átadás és átvétel, folyó évi 4201 számú körrendeletünk értelmében eszközözendő.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1903. november hó 23-án tartott üléséből.

Br. Bánffy Dezső,
elnök.

Maksay János,
titkár.

5347—1903. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium méltóságos t. Elöljáróságának.

A vallás- és közoktatásügyi miniszter ur folyó hó 23-án 90238 szám alatt kelt rendeletével a székelyudvarhelyi ev. ref. főgymnasiumnál f. évi december hó 14-én megtartandó pótló és javító érettségi vizsgálatokhoz az 1883 évi XXX. t. cz. 23 §-ából kifolyólag dr. Szádeczky Lajos egyetemi ny. r. tanárt küldötte ki kormányképviselőül.

Kolozsvárt, 1903. november hó 28-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

479—1903.

theol. igazg.

Az 1904. év folyamán tartandó alap- és lelkészképzésről vizsgák írásbeli dolgozatainak tételei.

I. Alapvizsgára:

1. *Bibliai bevezetéstől:* Dávid és Salamon története a királyok és krónikák könyve alapján, különös tekintettel a két munkában mutatkozó eltérésekre.

2. *Egyetemes eggház történetéből*: Zwingli és a zürichi reformatió.

3. *Vallásbölcsestől* A vallásalapítók gloriációjának lélektana, a vallástörténelemből vett példákkal illusztrálva.

II. Első lelkész-képesítő vizsgára

1. *Biblicae theologiaiból*: A három nagy próféta: Ésaías, Jeremiás és Ezékiel erkölcsstana.

2. *Ker. hittanból* A praedestináció tana, alakulásai (ezeknek bírálatával) és vallásos igazsága.

3. *Ker. erkölcsstanból* A házasság és szerzetesség erkölcsi szempontból.

4. *Egyházi beszéd alapigéi*: Jerem.: XXXIII: 14—16; Menny. Jel. XXI. 3—4; Jak. I: 17—18.

III. Második lelkész-képesítő vizsgára

1. *Magyar prot. eggház történetéből*: Tofeus Mihály püspök élete és működése.

2. *Magyar prot. eggház jogból*: Az erdélyi ev. ref. főconsistorium eredete, változásai, működése és megszűnése.

3. *A gyakorlati biblia-magyarázat alapigéi*: Zsid. IV. 1—11; I. kor. XV: 12—20; Jób: XXV. 1—6.

E vizsgára szóbeli gyakorlati magyarázatra kijelöltek: Zsid. IV: 14—16; I. Pét. II: 1—9; II. Pét. III: 8—9; I. Ján. V: 18—20; Róm. III: 21—28; Ján. V: 1—11; Lukács XII: 1—10; Máté XXVI: 69—75; Zsolt. XII: 2—9; Ésaías: IX: 6—7; Jeremiás: XXI: 31—34.

Minden egyes vizsgára a jelölt a kitűzött 3—3 tétel közül egyet szabadon választ és azt írásban kidolgozza; az első- és második lelkész-képesítési vizsgára azonban az értekezésen kívül minden jelöltnek egyházi beszédet, illetőleg gyakorlati bibliamagyarázatot is kell készítenie a megjelölt alapigék valamelyike alapján, valamint a második képesítési vizsgára a szóbeli gyakorlati magyarázatra kijelölt témákra is akként kell a jelölteknek elkészülniök, hogy bármelyik tárgyról képesek legyenek gyakorlati bibliamagyarázatot tartani.

A dolgozatok 1904. június hó 15-ig adandók be a theol. fakultás igazgatójánál. E határidőnél később dolgozatok csak abban az esetben fogadtatnak el, ha a kése delmet orvosilag is bizonyított és igazolt betegség okozta. Kolozsvár, 1903. november hó 25-én.

Jóváhagyom:

Dr. Bartók György, (P. H.) Kenessey Béla,
ev. ref. püspök. theol. igazgató.

Szám: 1362—1903.

KÖRLEVÉL

valamennyi eggházközség nt. lelképásztoraikhoz.

A tiszántuli eggházkerületben fekvő *döghei* eggházközség templomát f. év július 31-én egy dühöngő vihar majdnem rommá tette. Az óriás orkán a 15 méteres toronyfődelet fölragadta és a templom déli tetőzetére vágta, a mennyezet teljesen bedőlt, a templom fala pedig össze-repedezett.

A súlyos csapást és veszteséget a törekvő, de kicsiny és szegény eggházközség a maga erején nem tudja kiheverni, új tornyot emelni s roskadozó templomát megépíteni mások segedelme nélkül nem képes. A belügyminiszter által 104,390. sz. alatt engedélyezett gyűtővevvel fordul tehát az Istent imádó jó szivekhez, különösen pedig a hitsorsos gyülekezetek lelképásztoraikhoz könyöröadományokért.

Midőn erre lelképásztortársaim szives figyelmét föl hívom, kérem őket, hogy szerencsétlenül járt tesvéreink templomára gyűjteni s a befolyt összeget *Osváth Pál* lelkész nevére *Döghébe* (u. p. *Kisvárdá*) eljuttatni ne terheltesenek.

Kolozsvár, 1903. november hó 26-án.

Dr. Bartók György,
püspök.

Sz. 1363—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. eggházkerületben a Kolozskalotai eggházme gyébe kebeleztet *körösfői* papi állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom: Jó és kényelmes lakás, kerttel, gazdasági épületekkel. Fizetés a hivatástól, negyed évi előleges részletekben évi 940 korona, dézsma kárpótlás 204 kor. 80 fill., 7 hold 1197 □ öl can. portió. Ehhez járul állami kiegészítés czimen 1600 koronáig 441 kor. 17 fill. Vallás tanításért az állami iskola pénztárából 120 kor.

Pályázati határidő decz. 25. Folyamodványok ut. Deési Gyula esperes aafihoz küldendők Gyalúba.

Kolozsvárt, 1903. november 26.

Dr. Bartók György,
püspök.

1390—1903. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. eggházkerületben a *sepsi* eggházme gyébe kebeleztet *Sepsiszentkirály* ev. ref. eggházközség *papi* állomására pályázat hirdettetik.

Javadalom:

1. Három szoba, konyha és kamarával ellátott lakás.

2. 568 □ öl terjedelmű kert.

3. 3 h. 566 □ öl szántó, 1 h. 892 □ öl kaszáló, 2 h. erdő haszonélvezete, értéke: 32 kor. 94 fillér.

4. Az eggházközség pénztárából negyedévi előleges részletekben: 800 korona.

5. Stóla illetmény 6 korona.

6. Alapítványok jövedelméből 15 korona 22 fillér. A levonásba engedélyezett 36 kor. 03 fillér levonással marad tiszta jövedelem 813 kor. 13 fillér.

7. Állami fizetés kiegészítés 1600 koronáig 781 kor. 87 fillér.

Kötelessége a rendes lelkési teendők ellátása mellett az állami iskolában a hitoktatás, a miért évi 80 kor. tiszteletdíjban részesül.

Minősítvánnyal és szolgálati bizonyítvánnyal felszerelt folyamodványok Józsa Sándor esperes aához küldendők Ilyefalvára.

Pályázati határidő 1903. december 25.

Kolozsvárt, 1903. november 28.

Dr. Bartók György,
püspök.

MEGHÍVÓ.

A sepsi ev. ref. eggházme gyéi Értekezlet őszi rendes közgyűlését f. évi deczember hó 9-én d. e. fél 10 órakor a Székely Mikó-kollegium disztermében fogja megtartani, volt eggház elnök, néhai nt. Révay Pál sepsi-szentgyörgyi lelkész emlékkönyvével kapcsolatosan, a melyre minden értekezleti tagot és érdeklődőt tisztelettel meghívunk.

A tárgysorozat a következő

1. Gyülekezeti ének. XC. Zsolt. 2-ik verse.

2. Ima, mondja T. Kovács Árpád, nagyborosnyói lelkész.

3. Elnöki megnyitó. Nsgs. Ujvárossy József, világi elnök által.

4. Nr. Révay Pál emlékezete. T. Bőjthe G. szemerjai lelkésztől olvasva.

5. Az Egyházi Értekezlet Munkaterve, előterjeszti Demes Péter, e. jegyző, kisborosnyói lelkész.

6. A Munkaterv bírálata, s ehhez képest a munkakörök kijelölése.

7. Általános tisztújítás.

Felkérjük tiszteletes lelkész aait, hogy eggházközségükben Értekezletünknek tagokat gyűjteni sziveskedjenek, s a községükben lakó értekezleti tagokat a gyűlésbe való részvételre meghívni sziveskedjenek.

Ilyefalva, 1903. november 23.

Józsa Sándor,
ref. esperes, e. titkár.

Demes Péter,
ért. e. jegyző.

ÉRTESÍTÉS.

A rendkívüli alap- és lelkész-képesítő vizsgák idejével a theol. fakultás tanári kara a főtiszt. vizsgáló bizottság elnökével egyetértőleg f. évi deczember hó 18. és 19. napjait állapította meg. A jelöltek deczember hó 17-én tartoznak a theol. fakultás igazgatójánál indexeikkel, illetőleg I. lelkész-képesítő vizsgái és szolgálati bizonyítványaikkal jelentkezni s ugyanakkor a 45 korona vizsgadíjat nálá lefizetni.

A theol. fak. igazgatósága.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az új ciklus kezdetén.

(Az egyh. ker. Egyh. Ért. taggyűjtő-íveinek birtokosaihoz.)

Az Erdélyi Protestáns Lap 48. számával szétmentek Egyházkerületi Egyházi Értekezletünk taggyűjtő ívei. Ott vannak paptársaim kezében, várva sorsukat: hadd mondok el azért itt, a mi a gyűjtő-ívek homlokáról hiányzik, de a mit a gyűjtő-ívek sorsa s ezzel egyzersmind Értekezletünk sorsa és jövődjé érdekében szükségesnek tartok elmondani.

Egyházi Értekezletünk a nyár elején Tordán tartott közgyűlésével egy újabb, második ciklusát kezdi meg. Mint minden kezdet, nehéz volt az első: a kezdeményezés, szervezkedés, alakulás munkája. Az ifjú intézménynek sok nehézséggel, sok akadályal kelle megküzdenie: féltett gyenge hajtásait erősen megpróbálták a közönyösség, kishitűség, kényelemszeretet, az újítástól, újabb terhektől való irtózás sorvasztó szelei. Jött azután a jóakaratu, de megvalósíthatlan ideákkal való kísérletezés s az ezzel járó lehangoltság, jöttek a szomorú változások a vezetőségben, az intézmény élén állók nagy elfoglaltsága s e miatt fennakadás az adminisztrációban, hogy az anyagi erő hiányát ne is említsem. A kishitűség, a gáncs, a roszakarat látva az ifjú intézmény erős harczát a létért, Cassandrai ihlettel prófétált vésztióslóan az Értekezlet közeli gyászos kimulásáról.

Azonban, — Istené legyen érette a hála és dicsőség, — Értekezletünk megélt, a kezdet nehézségein diadalmasan keresztültört, munkássága helyes mederbe terelve, vezetői között erdélyi ev. ref. egyházkerületünk kitűnősegeit tisztelheti s a kik ismerik célját, törekvéseit, azok előtt tisztán áll ez intézmény szükséges, sőt nélkülözhetetlen volta. De elismerés és dicséret a vezetőknek, a kik nem riadva vissza a jelentkező nehézségektől, legjobbjuket áldozták az Értekezlet meggyökerezésének, felvirágoztatásának. És elismerés és dicséret a buzgó, lelkes munkásoknak,

kik szeretettel csoportosultak a vezetők körül, diadalra vinni a nemes, szent ügy zászlóját.

Rövid, alig három éves multra tekint vissza Értekezletünk, de ez a három év, mérlegelve a viszonyokat, eléggé gazdag eredményekben s áldásos hatása már is láttatik egyházkerületünkön. Élénkséget, elevenséget, szellemi tevékenységet támasztott nagyon is az anyagiak terére tévedt egyházkerületünkben; munkára serkentett szunyadó erőket s az egyházat és annak ügyeit közelebb vitte a szivekhez.

Közgyűléseink kerületünk nagyobb, népesebb központjain messze vidékről összehozták az egyház ügyei iránt érdeklődőket, megismertették az egyház tagjait az egyháztársadalmi élet fontosabb kérdéseivel, megismertették egyházi életünk kitűnősegeivel, mozgásba hozták az egyházi élet Bethesda tavát s maradó nyomokat hagytak a meglátogatott helyek hitéletében. Az egyházkerületi Értekezlet szerveiképen megalakultak az egyházmegyei Értekezletek, a melyek ugyanazt munkájuk meggyökerezését, amit a kerületi Értekezlet s a melyeken a lelkészek és hiveik megbeszélnek a helyi viszonyokhoz szükségeseket, érintkezést teremtenek lelkészek és hivek között s idővel a lelkészek továbbképző intézeteivé lehetnek. Az evangéliumi világosság terjesztése, a hitélet erősítése, nemes szórakozás céljából ajánlatba hozta s szorgalmazta vallásos összejövetelek, estélyek tartását, a melyek nem helyettesíteni akarják az istentiszteletet, de az istentiszteletre ránevelni akarják a hiveket. Kezdetől fogva felvette programjába s elsőrendű feladatának tekinti az ifjuság vallásos és egyházi gondozásának ügyét s szüntelenül agitál ennek érdekében. Átérezve egy vallásos irányú néplap szükségét, átvette a merész vállalkozótól a Vasárnap fentartásának gondját s a lap most gondos szerkesztés mellett, mint az értekezlet tulajdona folytatja küzdelmes, de nemes munkáját.

Népies kiadványaiban, építő, nemesítő ha-

tású olvasmányokat törekszik adni a hivek kezébe olcsó árban, hogy a szegényebbeknek is könnyen hozzáférhetővé tegye. Legközelebről hitvédő iratokat készül kiadni s a jelesebb munkák kiadásában készséggel nyújt segítséget a szerzőknek s ajánlja fel erkölcsi és anyagi támogatását.

Ám, ha a mult ciklusban eredményes volt is Ertekezletünk munkássága, nagyon sok és nehéz feladat megoldása vár még reá. Többet kell produkálnia, mint eddig, mert egy intézmény életében, működésében vagy előhaladás van, vagy visszaesés: helyben állani nem lehet. Az Ertekezlet nagy céljainak megvalósítására nagy anyagi támogatásra van szüksége. Azonban anyagi erőnknek mai forrása a tagsági díjából befolyandó összeg csak úgy teszi lehetővé eredményes munkánkat, ha sokkal nagyobb lesz, mint ez idő szerint. Az intézmény ügyeit igazán szívükön viselő, előhaladását őszintén óhajtók ezidőszerint jobb szolgálatot az ügynek nem tehetnek, mintha minél szélesebb körben agitációt indítanak és fejtenek ki a taggyűjtés körül. Mert meg kívánom jegyezni, hogy mi nemcsak arra számítunk, hogy egyházközségünk minden papja a tagok sorába lép — a mint ezt több egyházmegye papsága kötelezőnek mondott ki magára — s erre bizton számítunk is, mert hiszen ki érezze inkább az Ertekezlet által megindított egyháztársadalmi tevékenység szükségét s kinek lenne inkább érdekében az egyháztársadalmi élet fellendülése, mint a lelkésznek, de számítunk, számítanunk kell arra is, hogy hiveikkal megértetve az intézmény célját, törekvéseit, minél többet igyekeznek megnyerni az Ertekezlet ügyeinek. Jól tudjuk, hogy ez nem könnyű munka, ellenkezőleg sok fáradsággal, vesződséggel jár, de hát az örök törvény, hogy nagy dolgok csak nagy erőfeszítéssel érhetők el s hisszük, meg vagyunk győződve, hogy a nemes nagy cél erőt fog adni nekik, buzdítani, lelkesíteni fogja jó igyekezetükben.

Mi, a kiket az Ertekezlet bizalma a központi adminisztráció nagy felelőséggel járó kötelessége teljesítésével tisztelt meg, igaz szeretettel, őszinte lelkesedéssel vetettük kezünk a munkára, azonban a működésünkhöz fűzött várakozásnak csak úgy fogunk megfelelni, ha munkatársaink látjuk magunk körül egyházközségünk minden papját s minden számot tevő tagját. Ez erőt fog adni nekünk nehéz feladatunk teljesítésére.

Nem hiszem, hogy akármelyikünk is elviselni tudná a lelkén, hogy kötelessége elmulasztásával hozzájárult e nagyra hivatott, áldásos intézmény megsemmisüléséhez.

Ismétlem: a kibocsátott gyűjtőívek során fordul meg Ertekezletünk fennmaradása vagy kimulása.

Tárkányi György
az Ért. egyh. titkára.

Zsinati törvénytervezet.

A zsinati törvényhozás előmunkálatai végre közelednek ahhoz a formához, melyben komoly alapjait képezhetik a majdani tárgyalásnak. Annyi meg annyi rendes és rendkívüli konventi tanácskozásnak képezte már tárgyát, hogy alig tévedünk, ha azt állítjuk, hogy a költségeket tekintve, aligha kevesebbe került így is, mintha az előmunkálatokat maga az erre egyedül jogosult zsinat eszközölte volna. Pedig akkor a zsinat idejét nem kellett volna kitölteni s az a veszély is el lett volna hártva, a mi így egyáltalán nincsen, hogy a zsinat esetleg egészen fel fogja forogtatni a munkálatot s nem nyert volna tápot az a többé-kevésbé hangosan nyilatkozó vélemény, hogy a konvent a maga hatáskörének szélesítése által a zsinat hatáskörét szorítja meg s ha így halad a dolog, végre is oly testületté devalválhatik, melynek feladata egy ünnepélyes ülésben kimondani a konvent munkálatára a placet-et. De hagyjuk ezt.

A Budapesten 1903. június hó 3—6. napjain ülésezett konvent egy 10-es bizottságot küldött volt ki a végre, hogy a zsinati törvénytervezetet az egyházközségi közgyűlések által felterjesztett vélemények figyelembevételével átdolgozza. E 10-es bizottság f. évi okt. 30-tól nov. 1-ig Budapesten tartott üléseiben teljesítette feladatát. Most előttünk áll az így revideált munkálat, egy kéz alatt megszerzett példányban. Mert a zsinatelőkészítő bizottság jegyzője — úgy látszik — annyira szívére vette a Hegedüs főgondnok nyilatkozatát, mely szerint a zsinat összeülését elhalasztásával alkalmat kell adnunk az egyházi nyilvánosságnak arra, hogy a kérdések érlelését és tisztázását a közvéleményben előkészítse, hogy pl. e munkálatból is az egyházi sajtó képviselőinek sem juttatott egyetlen példányt sem. De hagyjuk ezt is.

Mi most csak azt akarjuk, hogy egyfelől nyugtázzuk azt a figyelembevételt, a melyben pl. a mi erdélyi egyházközségünk javaslatai részeltettek, másfelől reámutassunk azokra a kívánalmakra, a melyeknek kielégítése még mindig csak javára válna a munkálatnak.

Elismeréssel kell kiemelnünk, hogy országos egyházunk keretébe vonatnak a magyar koronához tartozó országok és tartományok területén létező összes ref. egyházak, sőt a déli és délkeleti idegen országok, de még amerikai magyar ref. hiveink gondozása is, a hogy hazánkban az oly községek is, melyekben talán most egy ref. hívünk sincs, azok is egy-egy lelkész felügyeletére és szemmel tartására lesznek bizva, hogy a nevezetes 8. §. marad az első tervezet alakjában, bár megtartva benne az új betöltés az iránt, hogy a „köznevelési és oktatási szervezetnek az iskolai kormányzatot illető §§-ai az erdélyi egyh. ker.-et is kötelezik.“ (Mi annak idején irtunk ellene, most máson a sor.) Szerencsésnek tartjuk egyelőre azt a megoldást, hogy az 5000 lelket meghaladó több lelkészű egyházak külön anyaegyházakká szervezkezhetnek, mit ha nem tesznek, kötelesek a parokhiális köröket szervezni. Helyes, hogy a vagyonszerzési ügyek hivatalból felterjesztendők a kerületekre s hogy ezeknek autonómiaja a konventtel szemben nem csorbíttatik. Helyes tapintattal emeli ki mindenütt az egyház építő és humanitárius jellegét és szabja meg az ez irányú kötelességeket. Csak aztán végre is hajtánának!

Nagy jelentőségű dolog az, hogy a zsinat hatáskörébe vétetik az egyh. közteherviselés rendezése. Most ugyan erre befolyást gyakorolni az egyetemes egyház magának csak ott igényli, hol segítyezésszól lesz szó; de hogy e beavatkozásnak később szükségkép növekednie kellend, azt ma már elég világosan látjuk, de — kikerülhetetlennek tartjuk. A kér-

dés csak az: nem kellene-e közvéleményünket előkészíteni arra, hogy miután ez lassanként mégis kikerülhetetlen lesz, tán jobb lenne mihamarább egy elhatározó lépést tennünk az egyetemleges teherviselés és általános közös elvek szerinti egyetemes kielégítése felé a közegyházi érdekeknek és szükségeknek? ! Tudjuk, hogy rengeteg nehéz kérdés; de azt hisszük, hogy előbb-utóbb szembe kell néznünk vele. Örömmel látjuk, hogy az egyöntetű liturgia kérdése elfogadott. Kár, hogy ezzel együtt a reformációi emléknap egyházi ünnepnappá (urvasorával)*tételének nyomát nem látjuk. A mily nagy megelégedéssel látjuk, hogy a házassági ügy, egyházi és valláserkölcsi vonatkozásában a zsinati törvényhozás körébe kifejezetten felvételük: ép' oly kegyesen tapasztaljuk, hogy a tervezet e pont gyakorlati érvényesítésére csak igen-igen ingadozó és bizonytalan lépéseket tesz, hogy az egyházi tudat még annyira halvány, hogy a lelkészt, tanárt és tanítót sem kötelezi *ref.* házastársra s a reversálisok gyermekeiknek zárdákban való neveltetése orvoslását törvényhozásilag teljes világossággal nem eszközli.

A szervezeti kérdéseknél ugyan utig hangoztatva van a zsinatpresbyteri elv s a presbyteriumnak az egyh. községi közgyűlés rovására oly széles hatáskört biztosít anyagi, vagyoni, teherkiszabási stb. téren, hogy ezt határozottan kifogásolnunk kell, de a nagy egyházak szavazati előnyei (bár ez helyes szerintünk) s az, hogy az egyházmegyére a tanítótestületek választanak az egyh. megyei közgyűlés által megszabott számú tanítóképviselőket, tovább, hogy az egyh. kerületi közgyűlések maguk határozzák meg úgy az egyh. megyei képviselők, mint a tanácsbírák számát s végül, hogy az egyh. megyei képviselőket a kerületre az egyh. megy. közgyűlés, a konventi képviselőket pedig a ker. közgyűlés választja meg és nem a presbyteriumok ez ugyan furcsán illusztrálja a hangoztatott zsinatpresbyteri elvne következetességét s az erdélyi fokozatos képviselői elvnek (a mi ugyan nálunk sincs következetesen keresztülvive) ócsárlását, sőt, mint hogy ha volna benne valami kovász annak az erdélyi speciálisnak gunyolt eljárásból, hogy egy testület maga egészíti ki részben magát, mert itt is, ha nem is személyek szerint — de a *számbeli meghatározás által maga egészíti ki magát*, úgy az egyh. megy. közgyűlés a tanító tagokkal, mint az egyh. kerületi az ehmegyei képviselőkkel és tanácsbírákkal. Lámerdélyben az egyh. ker. képviselőket a lélekszám szerint a presbyteriumok választják! S míg ezt egészen természetesnek tartják, hogy a *konvent* „a zsinat határozatait végrehajtja, illetőleg végrehajtásukról intézkedik“ a zsinatot előkészíti s annak együtt nem léte alatt „képviseli az egyetemes egyházat“, „intézi és vezeti a missió ügyet“, „intézkedéseket tesz“, „örkődik“, „vezet és irányoz“, tehát valójában az egyetemes egyháznak olyan „Igazgató-tanácsa“ mint akár Erdélyben az egyh. ker. állandó Igazgató-tanács, mondom, míg az elsőt elfogadják, a másodikat még hírében is eltörlendőnek ítélik. No, de az idő érlel innen is tulnan is!

A mi az egyes kerületek konventi és zsinati képviselőinek tagszámát illeti: nem kapom ezekhez az *együttes* kulcsot. S akárhogy forogtom vagy némelyik jogosulatlan előnyben, vagy a másik méltánytalan hátrányban látszik a többivel szemben.

Még csak a lelkészválasztási és minősítési részhez egy pár szót. Nekünk sokszor indokolt álláspontunk lévén úgy az egyházak osztályozása (ha nem is pusztán jövedelmi alapon), mint a lelkészek minősítése (ha nem is csak a diploma foka és a jól-rosszul eltöltött szolgálati évek alapján): az elv alkalmazását helyesljük. De szót kell emelnünk az ellen, hogy a legderékabb theologusok tanulmányaik

külföldi folytatásáért még büntetessenek. Mert lám a két vizsga közti gyakorlati évet nem pótolhatja s azután csak s.-lelkésznek számít, holott rendszerint bizonyítványaik alapján itthon már rendes lelkészek lehetnének. Tehát legalább is egy évvel hátra vetetnek — mert tanulnak és nem állanak be, magukat 10 frtért penzióba helyező, kényelmeskedő, vagy képviselősködő papokhoz káplánnak. Hát mikor jütünk így theol. tanár kandidátusokhoz és tudós papokhoz! No hát ez nem járja! Valamint az sem, hogy az öregpapok úgy nézzék az ecclesiát, mintha árendába tarthatnák s a stólat még a szegény s.-lelkész végezte funkciók után nem csak maguk, de még özvegyeik is zsebre rakják. „Palást díj“-nak nevezik! Nó hát az a stóla a személyes szolgálat jutalma lévén, azé kell hogy legyen, a ki a palástot ott és akkor s vele a munkát is viseli. Valósággal szégyenkezem magam előtt, hogy erről még írni kell. E két utóbbi dolgon feltétlenül segíteni kell!

Egyebekben az új átdolgozás a tervezetnek mindenkép előnyére vált. Reá is íért, mert nyomorék volt!

Reméljük, hogy ha a mostani konvent nem, legalább a zsinat a feltünőbb szeplőket is el fogja távolítani róla.

Nemó.

Válasz

nt. Horváth István úr birálatára.

Nagyon köszönöm a nt. úr szives ismertetését, szellemes és tudományos birálatát. Élvezettel és tanulsággal olvastam. Fölledezésemnek összeállítása is lehetőleg hibátlan, ami hiba van benne, az is az enyém, én követtem el, mert fölledezésem elcjen (1891) és még sokáig homályosan láttam és helytelenül ítélt meg sok tüneményt. Sok tanulás és gondolkodás után a nagy vonásokból mind lejjebb szállottam a részletekbe s ma az apróságokat is jellemzőknek találom, noha sok apró dolgot nem tudok világosan megmagyarázni.

De az én t. birálóm is nem egy hibába esik, melyeket talán nem lehet a tünemények roppant számával enyhíteni. Például az 578 laptól kezdve tanulságosan magyarazza a törvény fogalmát. Érdeemes olvasmány, mindenki tanulhat belőle. Csakhogy alig érint és illet engemet és fölfelezésemet. Nekem csupán arra van szükségem, hogy 1815 körül mit tart Bonald, Fichte, Bauder, Schelling, Schleiermacher stb. törvénynek a szellemi, erkölcsi, aesthetikai és közgazdasági életben, hogyan módosul a törvény e fogalma a realismus gyarapodásával például Herbasz, Beneke, Hegel, Savigny és mások tanaiban és újra tovább a negyvenes, ötvenes, hatvanas évek historismusa, intellectualizmusa s a természettudományi gondolkodás napjaiban. Engem főleg abban lehet és kell bírálni, hogy helyesen állítom-e össze a tényeket, az időnként uralkodó érzést, gondolkodást. Szivesen beismerem, hogy e téren is sok hibát követtem el, akárhányszor félrevezettek a történetírók, a tudósok, bölcsészek vitái és legtöbbször a saját tudatlanságom.

Például vegyünk egy s más eszmei jelenséget: a szép, jó és igaz eszméinek egységét. A XVII. század idealismusa lelkesedik érte, a derék Shaftesbury még 1700. körül sem engedi el, holott akkor már elfordultak e gondolattól, a XVIII. század realismusa elveti; de a század vége felé az idealismus erősebb megjelenésével újra jelentkezik a bölcsészek, theologusok, jogászok tanaiban, 1800. után már rajognak érte. 1830. után megint gyűlölettel hangoztatják és követelik a három eszme elválását, tiltakoznak összezavarásuk ellen. Kivált a jogászok a

legnagyobb szerencsétlenségnek, a zsarnokság igazolásának tartják a három eszme egységét. Ma pedig már jó ideje látjuk közeledésüket egymáshoz; mindig több theologus, bölcsező, aethetikus hangoztatja egységüket.

Akárhányszor jeles gondolkodók vetették szemre, hogy mindig a szép, jó és igaz fogalmát emlegetem, de soha sem állítom fel és tanítom, hogy mi a szép, jó és igaz? És annyiban igazuk van, hogy én nem adom fogalmát e három eszmének, legfőleg azt mondom el, hogy az emberi élet minő körében mutatkoznak. Nem is tehetem, mert fölfedezésem után bizonyos, hogy e három eszme haladásunk egy-egy hullámában pillanatról-pillanatra módosul. Én csak azt irhatom meg, hogy mit tartanak egy-egy hullámban elejéről végig szépnek, jónak, igaznak. Egyszer egy erősen ideálitsa barátom kegyetlenül faggatott, hogy mégis meg kell ez eszméket határozni. Tudja mit, mondtam neki, tartsa e fogalmak meghatározójának genus proximumát az egyik másikban, a másikat pedig szedje ki és rakja mellé az örökké módosuló differentia specificát. A genus proximum örökös és változatlan igazság, a differentia specificica pedig csak egy pillanatra igaz egy-egy hullámban.

Van sok érdekes kérdés nt. Horváth István úr cikkében fölvetve, melyek mind becsesek reám nézve az ő fölfogásával együtt. Hogy az ev. ref. egyház egy magyar papja, tanult lelkésze hogyan állítja fel a legszükségesebb tennivalót. Mindez vonzó reám nézve. Tudnom szükséges ugyanis, hogy a mai idealizmus napjaiban mit gondol, mit tesz a protestans egyház, mely a szabad vizsgálódás, az értelem tanain épül fel; mit tesz most, mikor bensőnkben győzelmesen lép föl a tekintély és hagyomány, a faj és az egység, a nemzet és a haza, a patriotismus és imperialismus elve.

Mindezekért köszönet a jeles felolvasónak és a közlő szerkesztőnek.

Kitünő tisztelettel

Bodnár Zsigmond.

Térjünk meg és keresztelkedjünk meg.

(A deési egyházmegye 1903. évi október hó 17-én Deésen tartott egyházi értekezletére írta és felolvasta: *Barabás Samu* magyarláposi lelkész.)

Tisztelt Értekezlet!

Rövid felolvasásomnak nem az a célja, hogy az igen tisztelt értekezlet előtt magamat másnak mutassam be, mint a mi vagyok. A midőn a nt. Esperes úr felkérésének engedve a felolvasó asztalhoz ülök, elismerem, hogy nagy fába vágtam a fejszémet. Gondoltam is már a kezdet kezdetén, hogy erről, a máskülönben reám nézve nagyon is megtisztelő megbízatásról lemondok és átadom a tért az okosabbaknak.

Ez lett volna a leghelyesebb megoldás. Könnyittem volna magamon is és az igen tisztelt Értekezletet is örök hálára köteleztem volna le magam iránt.

Eszembe jutott azonban, hogy az emberek olyan dolgokról szoktak leghevesebben vitatkozni, a mihez legkevésbé értenek. Miért ne írjak hát akkor én is valamit, habár nem is vagyok Irástudó s még Farizeus is alig.

Látják tehát uraim, hogy semmi követeléssel sem lépek önök elé. Nekem elég lesz, ha a mit mondok, meghallgatják.

Előre bocsátom azonban, hogy én semmi újat nem tudok, mert „*a mi volt, ugyanazon a mi ezután is léssen és a mi most léssen, ugyanazon a mi ennek-utánna is léssen, és semmi nincsen új dolog a nap alatt*“, mondja a Prédikátor könyvének írója. (Préd. I. 9.)

Én csak „*kiáltó szó*“ akarok lenni, de nem a pusztában.

„*Térjetek meg és keresztelkedjétek meg*“, hangzott a parancs az egyszerű pásztor próféta ajkairól. Majdnem kétezer éves multja van e parancsnak és ma is aktuális. Korunk társadalmának, a mai emberiségnek is szólnak e szavak.

Nézzünk csak szét magunk körül és mit látunk? Látjuk, hogy verejtékesebb küzdelem a mindennapi kenyérért aligha volt, mint napjainkban.

A nagy tömeg élete: utazás egy falat kenyér körül. És ebben az útjában nagyon is hamar megfélemedezik emberi rendeltetéséről. Létfenntartási ösztönétől űzve feledi, hogy nem csak maga, hanem Isten iránt is vannak kötelességei.

Bocsánat! nem feledi, csak téved, hogy miként kell azokat helyesen betöltenie. Tévedése egészen jóhiszemű. Lelke szomjuhozza az Istent. Érti magában, hogy neki nemcsak a földiekkel, de az égiekkel is jó barátságban kell élni. Gondolkoznia e barátság, az összeköttetés fentartásáról, az eszközökről, módokról, melyekkel lelke szomját kielégítheti, nem kell: elvégzik azt helyette mások. A fő: vakon engedelmeskedni, hogy a tekintély hitelén valahogy csorba ne essék. Nem is esik, mert ma sötét füst-felhővel, holnap vakító fényvel, pompával homályosítják el a szegény tömeg tiszta látását, pedig: az Isten lélek, sőt csak lélekben és igazságban kell imádni.

Korunkban nagyon sok szó esik a vallásról. A felekezeti kérdés régóta nem foglalkoztatta a kedélyeket annyira, mint éppen napjainkban. Valóságos tülekedés foly a Krisztus tagjai között. Nem a nemes verseny, nem az a cél lelkesíti az egymással szemben álló küzdő feleket, hogy az Isten és a Krisztus dicsőségére melyik kötöz be több sebet, melyik szárít fel több könnyet és melyik veszi fel több özvegynek és árvának gondját? Melyik tudja az emberben az állatot jobban megfékezni, az indulatokat, szenvedélyeket megzabolázni. Ki tud megbocsátani az ellenségnek nem csak hétszer, hanem hetvenhétszer is, ha kell? Ki tud imádkozni még az ellenségért is?

Imádkozni még az ellenségért is! Oh Jézus, világ megváltója, mely sokat tételeztél fel a gyarló földi emberről! Leborulunk előtted óh Mester és pirultan valljuk be, hogy mi csak névleg, csak ajkainkkal vagyunk a te tanítványaid. Csak ajkainkon a te neved, de lelkünkben, szívéinkben régóta száműzve vagy. Nem csak nem tudunk imádkozni az ellenségért, de testvértől a testvér, apát a fiu. Oh jaj annak, ki vétetni mer ellenünk, ki hiúságunkat sérteni elég vakmerő, vagy a ki bűnös érzelmeinkről letépi a leplet.

Mennyi könnyet hullatunk, a mikor olvassuk és halljuk a Mester kinszenvedéseit. Kezünk ökölbe szorul, a mikor halljuk, hogy az áruló Judás miként adta el a világ Megváltóját.

Mikor javában sirunk: ajtónkon zörget a sors-üldözött. Az apátlan árva egy falat kenyeret kér. Az özvegy oltalomért esd. Az ártatlanul megrágalmazott igazát keresi: és mi keresztvények, a Krisztus követői ismét ökölbe szoritjuk kezeinket s elkergetjük őket ajtónk elől.

Hátha még ellenséget hoz elénk a balsorsa? Hasztalan esd bocsánatért. A könyörülő számarítánu-sok kora rég letűnt már. Lelkünk megittasul az örömtől, a midőn bukni látjuk azt, ki önző céljaink útját állotta.

Az emberiség lelke szomjas. Azonban a tiszta, üdítő hives forrás: Istennek lélekben és igazságban való imádása, rég elzáratott ajkai elől.

Innen van az, hogy a mint nő a templomok, a szenthelyek száma, olyan arányban hangzik a panasz a börtönök elégtelensége s azok túltömöttsége miatt.

Mert, amint felolvasásom elején jeleztem, a nagy tömeg tévesen fogja fel azt a kérdést, hogy miként kell Isten iránti kötelességeinket helyesen betölteni?

A vallásosság ma csak a formák rideg végrehajtásából, külsőségek megtartásából áll. És mennél több külsősége, ceremóniája van valamely egyháznak, az annál távolabb áll attól az alaptól, a mely vetetett s a mely a Jézus Krisztus.

Nem oszthatom azoknak véleményét, a kik úgy okoskodnak, hogy a köznéperért szükség van a vallásban külsőségekre, ceremóniákra, képekre, szobrokra, füstfelhőre, avagy vakító fényre. A tapasztalat az ellenkező mellett bizonyít.

És ezt ma már nem csak mi látjuk. S hogy nehogy felekezetieskedéssel vádoltathassam, tanumúl a magyar katolikus papság egy ragyogó lángelméjét, Hoch Jánost hívom fel, a ki 1898-ban a Mátyás templomban a szocializmusról tartott elmélkedésében így szól: „Üres formákkal helyettesítjük a lényegét, hazug külsőségekkel Jézus vallásának éltető szellemét.”

A 19-ik század végén a felületesen ítélkező a vallásos életnek igen sok és impozáns megnyilatkozásával találkozunk. Emlékezzünk csak vissza, hogy milyen ragyogó pompával ünnepelték a Messiás születésének 1900-ik s a magyar keresztényiség megalapítása 900-ik évfordulóját.

Ha az elhangzott beszédek, a sok dekorum, az üdvölvések a virág, a pálma, mint az élet, mint az igazi vallásos buzgóság külső megnyilatkozásai jegeztettek fel a krónikás által: a későbbi kor gyermekei kifáradva a létért való küzdelemben, a harci tűzből a lélek szárnyain visszaszállnak a mi korunkba és meglankadt tagjaikba erőt, háborgó lelküknek nyugalmat, szívük sajnó sebeire irt, balsamot itt keresnek és találnak.

Mekkora csalódás! Hiszen csak „üres forma és hazug külsőség” volt az egész; hiányzott a „Jézus vallásának éltető szelleme.”

A forma, a külsőség az egyszerű embert megtéveszti. A művelt embert nem hozza zavarba s így nem lesz sem szobor, sem képmádó. A tanulatlan tömeg előtt minden szent, minden imádandó, a mit imádása legfőbb tárgyával, Istenével legkisebb összeköttetésben lát.

Mindennek erőt és befolyást tulajdonít s az élettelen tárgyaktól épen úgy várja megigazulását, üdvösségét, mint magától az élő Istentől. A templomban levő apostolok, vértanuk képei nem mint pusztá emlékek, hanem mint Isten és emberek közötti közbenjárók szerepelnek a tömeg lelkében. És ezt az illuzióját a Pádai szent Antal felelevenített kultuszával még teljesebbé tették.

A tömeg a műveltség alacsony fokán állva, tévhitre, babonára hajlandó. És ez közös jellemvonás. Minden felekezet tagjai között találunk babonásokat, akik például félnek a 13-as számtól és akik a péntek napot szerencsétlen napnak tartják. Ezek az imádságnak is csodatevő erőt tulajdonítanak, holott az írásokból világosan kitetszik, hogy az imával mi egyetlen felhőt sem varázsolhatunk az égbe, avagy onnan egyet is el nem távolíthatunk. (Nagy Péter.) És imádkoznak nem a mikor szükségét érzik, hanem a megszabott időben. Imádkoznak gépiesen, úgy hogy a szív és lélek érzéketlen marad. Két nagy ellensége van a Krisztusnak. Az, a ki nagyon sokat és aki sohasem imádkozik.

Magával az imádság folyamával sincsenek tisztába az emberek, de hát nem is csoda. Hogy is lehessenek tisztába, a mikor az emberiség egy része, az esztendő bizonyos szakába felsőbb egyházi rendelettel arra van kényszerítve, hogy imádkozzék az eretnekek (protestánsok) kiirtásáért. Így értelmezik a tömeg előtt a Krisztus eme parancsát, hogy imádkozzunk az ellenségekért is.

(Vége köv.)

Az iskolai istentiszteletek a vallásos nevelés szolgálatában.

Tanári székfoglaló; tartotta *Türkányi György*, a kolozsvári ev. ref. koll. vallástanára. —

(Folytatás.)

És én már ez irányban teendőimet nem abban látom csupán, hogy minél nagyobb készséget, ügyességet szerezzek és tanusítsak a vallási ismeretek közlésében, minél nagyobb eredményt mutassak fel a tanításban, hanem első sorban és mindennek felett abban, hogy a növendékek szívét nyerjem meg az evangéliumi igazságoknak, arra fogok törekedni, hogy megismerjék és egész lelkükkel megszeressék Istent és a ki vele egy volt, a legnagyobb eszményt a földön, az Ur J. Krisztust.

Mert igaz, hogy a vallásban s épen az evang. ker. vallásban, a mely a szeretet vallása, szükség van ismeretre, mert a mit nem ismerünk, azt nem is szerethetjük és ismét: a vallás nem csak a szívet érdekli, hanem az elmét is; azonban a ker. vallás első sorban élet, élet a Krisztusban, a Krisztus szerint és ennek az életnek megnyerni, erre az életre ránevelni, ez az ifju vallásos és egyházi gondozásának a feladata.

És ha már a gimnáziumban minden egyes tanárnak nemcsak a tanítás, hanem még inkább a nevelés a feladata: úgy első sorban a vallástanárnak és ha a gimnáziumban az egyes tantárgyakra nem magukért a tárgyakért van szükség, hanem hogy általuk a gyermek megtanuljon nemesen érezni, helyesen gondolkodni; úgy különösen áll ez a vallástanra, a melynek az a célja, hogy a tanulás által szerzett ismereteket s az ezek által keltett nemes érzelmeket egy egységes egészsé olvassza a növendékek lelkében s áthassa az evangélium szellemével, hogy megnyerje a ker. igazságoknak, hogy ezek az igazságok legyenek mindenkor életük vezérlő csillagai, hogy tudjanak nemesen érezni, helyesen gondolkodni s az evangélium szellemével, lelkével meggyeződen akarni és cselekedni.

Ennek a célnak az elérése érdekében szükséges azonban, hogy az ember minél többet, állandóan foglalkozzék növendékeivel.

Erre pedig — a tapasztalat győzött meg róla — vajmi kevés a tantervben megállapított hetenkénti két óra. A tanítási óráknak — ha még olyan kevésre szabja is ki az ember az eltanítását — meg van a maga tananyaga, a melyet el kell végezni s a melyről be kell számolni. Keresni kell tehát alkalmat a tanítási órán kívül is a növendékekkel való érintkezésre, foglalkozásra.

És én ilyen alkalomnak tekintem a hetenkénti ifj. istentiszteleteket. Ezeknek az ifj. istentiszteleteknek az ügyét szabályozta két évvel ezelőtt egyetemes konventünk és én nem akarok itt apologiát tartani a konvent intézkedése mellett, de ki kell hogy fejezzem elismerésemet és örömet ez intézkedés iránt, mert a régi gyakorlatot semmiképen sem tartom egészségesnek a vallásos vezetés előbb említett célja érdekében.

Az ifj. istentisztelet abban az alakjában, a mely az egyedül helyes, kollegiumaink jó részénél eddig ismeretlen volt; mert vagy a felnőttek istentiszteletére, a rendes gyülekezeti istentiszteletre vitték a növendékeket vagy pedig, ha az iskolában tartották, akkor egyszerű imádkozás volt csupán.

Ami az elsőt illeti, t. i. a gyülekezeti istentiszteletre vitelt, hát ez ellen semmi kifogásunk sem kellene hogy legyen, mert hiszen ezzel rászoktatjuk a templomba járásra s ha ez csak szokás is, gyermeknek és ifjunak a jót megszokni sohasem árt; van azonban ebben a korban a gyülekezeti ist. tisz-

teletre vitel ellen egy alapos és nagyon megszivlelendő argumentum és ez az, hogy könnyen megtörténhetik, hogy az óhajtott célnak épen az ellenkezőjét eredményezi s a helyett, hogy ránevelnők az istentiszteletre, elidegenítjük tőle. A gyülekezeti istentiszteleti beszédek ugyanis a felnőttek értelméhez vannak szabva, azokhoz szólnak, azok lelki szükségének a kiegészítését célozzák. Már pedig a gyermekeknek más az értelmi képességei, más az ismeret, tapasztalat köre, mások az életviszonyai, más a lelkivilága és mások a lelki szükségai. Önként értetődik már most, hogy a gyermekek és ifjak a prédikációk, mint előttük sok tekintetben érthetetlen, az ő lelküknek idegen dolgok közönyösen, később azonban, fáradtan hallgatják s így azt a benyomást szerzik ebben a korban az istentiszteletéről, hogy az valami szörnyen unalmas s ennél fogva haszontalan valami s ezt a felfogást azután kiviszik magukkal az életbe. Nem hiszem, hogy csalódnám, a mikor azt mondom, hogy műveltjeink tartózkodásának a templomba járástól épen ez egyik s nem utolsó oka.

A mi már az u. n. préceseket illeti, ezeknek egy jó tulajdonsága van s az is rossz, t. i. rövidek. Hanem átesik rajta az ember, a pap is, a hallgató is. Azonban legyen szabad kijelentem, hogy protestáns elvek szerint ez tulajdonképp nem is istentisztelet, habár nálunk künn a gyülekezetekben is szokásban van. Luther azt mondja: *Wo Gottes Wort nicht geprestigt wird, da ist besser, das nun weder singe, noch zusammen komme.* Kálvin Jánosról pedig tudjuk, hogy ő gyakran tartott istentiszteletet ének és ima nélkül s az egész istentisztelet pusztán csak prédikációból állott. És ez természetes is. Hitelveink szerint az istentisztelet nem üdvösséget érdemlő czeremóniák elvégzésében áll, hanem a hivek lelki épülése végett tartjuk, már pedig a hol nincs igehirdetés, ott nincs, nem lehet épülés. Aztán a keresztény vallás s ép így a protestáns vallás is az igehirdetésnek köszönheti elterjedését s az is tartja fenn gyermekeknél és felnőtteknél egyaránt.

A nálunknál szerencsésebb viszonyok között élő nagy virágzó protestáns népek régen belátták a gyermek és ifjusági istentiszteletek tartásának szükségét s hatalmas irodalom is fejlődött ki, a melyben szebbnél szebb gyermek és ifjusági istentiszteleti beszédek találhatók.

Igaz, hogy az igehirdetéssel összekötött ifjusági istentiszteletek tartása körül kollegiumunknak szomorú tapasztalatai vannak. Magam is tanuja voltam mint tanuló, hogy az istentiszteletet végző fiatal prédikátor készületlensége és ügyetlenkedése miatt az istentiszteletek komoly és méltóságteljes aktusa nevetséges és botrányos komédia lett. Azonban egy eset miatt pálczát törni az egész törekvés felett nem szabad, nem lehet. Különben is, a mint mondtam, egyetemes konventünk világosan és határozottan elrendelte a beszéddel tartandó ifjusági istentiszteletet minden kollegiumunkban és én megvagyok győződve, hogy előljáróságunk nem fog akadályt gördíteni azon törekvésem elé, hogy a hidegebb időszakban, a mikor a tanulók egészségének kockáztatása nélkül nem mehetünk templomba, ilyen alakban tartsuk az istentiszteletet.

(Vége következik.)

Igazgatótanácsunk üléséből.

Kolozsvár, november 23.

Elnökolt: báró Bánffy Dezső, egyházkerületi főgondnok. Jelen voltak: dr. Bartók György püspök, Kenessey Béla főjegyző, Dézsi Gyula, Incze Gerő, Becsek Lajos, dr. Sárkány Lajos és Váró Ferencz ig.-tanácsosok, továbbá a hivatalnokok.

Elnök aa. az ülést megnyitván, fölhívja az egyes előadókat az előkészített ügyek előterjesztésére.

A tanügyi referens előadásában a következő ügyek nyertek elintéztést:

A sepsiszentgyörgyi egyház énekvezérének részben való helyettesítésére segédkantort alkalmazását nem engedélyezte az Igazgatótanács. Tudomásul vétetett, hogy a marosvásárhelyi ev. ref. polgári leányiskola h. igazgatója állásáról lemondott.

A kolozsvári kollegiumnál ürességbe jött Bánffy-féle ösztöndíj a folyó iskolai évben II. g. tanulónak adandó ki.

A zilahi gimnázium két tanulója felmentetett a szépírás alól. Ugyanott a tanárok bejelentett mellékfoglalkozásai engedélyeztettek. Almási József felvétetett a zilahi gimnázium VII. osztályába magántanulól.

A december hónapban tartandó rendkívüli lelkész-képesítő vizsgálatra Bálint Ferencz és Márton Árpád lelkészjelöltek, jelentkezése elfogadtatott, de szintén az október közepén túl beadandó folyamodványok tárgyalás alá sem vétetnek s felhivatik a theologia előjárósága, hogy a rendkívüli vizsgálatok költségeinek a vizsgálati díjakból leendő fedezése iránt javaslatot készítsen.

Főjegyző aa. előterjesztése alapján özv. Püspöky Mihályné részére 100 korona Baldácsy-segély folyósított; Barabás Árpád magyarókeri lelkész segélykérése tárgyában közelebbi felvilágosító adatok kérettek be; Szakács József aa. segélykérése elutasított és a kudui ehköség államsegélyi kérése áttétetett a központi kölcsönök revideálására kiküldött bizottsághoz.

Számvevői előterjesztés alapján jóváhagyott a marosvásárhelyi, szászvárosi és kolozsvári kollégium 1902. évi számadása, valamint a kolozsvári ehköség 1904. évi költségvetése. Helyesnek találtatott a központi pénztár október havi naplója, valamint dr. Silber Mór budapesti házgondnok augusztus—november havi elszámolása és ugyanezen gondnoknak a budapesti bérházaknál végzett átalakítási munkákról szóló leszámolója.

A dr. Gecse-féle intézet előterjesztése folytán megengedte ig.-tanácsunk, hogy Bari Zsigmond pénztárnok, apróbb havi részletekben deponálja biztosítékát.

A makkfalvi iskola gondnokságának előterjesztése alapján Fábian Ödön nyáradszeredai állami tanító aa. neveztetett ki az alap pénztárnokává és Márton János gondnok aa. kéretett föl az iskolai alap főgondnoki állásának elfogadására; Maksay János számvevő aa. pedig utasított, hogy az iskolai vagyonnak a volt pénztárnoktól leendő átvételére és az új pénztárnoknak leendő átadására, a helyszínére szálljon ki.

Jóváhagyást nyert a Szeretetház kebli tanácsának ama határozata, mely szerint az ehkerülettel szemben fennálló építési adósságát törleszteni és az intézeti orvos tiszteldíját 200 koronára fölemelni határozta.

Marosvásárhelyi kollegiumunk segédpénztárnokot óhajtván beállítani, Bari Zsigmond kollegiumi és Gecse alapítványi pénztárnok mellé, ennek engedélyezése előtt felhivatott az előljáróság annak megfontolására, hogy nem volna-e a két pénztárnoki állás szétválasztható.

A magyarláposi ehköség 4500 koronás szövetségi kölcsönének engedélyezése előtt igazoló jelentést kért be ig.-tanácsunk a kölcsön keletkezéséről és az eház megyei hatóság engedélyéről.

A szászvárosi ehköség elsőpapi interkaláris jövedelmének a második papi szállás építési alapjához leendő csatolása engedélyeztetett.

Foglalkozott igazgató-tanácsunk a néhai báró Radák Ádám végrendelete következtében egyházkerületünk pénztárába befolyt 120 ezer koronának, mint alapítványnak mikénti fölhasználásával, de miután a törvényszerű illetek még kizárva és befizetve nincsenek, a részletes határozat meghozatalát elhalasztotta.

Nem találta teljesíthetőnek ig.-tanácsunk a kékesi ehköség az iránti kérését, hogy egy bérház építése részére kölcsönt folyósítsunk, mert főnnálló szabályainknak az ilyen műtőkebefektetések nem felelnek meg.

A görgényi egyházmegyei tanács ama határozatát, melylyel Péterffy Ferencz marosvécsi lelkész aát szállásbér folyósítása iránti kérésével elutasította — nevezett lelkész aa. fellebbezésének mellőzésével — ig.-tanácsunk is helyben hagyta, mert nevezett lelkész aa. engedély nélkül költözött ki a paplakból.

A marosvásárhelyi ehköség kérdése folytán közölte ig.-tanácsunk, hogy az ehkerületi közgyűlés határozata folytán jövőre az ehköség közgyűlése választja a főgond-

nokot, minden kijelölés nélkül, saját maga által meghatározott időre.

A zilahi ehkőzség indokolt határozatából jóváhagyó tudomásul vette ig.-tanácsunk, hogy a Szilágyi László aa. elhalálozásával megüresedett papi állást a kegyév lejártáig be nem tölti.

Keblői műszaki előadónk felülvizsgálati jelentése alapján kiutaltatott 10,650 korona a theologiai fakultás épületén végzett átalakítási munkálatokért.

Nem látta indokoltnak és így teljesíthetőnek igazgatótanácsunk a szentsimon—rigmányi egyházközség ama kérését, hogy lelkészi állomásának rendes pappal leendő betöltését még egy évig elhalassza.

Juhász Endre zilahi lakós azt kérte igazgatótanácsunktól, hogy az ehkerületi kölcsönrel terhelt és általa árverésen megvásárolt Becsky Béláné-féle ingatlanokon továbbra is meghagyjuk a kölcsönt, de miután ehkerületünk kölcsöneinek fölhajtása van tervbe véve: kérése nem teljesíthető.

Marosilyei egyházközségünk nem birván fedezettel az építkezési alapból fölvetett kölcsönének anunitásaira, ez felerészben központi kezelés alatt álló alapjainak terhére utaltatott át, a fenmaradó felerész további fizetésére pedig az egyházközség utasított.

A szászvárosi ehkőzség jelentése folytán tudomásul vette igazgatótanácsunk a kudsiri-fiokegyházközség megalapítását, de határozottan csak ev. ref. címmel és jelleggel, nem támasztván azonban kifogást az ellen, hogy az ottani lutheránusok önként csatlakozzanak e fiokegyházhoz és tetszés szerinti igénybe vehetik lelkészünk szolgálatait.

A gyalári bányatelepen tervbe vett templomépítés alkalmából kimondotta igazgatótanácsunk, hogy csakis ev. ref. egyházi tulajdont képező templom építéséhez nyújt segédkezést, ami azonban nem zárja ki azt, hogy külön szerződés mellett az ott lakó lutheránusok is használhassák e templomot.

Dicsőszentmártoni egyházközségünknek egy belső házastelek megvásárlása tárgyában kelt szerződése jóváhagyott.

A püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek átadását érdeklőleg körlevélileg közhírré tette igazgatótanácsunk, hogy főt. püspök aa. az átadó közgyűlés alkalmával ki nem szállhat, hanem minden egyházközségben a főgondnok fogja főt. püspök aát helyettesíteni.

Főtiszteletű püspök aa. ajánlatára elhatározta igazgatótanácsunk a Dániel-alapítványosok revízió alá vételét, hogy a job anyagi viszonyok közé jutott özvegyektől a segély megvonható és a nagyobb mértékben rászorult folyamadók részére utalványozható legyen.

Ezek után jelezte elnöklő főgondnok aa., hogy a december havi ülést csak 29-én tarthatja meg, minthogy pedig az ellenőr főkönyvelői állás betöltése céljából a hó elején okvetlenül intézkedni kell, kérte az igazgatótanács tagjait, hogy a főtiszteletű püspök aa. elnöklője alatt megtartandó rendkívüli ülésen megjelenni sziveskedjenek.

Több tárgy nem lévén, az ülés bezáratt.

r. s.

IRODALOM.

Rákóczi-album lesz az Egyetértés újrólévi ajándéka előfizetői számára. A Kurucz-idők emlékét fölidézni nagyon időszzerű most és ebben a tudatban kedveskedik előfizetőinek az ország legnagyobb és legfüggetlenebb lapja, az Egyetértés éppen Rákóczi-albummal, amely írásban és képben hű tükre és krónikája lesz a kétszázados nagy magyar szabadságharcnak. Irják legkiválóbb íróink s képekkel díszítik a legnevesebb és legjobb művészek Nagy szépirodalmi része is lesz az érdekes albumnak, amelyet minden külön illeték, vagy postai díj nélkül megkap az Egyetértés minden új előfizetője is. Az előfizetési pénzeket legcélszerűbb postautalványon beküldeni a kiadóhivatalnak (Vármegeye-utca 11). Előfizetési árak: fél esztendőre 10 frt. negyedévre 5 frt. egy hónapra 1 frt 80 kr. Lelkészek, papok, tisztviselők, tanárok, tanítók, magyar katonatisztek kedvezményes áron kapják: félévre 7 frt-ért, negyedévre 3 frt 50 kr-ért, egy hónapra 1 frt 20 kr-ért.

350 szám. A Magyar Könyvtár ez évi októberéig megjelent 350 számának teljes jegyzékét adta ki a kiadó cég, a Lampel R. (Wodianer F. és Fia) udv. könyvkereskedés. A népszerű vállalat jegyzéke, amelyet a cég kívánatra készíttével ingyen megküld bárkinek, több részből áll. A számok szerinti jegyzékben minden füzet rövid jellemzését

tartalmazza tájékoztatóul. A szakok szerinti jegyzék a verses műveket, az elbeszélő műveket, a színműveket és az ismeretterjesztő műveket közli csoportosítva a szerzők abcés rendjében. Végül felsorolja a Magyar Könyvtár kötött kiadásait is. Csak ebből a teljes jegyzékből tűnik ki, mily tartalmas már is a magyar Könyvtár, s hány becses, de eddig drága munkát tett olcsó kiadásban népszerűvé. Arany János, Jókai, Mikszáth, Herczeg Ferencz, Bródy Sándor, Ambrus Zoltán nevét említjük csak a magyar irodalom kiválóságai közül, akik mind szerepelnek egy vagy több munkával a Magyar Könyvtár füzeteiben. A külföld nagy írói közül egész sereget először mutatott be a Magyar Könyvtár a magyar közönségnek. Gorkij, H. G. Wells, Kipling nevét említjük csak. A jegyzékben ki-ki megtalálja kedvenc íróját és olcsón megszerezheti könyvtára számára. A jegyzék végén megvan a Fővárosi Színházak Műsora teljes jegyzéke is, s a cég kiadásában megjelent színművek, regények és elbeszélések, dísz- és ajándékművek, történelmi díszművek, utazási föld- és néprajzi művek, nyelvkönyvek, általános érdekű művek jegyzéke is. Továbbá a Remekírók Képes Könyvtára és a Festőművészet Remekei prospektusa. A jegyzék utolsó oldalán részletmegrendelésre is használható megrendelő jegy is van.

Előfizetési felhívás. Nagytiszteletű Lelkész úr! Keskeny út című predikációs könyvemre ezennel előfizetést hirdetek. Husz egyházi beszédem bocsátom utnak e könyvben, függelékkül csatolva néhány gyász és sirbeszédet. A római katolikus egyháza hatalmas fórumán: Pécsen építendő ev. ref. templomunk javára szántam munkám esetleges jövedelmét. Nagyon kérem Nagytiszteletű urat, járuljon hozzá — munkám megrendelésével — e szent célhoz. Husz egyházi beszédem közül: tizenhat közönséges és négy ünnepi beszéd. Szolgáljon ajánlólevélül azon körülmény, hogy gyülekezetem tagjai serkentettek beszédeim kiadására. A mű ára 3 korona, ajánlott küldéssel. Egyelőre csak levelező lapra írott tudósítást kérek a felől, hogy a megrendelő előfizetéssel, vagy utánvétellel óhajtja-e megszerezni művemet? Ez értesítést — lehetőleg — f. é. november hó 15-ig hozzám, — az esetleges előfizetéseket pedig legkésőbb f. é. december hó 1-ig Taizs József ur könyvnyomdájába, (Pécs, Mária-utca) kérem küldeni. A munka ez év december havában kerül ki a sajtó alól. Szives pártfogását kérve, maradtam Pécsen, 1903. évi október havában, kiváló tisztelettel: Nyáry Pál, ev. ref. lelkész.

KÜLÖNFÉLÉK.

Nyilatkozat. Az „Erdélyi Hírlap“ f. szerkesztőjétől a következők közlésére kértünk föl. Az „Erdélyi Protestáns Lap“ 49. sz.-ban Nagy Károly szerkesztő nyílt levelemre válaszolva megemlíti a nagyenyedi „Közérdek“ szerinte „odavonatkozó“ közleményét, mint a melyre nem terjeszkedtem ki s „főleg“ ezért „elintézetlen ügyet“ tartottam volna főn magamnak. A dolog nem így áll. Az E. H.-nak Gyulafehérvárt megjelent legutóbbi számában határozottan ki van jelentve, hogy az E. H.-nak eszéágában sem volt s a jövőben sem lesz, *Bartók György* dr. püspök ellen állást foglalni. Főlöleslegesnek tartom politikai haragból eredő, gyerekes árulkodásra emlékeztető gyanúsítással bővebben foglalkozni. Különben is igazi protestáns férfit e világon senkinek beárulni nem lehet, csak a saját lelkiismeretének. Más megjegyzést most nem teszek, mert úgy soha vége nem lesz a vitának. A kérdés érdekeit illetőleg majd bővebben. Addig is béke velünk! Nagyenyed, 1903. decz. 5-én. Dr. Farnos Dezső, mint az E. H. felelős szerkesztője.

E nyilatkozatra megjegyezzük, hogy mi a magunk részéről a dolog személyi vonatkozásainak firtatásától eleitől kezdve tartózkodtunk. A közügyet első sorban a *dolog* s nem a személyek érdeklik. Bármint álljon is e tekintetben a dolog, mi a fenti nyilatkozatot tudomásul venni tartozunk és — vesszük. Ezzel az ügyben a válaszolást bevégezzük s várjuk a dolog érdemét. A „hevenyészett“ munka eredményeinek világos tanulságát azonban ne feledjük. Hiszen régen példabeszédbe is van foglalva. Tehát ez irányban: szent a béke!

Vadas Albert válaszüti ref. lelkész halála és temetése. Folyó hó 5-ikén vettük a hirt, hogy Vadas Albert válaszüti lelkészársunk életének 49-ik évében, papságának 23 ik és házasságának 20-ik évében tüdőgyulladásban hirtelen elhunyt, bánatos özvegyet és 3 árvát hagyván maga után. 7-én temették el a nagyszámú rokonság, közeli lelkészársai, báró Bánffy Albert ur Óméltósága a válaszüti ref. egyházközség buzgó pátronusa és minden rendű és rangu hiveinek részvétele mellett. A templomban Nagy Imre kendilónai lelkész szívhez szóló imában kérte a vigasztalás istenétől a megkeseredett szívükre, a meg-

nyugvás égi vigaszát és Jonás Bálint borsai lelkész pedig: „boldogok a tiszta szívűek“ ige alapján mondott meghatólag alkalmazott gyászbeszédet s Bartók Béla bonczhidai lelkész a sirnál tolmácsolta végbucsját, mint szerető férjnek, jó apának, pástornak és barátnak rövid és meghatározható szavakban. Isten adjon neki édes álmot és csendes nyugodalmat!

A ref. rendkívüli konvent f hó 8-án kezdte meg üléseit Budapesten. Főtárgya a zsinati törvénytervezet végleges szövegezése és 1848: évi XX. t.-cz. végrehajtása ügyében a közös prot. bizottság által készített javaslat tárgyalása. A zsinati törvénytervezet gyökeres revízió ment át és különösen az egyházalkotmányi részt tetemesen megrövidítette a konventi bizottság. Az egyházmegegyék és egyházkerületek észrevételeit és kívánalmait is nagy figyelembe részesítette, a miről egyik ezikkünk szól. A törvénytervezetnek az egyházi adózást reformáló része azonban még nincs teljesen készen; ennek elkészítése végett december 7-ére hivatott össze az adóügy bizottság. Az 1848. évi XX. t.-cz. végrehajtására vonatkozó munkálatnak az a Vélemény szolgál, alapúl, a melyet a két evangéliumi egyház vegyes bizottsága Budapesten a f. évi nov. 19-én tartott ülésében állított össze. A törvény 2-dik §-ának (mely azt mondja: e hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapítatik meg) végrehajtását a Vélemény a jogtalan térítgetések, a prot hitoktatás megakadályozása, a hitelveinkkel ellenkező cselekvény teljesítésére kényszerítés, a temetők használata s a jogellenes megadóztatás tárgyában novelláris törvényhozást sürget. A törvény 3. §-át illetőleg a Vélemény az eddig folyóvá tett államsegélyen kívül az egyházi adóteher csökkentésére a ref. egyháznak 1.400,000 k., az ág. h. ev. egyháznak 700,000 koronát; egyházi közigazgatási költségére a ref. egyháznak 483,739 koronát, az ágostainak 217,120 koronát; lelkészek korpótlékára a ref. egyháznak 1.133,000 koronát, az ágostainak 400,000 koronát; országos lelkészi nyugdíjintézetre a ref. egyháznak 400,000 koronát, az ágostainak 167,287 koronát, vallástanításra a ref. egyháznak 150,000, az ágostainak 100,000 koronát; humanitárius intézményekre (nőnevelés, tanítóképzés) a ref. egyháznak 400,000 koronát, az ágostainak 220,000 koronát kér állandó évi dotációként. E szerint különböző czimeken az ev. ref. egyháznak összesen 3.966,739 korona, az ág. h. evang. egyháznak összesen 1.804,407 korona új állami dotációt sürget a közös bizottság előmunkálata.

HIVATALOS RÉSZ.

5325—1903. sz.

KÖRLEVÉL

mindenik kollégium Méltóságos t. Elöljáróságának.

Az állami főfelügyeletnek főgimnáziumainknál a folyó iskolai évben leendő gyakorlása tárgyában a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr folyó hó 20-án 82607. szám alatt a következő értesítést intézte igazgatótanácsunkhoz: „Az 1883. XXX. t.-cz. 46. §-ában gyökerező jogomnál és kötelességemnél fogva a méltóságos Igazgatótanács egyházi főhatósága alatt álló kolozsvári, marosvásárhelyi, nagyenyedi, székelyudvarhelyi és zilahi főgimnáziumokhoz *Kuncz Elek* kolozsvári tanker. kir. főigazgatót; a sepsiszentgyörgyi és szászvárosi főgimnáziumokhoz pedig dr. *Schneller István* kolozsvári egyetemi ny. r. tanárt küldöttem ki miniszteri megbízottakul, azzal a hozzáadással, hogy a nevezett középiskolákat látogassák meg, nevemben az állami felügyeletet gyakorolják s a fennálló utasítások szerint járjanak el.“ Kolozsvárt, 1903. nov. hó 26-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1402—1903. sz.

KÖRRENDELET

a névkönyvi adatok tárgyában.

Egyházkerületünk összes lelképásztoraik felkérem, hogy a *Névkönyv* adatait, oly alakban, mint az a f. évre kiadott *Névkönyv*ben látható — a használt rövidítéseket sem hagyva figyelmen kívül — 1904. január 1-től 4-ig terjedő idő alatt elmulaszthatatlanul küldjék be az illetékes *esperesi* hivatalhoz.

Fordítsanak kiváló gondot lelkésztársaim az adatok pontosságára és arra, hogy nemcsak az anya-, társ- és

leányegyházközségek, — de a *szórványok* adatait is — minden egyházközség neve után külön-külön: mennyi a lelkek száma, mennyi a tankötelesek és tanulók száma, pontosan följegyezzék. Ha pedig egyetlen ref. lélek sem volna valamelyik szórványban, ez így jeleztessék: *L. sz. O.*

A melyik anyaegyházközségben filiában vagy szórványban magyar tannyelvű iskola nem áll fenn, ott röviden ez jegyzendő be: *nincs iskola*. Ha pedig van ilyen iskola, akkor a tanulók létszáma után megfelelőleg ez irandó: „a ref. felekezeti iskolában“; „a róm. kath. iskolában“; „az unitárius iskolában“ stb. Ha több iskolába járnak a növendékek, akkor jelzendő, hogy melyikben hányan tanulnak.

A nt. *Esperes* urakat pedig arra kérem, hogy az egyes lelkészi hivataloktól beérkezett adatokat minden átvagy feldolgozás nélkül küldjék be, csupán összesítő kimutatást készítsenek, mely feltüntesse, hogy f. évi decz. 31-én az illető egyházmegyékben hány *rendes, helyettes, segédlelkész* működött; hány lelkészi állomás üres; hány lelkész van nyugalmazva és kik azok; hány *ref.* vagy másféle *felekezeti*, hány *állami, községi* vagy *Emkeiskola* áll fenn; mennyi az egész e. megyében a lélekszám, a tankötelesek és tanulók száma.

Végül arra kérem úgy a nt. *Esperes* urakat, valamint a közép- és felső-iskolák igazgató-tanárait, hogy a beszerzett adatokat megfelelő összeállításban jövő évi jan. 8-ig hozzám mulhatatlanul felküldeni sziveskedjenek.

Kolozsvár, 1903. december hó 2-án.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 1412—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a dési egyházmegyébe kebeleztet színyei IV. oszt. körlelkészi állásra pályázat nyittatik.

Javadalom: 1. Lakás melléképületekkel és kerttel. 2. Missioi segély évnegyedes részletekben 600 k. 3. Alapítvány kamata 30 k. 4. Földjövedelem 320 kor. 5. Kepe értéke 104 k. 6. Fizetés kiegészítés 1600 koronáig 931 k. 79 fillér. A kánoniktum adóját a lelkész fizeti.

Kötelességei: az anya-, leány- és fiókegyházakban a körlelkészek részére megállapított általános s a színyei körlelkészség részére megállapított részletes utasítás szerint a lelkészi teendők végzése; az anyaegyházközség felekezeti iskolájában tanítani.

Pályázati határidő 1904. január 10.

Kellően felszerelt folyamodványok, e határidőn belől, alólírotthoz nyújtandók be. Kolozsvárt, 1903. decz. 4.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 1421—1903.

PÁLYÁZAT.

A nagysajói ev. ref. egyházmegyébe keblezett sófalvi IV. oszt. egyházközség papi állomására másodizben pályázat nyittatik.

Javadalma: lakás, gazdasági épületek és kerttel; 59 hold 256 nsz. öl tagosított birtok haszonélvezete 320 kor. 70 fill. jöv. értékben; 634 kor. 12 fill. dézma kárpótlási kamat; 128 kor. 6 fill. kepeváltsági jövedelem az egyh. pénztárból; 45 kor. 83 fill. ért. gabona és fa két pátronustól; munkatétel ért. 33 kor. 58 fill. Az áll. kiegészítési összeg 1600 koronáig 468 kor. 57 fill. Vallástánítási tiszteletdíj 100 kor.

Kötelessége az anyaegyházhoz tartozó Simontelke és Bilak fiókegyházakban az ünnepeken Urvacsorát osztani s Bilakon az állami csikótelep ref. katonáit lelkileg gondozni, 5 hetenként templomozni.

Minősítvénynyel és szolgálati bizonyítványval ellátott folyamodások folyó december hó 31-ig küldendők be nt. Musnai Károly esp. aához Szász-Czegőbe, u. p. Kerlész.

Dr. Bartók György, püspök.

1781—1903 sz.

Beresztelke, Disznaja, Holtmaros, Kisfülpös, Kőbölkut, Magyarbólkény, Körtefája, Nagyfülpös, Marosjára, Marosvécs, Mezőujlak, Toplica, Póka, Sárpatok, Tancs és Uzdiszentpéter egyházak lelkészi hivatalait tisztelettel kérem, hogy az egyházmegyei levéltárból kiválogatott s a tanácssteremben csomagban levő irásokat haza vinni s otthon leltározni sziveskedjenek. Ercse és Ölyves csomagja ott marad, míg a papi-állomás betöltetik.

Gernyeszeg, 1903. december 5. *Csekme,* esperes.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Az 1848. XX. t.-c. végrehajtása és egyházi adózásunk.

Az idők teljessége közelget. Gyors léptekkel megyünk előre, sietve, boldogan. Reánk is illik az irás szava: Ugy megyünk, mint egy álomban, vig éneklés van szájunkban. . . Mégis csak lesz valami az 1848. XX. t.-c. végrehajtásából. Ime, most ülésezett a konvent s tanácskozásának maradandó jelentőségű része a vegyes bizottság Véleménye, mely egyházunknak állami megsegítését nemcsak elvileg hangoztatta, hanem gyakorlatilag is kívánta. Megjelölte, mennyit tesz ki égető szükségünk, hogy óriási adóterheink csökkentve legyenek. Nagyon is időszerű tehát, hogy számot vessünk mi is egyházkerületünk adózásával.

Adózási kérdésünknek két része van, tudniillik az egyik pénzben, terményben, munkabeli szolgálmányban, rovatalokban mennyit adnak a hívek összesen? A másik rész: saját erejéből, a jövőbeli jobb viszonyok megteremtéséért mi áldozatot hoztak az egyházak, a hívek? Nevén nevezve a gyermeket, mennyi kepeváltó alappal bírnak az egyházkerület egyházi összesen? Ha éreztük és érezzük az adóteher súlyát, tudnunk kell, mennyiben iparkodtunk azt könnyebbé tenni s azt is, mennyire vagyunk képesek saját erőnkön! E két szempont adatainak összevetéséből tűnik ki az állami segítség szüksége és a segítség nagysága.

Ezen összehasonlítás egyetemes érdekű, mert tudtunkkal az erdélyi egyházkerület bír a legnagyobb adómegváltó alappal s mert adat arra nézve, mire képes a hívek ereje az adócsökkentés tekintetében. Az a körülmény, hogy nálunk van legtöbb adómegváltó alap, bizonyítja egyfelől azt, hogy az adóteher itt felette súlyos, másfelől, hogy az erdélyi egyházkerület s az egyes egyházak sohasem tévesztették szem elől azt a magasabb szempontot, hogy a nemzeti hivatás pontos betöltése véget helyeztük tőlük telhetőleg alkalmassá kell tenni. Nem

árt ez hangsúlyozni akkor, a mikor a világ szeret erről elfelejtkezni.

Adatainknak alapja az 1901-dik évi egyházkerületi jegyzőkönyben s annak mellékleteiben van. Ebből indultunk ki egyfelől, mert az egyetemes adózási adatokat is az 1900. évről gyűjtötte össze a konvent, másfelől, mert e jegyzőkönyv gazdag kincses bányája, könnyen áttekinthető kimutatása egyházkerületünk állapotának.

Most pedig beszéljenek a számok.

Az erdélyi egyházkerület miniszterileg elismert és megállapított 450 papi jövedelméből termény és pénzfizetés, tehát hívek által adandó évi összeg kereken 250,000 korona. A nem kongruás egyházakra nézve e tekintetben adatot nem kaphattunk, de tekintve, hogy ezek közt vannak a magasabb osztályba sorolt és nagy lélekszámú egyházak, ezek évi adóterhét szintén 250,000 koronába vettük. Az összes egyházak adója lenne e szerint fél millió korona. Ehhez járul még a munkaszolgálmányok, rovatalok s minden címen felsorolható kisebb-nagyobb adók összege 90,000 korona.

E szerint a szorosán vett egyházi adó 590,000 korona. Nem érdektelen e mellett felsorolni az önkéntes adózási adatokat is, tudniillik az adományokat, szorgalmi jövedelmet, perselypénzt. Ennek kerek összege 180,000 korona. A köteles és önkéntes adók összege lesz: 590,000 + 180,000 770,000 korona.

Ezzel szemben nézzük meg, mennyi kepeváltó alappal bírnak egyházaink? Ebből látjuk meg, mit tudtak gyűjteni az adóteher kisebbitésére, illetve megváltására. Tizenhét egyházmegyében, 285 egyházban van

összesen	2.516,000 kor.
† püspöki v. a. egyházban	252.000 „
Összesen	2.768,000 kor.

Megjegyzendő, hogy kepeváltó alap nincs még az egyházak 44%-ában, 233 egyházban, van 290-ben (56%).

Az összes kepeváltó alapok összértéke tehát még ma sincsen teljesen három millió

— korona! Ennek évi kamatjövédalma *100,000 korona*.

Tehát az összes köteles egyházi adó	590,000 kor.
Az összes kepeváltó alapok össz-jövédalma	100,000 „
Fenmaradó adóösszeg	490,000 kor.

Ez annyit jelent, hogy ha ma az erdélyi egyházkerületben megváltanák az adókat, $\frac{5}{6}$ része azoknak vagy fedezetlen lenne, vagy a tőkét emésztené fel öt év alatt. Más szóval: egyházkerületünk *csak egy hatod részét tudná megváltani súlyos adójának, de többet nem!*

Ebből kétségtelen, hogy *ha az adóterhet csökkenteni akarjuk, ehhez állami segítség kell*, mert ezt a saját erőnkől megcselekedni képtelenek vagyunk. A konventi bizottság s annak nyomán a konvent most állapította meg az adóteher könnyítésére szánandó összeget. Hogy ebből mennyi jut az erdélyi egyházkerületre, még nem tudhatjuk. Azt hisszük, magas, talán tulságos magas segítségre számítunk, ha azt 300,000 koronára vesszük. De jelentős könnyítést csak ennyi segítség adhatna s megláthatjuk, hogy marad még teher e mellett bőven. Fentebbi adataink szerint a mostani köteles adók összege 590,000 kor. a feltételezett állami segély 300,000 „

Fenmaradó adóteher	290,000 kor.

A perspektiva teljessége kedvéért vegyük ehhez hozzá az önkéntes adók, szorgalmi jövedelmek, hála Istennek, folyton fokozódó összegét 180,000 koronát, összes egyházi önkéntes és köteles egyházi adózásunk lesz: *470,000 korona*, vagyis *csaknem fél millió*.

A mikor tehát a konvent adócsökkentés céljából kér állami segítséget, valóban csak az égetően szükséges könnyítést célozza, a mely mellett marad még a hívőkön teher elég.

Tekintettel múltkori cikkünkre s kapcsolatban az adókérdéssel, nem mulaszthatjuk el az alkalmat, hogy egy gyakorlati eszmét ne vessünk fel. Ugyanis azt hangoztattuk a múltkor, hogy célrevezetőbb lenne a tőkével, egyzsersmindenkorra való állami segítség. Ime, jelentős állami segítséggel, évi 300,000 koronával is csak részben javulna adózási állapotunk. Nem lenne-e helyesebb, ha az állam olyan tőkeseget adna, a melyhez hozzávéve kepeváltási összes tőkénket, megszűnnék mindenütt a kepezés? Vagyis, a hol van már kepeváltó alap, de nem elég nagy, hát azt egészíteni ki az állam annyira, hogy a kepezés azonnal lenne megváltható. Például egy egyházban van 3000 korona kepeváltó alap, de kellene még 2000 korona, adjon ennyit az állam és az az egyház megszabadult a kepétől. Altalánosítsuk ezt. Ma van az egész egyházkerületben három milliónyi kepeváltó alap összesen. Mondjuk, hogy az illető egyházaknak még másik három millió kellene, hogy a meg-

váltást végrehajthassák. Ergo, adjon állam ennyi értéket. Alább megmondjuk, miért irunk értéket és miért nem koronát. Hogy pedig azokban az egyházakban is meg legyen váltva a kepe, a hol erre eddig még alap nincs, ismét nyújtson segédkezet az állam. Az összes állami segítség lenne így 9—10 millió korona, vagyis tőkében ugyanannyi, mint a mennyinek a kamatja a fentebb feltételezett 300,000 korona. Mig azonban az évenként való segítség mindig felemésztené az évi szükségletekre, addig a tőke megmaradna. Egyházainknak ez a tíz millió tőke többet jelentene, mint az az évi néhány százezer korona, mert, a mint múltkori cikkünkben vázoltuk, a pénzkamat és a földjövédalom közt ugyanazon tőke mellett nagy különbség van. Ezért irtunk tehát fentebb értéket és nem koronát. Tíz millió értékű föld jövédalma nem 300,000 korona, hanem jóval több. S ebben van az előny úgy az államra, mint a segitendő egyházakra nézve. Ugyanis, a mig az állampénztári évi 300,000 korona adócsökkentési segély *csak könnyíti az adót*, addig az adómegváltási földek jövédalma *normálissá teszi azt*. Vagyis az állam, mint a múltkor is irtuk, ugyanazon tőkével két annyit segíthet. Épen, a fentebb előszámláltuk, nálunk annyiféle az egyházi adó, rovatal stb. hogy az a normális adózási állapot méltányos, de nem elenyésző terhet jelentene a hivekre nézve. Lenne tehát igazi, gyors segítség, normális helyzet és aránylagos, igazságos teherviselés. Sőt még ennél is több: *a reform egyházak részéről folyna a konszolidáló nemzeti munka*; mert ha azt mondjuk, hogy egyházkerületünkben az egyházi adózás kérdése nem évi járulékokkal, hanem tőkével, illetve földdel oldandó meg, akkor ez azt jelenti, hogy a szinmagyarság, a törzsökös államfentartó faj elvehetetlenül megkötött egy néhány ezer hold földet a magyarság számára! Otszáz koronájával véve holdját a földnek, 10 millió koronáért 20,000 hold föld vehető. Az állam tehát, mikor könnyitene adóterheinkben, egyúttal húsz ezer hold földet rögzítene a magyarságnak. Ha nem régiben világba röpött a harminc millió magyar imperialisztikus ábrándja, csekélységünk felveti a kérdést: *kell -- a magyar államnak négyezer szinmagyar család, mely az adómegváltási földeken él és nem bujdosik messze idegenbe?* Nem kerül ez néki semmibe, csak abba, hogy a mi adózási segítségünk kérdésében válassza a legpraktikusabb, legolcsóbb módozatot!

1848:XX. t.-cikk, jöjjön el a te országod! És mikor a benned kijelentett ige testté lesz, hozzáal anyaszentegyházunknak igazságos segítséget, de úgy, hogy épüljön ez által a magyar nemzeti állam!

KorhÉ ndre.

Fölterjesztése

a magyar református egyház egyetemes konventjének a magyar országgyűlés képviselőházához, az állami tisztviselők fizetésének rendezése alkalmából a református felekezeti tanárok és tanítók fizetésének állami kiegészítése tárgyában.*

Mélyen tisztelt képviselőház!

Azon alkalomból, hogy hazai törvényhozásunk az állami tisztviselők s közöttük az állami tanító személyzet fizetését a kor színvonalán készülni és újabb érvénynyel szabályozni, a magyar református egyház egyetemes konventje nevében és megbízásából tisztelettel keressük meg a m. tiszt. képviselőházat az iránt, hogy hazai református egyházunk alsóbb és felsőbb iskolái által a nemzeti közműveltség és a magyar állam érdekében évszázadokon át teljesített kiváló szolgálatoknak a jövőben való biztosításául az állami tanerők fizetésének rendezésével kapcsolatban az 1848. évi XX. t.-cikkből folyólag református gymnasiumaink tanárai és református elemi iskoláink tanítói fizetésének állami kiegészítéséről és az állami tanerők javadalmazásával egyenlő színvonalra emeléséről is törvényhozásilag gondoskodni méltóztatásuk.

A magyar református egyház által fenntartott alsóbb és felsőbb iskolák — a mellett, hogy nevelői hivatásukat és tudományos feladatukat a kor színvonalán igyekeztek mindig betölteni, — a magyar nemzeti szellem hűséges ápolói, a nemzeti közműveltség buzgó terjesztői s a magyar nemzeti állam szilárd fundamentumai voltak minden időben. Ez iskoláknak lehettek fogyatkozásai a múltban s lehetnek a jelenben is, de egy nem fogyatkozott meg bennök sohasem a magyar nemzeti szellem, s a hol egy református iskola megnyílik, az a hely a magyar léleknek van lefoglalva. Sőt nemzetünk közelebbi negyedfélszázados múltjában, a mióta református iskoláink közművelődési tényezőnként hatnak, voltak nehéz idők, a mikor az állami vezetés alatt lévő iskolák az idegen hatalom befolyása alatt állván, a magyar nemzeti genius épen a protestáns iskolák falai közt az autonomia védő szárnyai alatt talált menedéket.

Hála a nemzetünk sorsát intéző gondviselésnek, ma már a nemzeti irányú nevelés sem egyes hitfelekezeteknek, sem magának az államnak nem kizárólagos sajátja, hanem egész hazai közoktatásunkat átható vezérelv. Ez a körülmény azonban a református iskolák jelentőségét nemhogy csökkentené, hanem jelentékenyen emeli, mert az állami közoktatás, nemzeti törekvéseiben hű szövetségekre talál bennök s a magyar nemzeti állam megépítésére irányuló tanügyi politika feladatait sokszorosan megkönnyítik és célra segítik. E mellett ez iskolák csaknem kizárólag a magyar népfaj körében állván fenn, művelő hatásukkal éppen az államfenntartó elem kulturális erejét növelik s jelentékeny részt vesznek abban a nemzeti törekvésben, hogy a hazánkban levő nemzetiségi kulturával szemben e haza földjén az elsőrendű és vezető kultúra is a magyar legyen. Ez iskolák fejlesztése és korszerű berendezése tehát magának a magyar államnak jól felfogott érdeke és ön-maga iránti kötelessége.

A magyar református egyház évszázadokon át önerejéből tartván fel iskoláit, ezáltal az állami életre való kihatásában alig mérlegelhető nemzeti hivatást

* Gróf Tisza István az 1903. június 3-6. napokon tartott konventi ülések második napján az egyetemes tanügyi bizottság előterjesztése kapcsán a következő indítványt tette: „Az egyetemes tanügyi bizottság által javasolt felterjesztés terjeszkedjék ki ev. ref. középiskolai tanáraink illetményeinek megfelelő rendezésére is s egyuttal ugyane tárgyban a képviselőházhoz is intézzen kérvényt konventünk.“ (Lásd konv. jk. 21. sz.) Ezt az indítványt a konvent örömmel fogadván el, ennek az eredménye ez a felírás.

Szerk.

teljesített. A kulturális közterhek jelentékeny részét vette le az állam vállairól a nélkül, hogy a közoktatásügy által képviselt állami érdekek legkevésbé is csorbát szenvedtek volna. Újabb időben azonban a változott korviszonyok között, midőn a fejlettebb igényekhez képest az iskola anyagi berendezésének szükséglete is megsokszorozódott, a református iskolák korszerű berendezése és anyagi ellátása túlhaladja egyházunknak, az egyházi szükségletek által is fokozott mértékben igénybe vett, anyagi erejét s a református egyház úgy az évszázadokon át önzetlenül teljesített szolgálatait, mint az 1848. évi XX. t.-cikkben biztosított igényei alapján kénytelen az állami törvényhozáshoz fordulni az iskoláinak fenntartására és fejlesztésére nyújtandó anyagi segítségért. Nem a nemzeti célokért való áldozatkészség meglazulása készíteti erre egyházunkat, mert hiszen egyes egyházközségeink kivált középiskoláik fejlesztéseért a legközelebbi évtizedekben is rendkívüli áldozatokat hoztak, hanem egyházunk hiveinek az egyházi adóval való olymértvű megterhelhetése, melyhez hasonló más hazai hitfelekezet körében alig találunk s amely tehernek az iskolai szükségletekhez mért fokozása egyenesen egyházunk romlására vezetne.

Készséggel ösmerjük el, hogy hazánk újabbkori alkotmányos korszakában törvényhozásunk az állam kulturális feladatainak tudatában több ízben igyekezett a felekezeti oktatásügy előhaladását is biztosítani. Felekezeti gymnasiumainknak az 1883. évi XXX. t.-c. alapján megindított állami segélyezése, az elemi iskolai felekezeti tanítók fizetésének az 1893. évi XXVI. t.-c. alapján 600 koronáig történt állami kiegészítése és korpótlékaik biztosítása, az országos tanítói és tanári nyugdíjintézetnek törvényhozási úton való szervezése (1875. XXXII. 1891. XLIII., 1894. XXVII. t.-cikk) nagy mértékben elősegítették iskoláink korszerű berendezését s jelentékenyen előbb vitték felekezeti oktatásügyünket. Különösen pedig, ami a felekezeti iskolának az állami tanintézettel való versenyképességét kiválóan előmozdította, emelték e törvények felekezeti tanáraink és tanítóink javadalmazását s a felekezeti és állami tanító személyzet anyagi és jogi helyzete közt fennálló nagy különbséget igyekeztek elenyésztetni. Mindaddig ugyanis, míg e tekintetben különbségek állanak fenn, míg a felekezeti tanárok és tanítók az állami tanintézeteknél való alkalmazásukban előléptetésüket keresik, hiába lesznek iskoláink az államiakkal egyenlően berendezve, a felekezeti oktatásügy az állami mögött inferioritásban marad s kulturális feladatait sem töltheti be hivatása szerint. Meg kell szüntetni minden különbséget a felekezeti és állami tanerők helyzete között s a mint egyenlő a képesítésök, egyenlő a hivatásuk, egyenlőnek kell lenni javadalmazásuknak is. Ezt követeli nemcsak a felekezeti iskola érdeke, hanem a hazai közoktatás és nemzeti műveltség egysege is.

Mélyen tisztelt képviselőház! Hazai törvényhozásunk az állami tisztviselők s közöttük az állami tanítószemélyzet fizetésének újabb szabályozását vévén célba, oly törvény alkotásához készülni, amely közeletünk műveltségi viszonyait s mondhatni, hazánk kulturális jellegét nagy mértékben emelni fogja. A kultúra fokmérője a szellemi munka megbecsülése s ennél fogva csak elismerés illeti az állami törvényhozást, amely hivatása magaslatán a köztisztviselők, tanárok és tanítók állami funkcióját méltányolva, illetményeiket a kor színvonalán rendezni s ezáltal az állami szolgálat emelését biztosítani igyekezik. Nemzetünk erejét évszázadokon át különben is az önfenntartás küzdelmei kötvén le, a kulturális élet e nemű követelményeiben is annyira hátramadunk, hogy csak fokozott haladással közelíthetjük meg az európai fejlettebb viszonyokat.

De midőn ekkép elismerésünket nyilvánítjuk az állami tisztviselők fizetésemelésére irányult törekvés iránt, önkéntelenül előtérbe lép azon aggodalmunk, hogy a célbavett törvényalkotás felekezeti iskoláinkat oly válságos helyzetbe hozza, hogy még nemzeti hívatásukban is meg lesznek bénítva s így lét-föltételeik lesznek megingatva, ha csak a fenyegető helyzetet maga, a törvényhozás gondoskodása felülök el nem hártja. Olyan különbség támadna a felekezeti és állami tanítószemélyzet fizetése közt, a melyet egyházunk a maga erejéből kiegyenlíteni nem tudván, iskoláink fenntartása volna kockára téve s emellett jelentőségeket veszítenék mind amaz eddigi törvényeink, a melyek a hazai középiskolai tanárság vagy az elemi iskolai tanítók fizetésének egyenlősítésére törekedtek.

Mindezt a főntebb elmondottak alapján a magyar államnak saját jól felfogott érdekéből megengednie nem szabad, sőt az 1848. évi XX. törvény-cikkben lefektetett elvekből folyólag, amint ez elvek alapján eddigelé gondoskodott gymnasiumaink állami segélyezéséről és tanítóink fizetésének állami kiegészítéséről, intézkedett tanítóink és tanáraink nyugdíjának biztosításáról, úgy az állami tanerők fizetésének újabb rendezése alkalmával is kötelessége törvényhozásilag intézkedni, hogy a felekezeti tanítók és tanárok javadalmazása is állami segítség útján amazokéval teljesen egyenlő színvonalon rendeztessek.

Ugyanezért mély tisztelettel kérjük a nagyméltóságú kormányt és a törvényhozás mélyen tisztelt házait, méltóztassék az állami tisztviselők illetményeinek újabb szabályozása tárgyában hozandó törvényvel kapcsolatban szintén törvényhozásilag intézkedni az iránt, hogy iskolai önkormányzati jogaink épségben tartása mellett

a) az 1893. évi XXVI. t.-c. akként módosíttassék, hogy népiskolai tanítóink fizetésének állami kiegészítése mindenkor az állami tanítók fizetésének mértékéig történjék;

b) az 1883. évi XXX. t.-c. alapján középiskoláinknak olyan államsegély biztosíttassék, a melylyel gymnasiumi tanáraink fizetése az állami tanárok illetményeivel egyenlő mértékben és azonos elvek szerint rendezhető legyen, vagy a mennyiben az államsegélynek az 1883. évi XXX. törvény-cikkben megszabott feltételei az államsegély emelése folytán gymnasiumaink autonomikus jellegét veszélyeztetnék, a tanári fizetés rendezésére szükségessé vált újabb államsegély egyenesen az 1848. évi XX. t.-c. alapján s esetleg a lelkészi fizetés kiegészítésére vonatkozó 1898. évi XIV. t.-c. analogiájára biztosíttassék.

Az a feltétel ugyanis, amely mellett az állam anyagi támogatását kérjük és elfogadhatjuk, iskolai önkormányzati jogaink épségben tartása. Ez autonómia iskoláinknak a viharos időkben védő bástyája, a békés korszakokban pedig fejlődésük alapja, ez biztosította erős nemzeti jellegüket s ez nyitotta meg számukra az áldozatkészség tápláló forrásait. Az önkormányzati jogok nélkül nem volna értelme egyházunk tanügyi célokra hozott nagy áldozatainak s iskoláink lassanként leszakadnának az egyház testéről, a melyhez most mindenestől hozzá tartoznak. De meg is vagyunk győződve, hogy a magyar államnak semmi érdeke sem kívánja iskolai önkormányzatunk csorbítását s nem hisszük, hogy az állami törvényhozás, midőn református iskoláink negyedfél százados kulturális szolgálatait méltányolva, ez iskolákat anyagilag erősíteni akarná, ugyanakkor legnagyobb erősségöktől, önkormányzati jogaiktól megfosztva, gyengítésökre törekednék. Ugyanezért egyházunk jogos kérelmét, mint nemzeti ügyet a nagyméltóságú kormány és mélyen tisztelt törvényhozás jóindulata bizalommal ajánlva, mély tisztelettel vagyunk Budapesten 1903. évi június 3-6. napjain ülésezett

ev. ref. egyetemes konvent 21. jegyzőkönyvi számú határozatából a magyarországi ev. ref. egyetemes konvent elnöksége.

Bár Bánffy Dezső

főgondnok, mint a konvent világi elnöke.

Kun Bertalan

püspök, mint a konvent egyházi elnöke.

Az ev. ref. egyetemes konvent ülése.

— 1903. decz. 8-10-én. —

A magyarországi ref. egyház egyetemes konventje e hó 8-án kezdte meg nagyfontosságú tanácskozását Budapesten *br. Bánffy Dezső* főgondnok és *Kun Bertalan* püspök elnökle alatt. Két főfontosságú tárgya volt a konventnek. Egyik az a „*Vélemény*“, melyet az 1848. XX. t.-cz. végrehajtása tárgyában a két testvér prot. egyh. közös bizottsága készített. E bizottsági munkálatot, melyet alkalmunk lesz egész terjedelmében megismertetni olvasóinkkal, a konvent teljes szövegében elfogadta s felbatalmazta a bizottságot arra, hogy indítson tárgyalást a kormányval a nevezett t.-cz. ily irányu végrehajtása iránt. A „*Vélemény*“ a mint futólag olvashattuk — remek munka, önérzetes és férfias a hangja úgy sérelmeink feltárása, mint jogos igényeink hangsúlyozása tekintetében és mérsékelt igényeink megállapításában. De hadd olvassa majd mindenki maga!

A másik főtárgy a *Zsinati törvénytervezet* új átdolgozása feletti határozás.

A konvent általánosságban elfogadta a munkálatot a részletes tárgyalás alapjául, kimondván, hogy az *egységes lythurgia* érdekében felszólítja a kerületeket, hogy miben látják megállapíthatónak az egységet, meddig terjedhet a lythurgia szabadsága s mennyiben jöhetnek tekintetbe a helyi és történelmi szokások. A diakonissa intézmény megalkotására és fejlesztésére bizottságot küldött ki.

A *részletes tárgyalásnál* nagyobb viták voltak a 8. § körül, mely az erdélyi ker. különállását és ennek határait szabja meg. A zsinati képviselők választási módja mellé most — dacára Dr. Bartók Gy. püspök és Váro Ferencz felszólalásainak — bevétetni javasoltatik a köznevelési és közoktatási szervezetnek az iskolai kormányzatot illető §-ainak kötelezővé tétele is az erdélyi kerületre. Ez különösen kollegiumaink Előljáróságainak mai szervezetét fogja alaposan megváltoztatni. Ime, az eredménye annak, hogy a mi ker. gyüleseinken minden korszerű reform rendszerint a tanárok ellenállásán szenved hajótörést. Lám, mennyivel jobb volna, ha a szükséges reformokat magunk eszközölnők saját hatáskörünkben saját elveink szerint, mint hogy most végre is mások fognak reánk szabni viszonyainknak nem mindenben megfelelő zubbonyt.

Az egyh. községek hatáskörének megállapításánál a 14. 15 § során taxative felsoroltatnak azok az ügyek, a melyeket az e. község a saját autonóm hatáskörében elintézhet és azok, a melyekben egyh. ker. jóváhagyásra lesz szükség. A *presbiterium összealkotásánál* Dr. Bartók püspök a mellett érvelt, hogy a vallástanárok és tanítók személyszerint tagjai legyenek, *gr. Dégenfeld* ezt kíváná általán a tanárookra, *Dóczi Imre* bár annyit, hogy ugyanannyi tanár tagja legyen, mint a hány tanító, — de a többség az eredeti szöveget tartotta meg. — A *lelkészek teendőit* Fejes István és Pokoly J. még részletesebben kívánnák felsoroltatni, de az eredeti szöveg tartott meg, azon indokolással, hogy az egységes lythurgia, illetőlg agenda fel fogja sorolni. — *Püspökké választhatónak* mondatott ki minden felavatott lelkész és lelkészjellegű rendes (tehát nem csak theologiai-) tanár, de szemben a *Hegedüs S.* indítványával kimondatott, hogy az illető egyh. ker.-ben való működés — feltétel. — A zsinati képviselők választására nézve kimondták, hogy a presbiteriumokként való választás mellett foglalnak állást. — A *zsinatot összehívni* ha üléseit csak elnapolta volt, akkor az elnök; ha pedig ülésését megszüntette volt, akkor a konvent hatáskörébe tették. — Az *egyh. községi közgyűlést képviselői alapra* csak ott fektetni javasolják, hol 1500 szavazó léleknél több van. Az egyházak költségvetése (III. o. 1600 kor.-ig; II. o. 3000 kor.-ig; I. o. azon felüli javadalommal) és a lelkészi minősítés a javaslat szövegében fogadtatott el. — Ezután bizalmas értekezlet volt az Amerikába kivándorolt magyar reformátusok vi-

szonyai megbeszélésére s főleg azon viszály elenyésztésének módoszatára nézve, mely dul az ottani „presbyteriánus” és az ugynevezett „amerikai ref. egyház”-hoz csatlakozott magyar ref. lelkészek között. Az értekezlet a következő megállapításra jutott:

„Tekintettel arra, hogy az éjszak-amerikai magyar reformátusok egyházi ügyei, egyetemes konventünk elnökségéhez és jegyzőjéhez intézett több rendbeli beadványok, levelek s egyesek által a hazai lapokban az amerikai lelkészi állásokra vonatkozólag közzétett pályázati hirdetések révén ugyszólván állandóan napirenden vannak, másfelől pedig, hogy az 1903. juniusi konvent 48. jegyzőkönyv számának C=2 pontja alatt kiküldött ötös bizottság a maga munkálatával még nem készülhetett el, — fölkéri és megbizzza egyetemes konventünk saját elnökségét, hogy éjszak-amerikában élő magyar reformált hítsorsosaink ügyeit egyházi szempontból állandó figyelemmel kísérvén, minden szükséges intézkedéseket, az általa illetékeseknek vélt tényezőkkel leendő érintkezések rendén, saját kizárólagos hatáskörében, de mindenkor a dunamelléki egyházkerület elnöksége útján foganatosítani méltóztassék.”

A tanácskozást délután az *egyházi-adózás* kérdésével folytatták. A tervezethez Antal püspök oly irányu módosítást ajánlott, mely az adó kivétel módját s az adókulcsnak egyházközségenként való megállapítását változtatta volna meg. Gr. Tisza István javasolja, hogy a személyi adó ne 2—4, hanem 2—20 kor. közt terveltessék a vagyoni adó pedig az államinak korlát nélküli 10°/₁₀-ában. Egyben utasítsák a bizottság a további adatgyűjtésre az iránt, hogy mekkora azon egyháztagoknak a száma, kik 1—10, 10—20, 20—50, 50—100, 100—200, 200—500 és 500 kor.-án felüli adót fizetnek, hogy ez alapon megállapítható legyen, miszerint a személyi adó 2—20 kor.-nyi emelkedéssel meg fog-e felelni azon számításnak, hogy az e czimen való átlagos személyi teher ne haladja meg a 4¹/₂ koronát. A konvent a tervezetet fogadja el egyhangulag a gr. Tisza István indítványával. — A közalapról szóló rész változatlan elfogadása után, mely szerint 16 osztályba sorozva minden családfő, bárhol fizetett állami adója öszszegének 1¹/₂^o/₁₀-át tartozik e czimen fizetni: a konvent hálás köszönetét fejezi ki Tisza grófnak az egyh. adóügyi előmunkálatokban kifejtett buzgóságáért, üdvözlő és elismerését fejezi ki iránta ugy az egyház érdekében kifejtett nemes munkásságáért, mint miniszterelnöki programmjában az 1848. XX. t.-cz.-re nézve kijelölt álláspontjáért. Az *egyházi törvénykezésről* szóló részt gr. Dégenfeld a most érvényben levő törvény idevonatkozó szakaszával kívánta volna helyettesíteni, de a többség a tervezet szakaszát fogadta el néhány lényegtelen módosítással. — A *köznevelési és közoktatási szervezet* tárgyalása az utolsó nap anyaga volt, de néhány stílárius módosítás után elfogadták az egészet. A törvénynek §§-okba való szedése iránti indítvány mellőzésevel megtartották az eddigi szakaszos beosztást. A *hivatali esküminták* feletti vitát elhagyták a tavaszi konventre. Az adóügyi bizottság statisztikai munkálatait, valamint a lelkészi özvegy — árvai gyámintézet állásáról való jelentést tudomásul vették; a lelkészi nyugdíjintézetre vonatkozó előmunkálatokat pedig Hegedüs S. indítványára egy biztosítási szakértővel felülvizsgáltatván, annak jelentésével együtt küldik meg a kerületeknek. — A *zsinat összehívását 1904. nov. 10-re tüzték ki*, megbizván a legfelsőbb engedély kieszközlésével az elnökséget, alkalmas tanácskozási helyről való gondoskodással pedig Hegedüs Sándor főgondnokot. — Az elnökségnek a tagok köszönetét Antal püspök tolmácsolta, mire a feleletet Kun Bertalan püspök adta. — Az utolsó estvén br. Bánffy D. konventi vil. elnök adott vacsorát a lipótvárosi kaszinóban a konv. tagok tiszteletére, melyen gr. Tisza István is résztvett példaadóan dokumentálván, hogy a politikai eltéréseknek egyházunk ügyei intézésében nem szabad érvényesülniök. A gyűlés két és fél napi forsírozott munka után csütörtökön délben ért véget.

Tudósító.

Térjünk meg és keresztelkedjünk meg.

(A deési egyházmegye 1903. évi október hó 17-én Deésen tartott egyházi értekezletére írta és felolvasta: Barabás Samu magyarláposi lelkész.)

(Vége.)

Térjete meg és keresztelkedjete meg! Azt hiszem, hogy az eddig előadottak eléggé igazolnak,

hogy miért intéztem én is e szavakat a mai emberséghez. Édes mindnyájunknak meg kell térnie és keresztelkednie a szó szoros, a szó nemes értelmében.

De előbb dobja el magától minden egyház az üres formát és a hazug külsőséget. Emeljük fel egyesült erővel a ledőlt szobrot, az igazi kereszténységet és mossuk tisztára annak minden tagjait.

Tanuljuk meg, hogy egy, a mi keresztényéne tesz: a szeretet.

Szeretni egymást, minden érdek nélkül. Szeretni minden embert, bárhol és bárminő nyelven³ imádjá Istenét. Tanuljuk meg és tanítsunk meg másokat is, hogy az a legszebb imádság, a mikor megbocsátunk az ellenségnek, a mikor azt is szeretni tudjuk, aki gyűlöl minket. Akkor imádkozunk és akkor töltjük be helyesen Isten iránti kötelességeinket, a mikor az elesettet felemeljük, a vérző sebeket bekötözzük, a könnyeket felszárítjuk, a mikor hasonlók leszünk a könyörülő számáritánushoz. Ez az igazi imádság! Igy imádkozott a mi mesterünk. Nekünk pedig hozzá kell hasonlóknak lenni.

Hogy a mai, magunkat kereszténynek nevező emberek mennyire eltérünk a Krisztustól, mily messze állunk tőle elég arra a kínai boxerre hivatkoznom, aki egy londoni ujságírónak így nyilatkozott: miért akarják az európaiak reánk erőszakolni a keresztényen vallást? Előbb legyenek ök igazi keresztények. Ne folytassanak irtó háborukat, ne gyilkoljanak, önző, anyagi előnyökért ártatlan gyermekeket, nőket ne fűzzenek rabszjira, férfiakat, hősöket, miként a dúvadakat, sortüzzel ne löjjenek agyon: hiszen a keresztényen vallás megalapítója, a Jézus Krisztus, a Gecsemane kertben Péterrel még azt a kardot is visszatétette, a mit az Mesterének védelmére huzott ki hüvelyéből.

Igy néz ki a mai kereszténység közléről és madártávlatból is.

„Péter, te szikla vagy, rajtad épitem fel az én anyaszentegyházamat” — mondá a Mester. — A szikla azonban már a Kajafás udvarán mállani kezdett — midőn Péter háromszor tagadta meg Mesterét. Ezért a reformátusok előtt már a szelid lelkű, a pártokon felül álló, a nem politizáló János, a kinek gondjaira bizza a Messiás édes anyját Máriát és Pál, a kicsak a damaszkiusi utban látja a Mestert, lépnek előtérbe, mint igazi mándatáriusai a „Jézus vallása éltető szellemének”

Mindkettő a szeretetet fogadja el alapul. — „Fiam szeressétek egymást.” „Megmarad a hit, remény, a szeretet, ez három, ezek között legnagyobb a szeretet!”

Ez kössön össze, ez hasson át mindnyájunkat. Ez legyen rugója minden cselekedetünknek. Ez vonuljon végig egész életünkön.

Ez hevitse a királyok, a hatalmasok szívéit, hogy ne rabszolgáknak, ne alattvalóiknak nézzék a nemzet millióit, a kiknek köszönhetik nagyságukat, koronájuknak minden fényét, minden ragyogását. A szeretet legyen az ök legjobb tanácsadójuk s értesse meg velük, hogy az Isten nem teremtett sem nagyot, sem kicsit, sem szolgát, sem szabadost, sem királyt, sem koldust, csak embert, még pedig az ő képére és hasonlatosságára. Értsék meg a hatalmasok, hogy nem a trón az igazi magaslat. Csupán csak az, a melyen állva minden ember megtalálja bennünk Isten képét és hasonlatosságát. Az igazi magaslatot nem mindig a márvány palotákban, sőt gyakran a nád-fedelű kunyhókban találjuk fel.

A szeretet világoljon a királyok szívében, hogy azonosítsák sorsukat a nemzet sorsával, óhajaikat a nemzet óhajaival, mert a nemzetnek, miként az egyénnek nemcsak Isten és királyával szemben vannak kötelességei, hanem önmaga és hazája iránt

is. Erre szintén a Mester tanított meg minket, midőn sirva fakadt, látnoki lelkével belátva a jövőbe, a midőn kő kővön nem marad Jeruzsálemben.

A szeretet költözzék be mindnyájunknak lelkébe. hogy omoljanak össze azok a válaszfalak, a melyek emberi önzésből emeltettek, hogy legyünk mindnyájan testvérek az Úr Jézus Krisztus által!

Szeressük egymást és szeressük ezt az ezeréves szép magyar hazát, melynek minden rögét drága honfivér oltárrá szentelte.

Egyesítse e hazának minden rendű és rangú, minden hitű és nyelvű polgárát egy hatalmas táborba a hazaszeretet szent érzelmé. Forrjunk össze. Áldozunk mindannyian egy közös oltárnál, a haza szent oltáránál.

Ne válasszon el minket, a haza polgárait a dogma. Aki felemeli az igazi kereszténység s így a szabadság lobogóját, ne kérdezzük: melyik templomban imádkozik, mert különben II. Rákóczi Ferencz szelleme átkot szór reánk, s átkot az ő hős protestáns kuruczai, akik testükkel őrizték azt a szent helyet, a hol a dicső fejedelem minden reggel misét hallgatott.

Térjünk meg és keresztelkedjünk meg a szeretet vallásának a lélek szomját eloltó tiszta, üde forrásvizében, hogy Istennek tetsző életet élhessünk, hogy legyen lélekben és igazságban imádvá mindaddig, míg sirba térünk és lelkünk színről-szinre látja őt, akit addig csak óhajtvá sejtett.

Térjünk meg és keresztelkedjünk meg!

A sepsii egyházmegyéből.

Másfél évi stagnáció után folyó bő 9-én végre életelt adott magáról a sepsii egyházmegye elárvult egyházi értekezlete.

E napon gyülekezünk ugyanis össze a s.-szentgyörgyi székyei Mikó kollegium dísztermébe, hogy egyfelől a közelmúltban egyh. megyénket s vele együtt egyházi értekezletünket ért súlyos veszteségek felett kesergő lelkünk a kegyeletes megemlékezésben lerójjá a szeretet, tisztelet és hála tartozását az iránt a férfiu iránt, a ki kilencz éven keresztül értekezletünk vezére, éltető lelke vala; másfelől pedig, hogy a kitombolt fájdalom után kezünket az ekeszarvára vetve, újult erővel fogjunk egyházmegyei értekezletünk immár másfél év óta parlagon heverő ugarának megmunkálásához.

Daczára annak, hogy értekezletünk megtartásának ideje egy bizonyos közzgazdasági ok miatt elég szerencsétlenül lőn megválasztva, mégis az értekezlet egyházi tagjai csaknem teljes számmal jelentek meg; igen, mert látta mindenki, hogy az idők gonoszak, mert érezte mindenki, hogy a midőn az egész vonalon mindenfelé mozog, él, működik ama megelevenítő lélek, mi sem nézhetjük tovább télenül, összedugott kezekkel ama léleknek mi bennünk beállott enervációját.

Ily benső kényszer hatása alatt valánk, midőn értekezletünk a felségesen szép XC-ik zsoltár második versének elénkklésével kezdetét vette, mely után Kovács Árpád nagyborosnyói lelkészársunk buzgó ima szárnyain emelte a mi felejthetetlen elnökünk, Révai Pál bátyánk sirja felett borongó lelkünket az egek urához, hogy az ő halálíg való hűsége jutalmául örök boldogságot és üdvösséget imádkozunk le számára.

A gyönyörű ima elmondása után Józsa Sándor sepsii ref. esperes ékes szavakban emlékezett meg arról az erős megpróbáltatásról, mely egyházmegyénket és értekezletünket két derék vezéremberünk — Révai Pál ért. elnök és Vén Mihály esperes — halálával érte s indítványozta, hogy az ernyedetlen szorgalom, fáradhatatlan munka. kitarító hűség e példányképeinek érdemei az utókor tanúságára jegyzőkönyvileg is megörökíttessenek. Majd szomorúan s a megdöbbenésnek bizonyos nemével jelezte, hogy a kerületi egyh. értekezlet titkárnak az összes egyházmegyéik értekezleteinek működését feltüntető jelentésben sepsii egyházmegyénket illetőleg egy nagy kérdőjelt látott, mely bizonyosan nem azt akarja kérdezni, hogy az érdemnek minő jutalmával tüntesse ki egyházmegyénket, hanem valószínűleg azt, hogy „atyámfiai, férfiak! mi

van veletek. éltek-e vagy az életnek utolsó szikrája is kihalt bennetek!? E kérdésre az igazság érdekében ki kell jelentenünk, hogy igaz ugyan, miszerint az utóbbi másfél év alatt egyházmegyei értekezletünk működése a minimumra redukálódott, de van mentségünk is. Ez a másfél év ugyanis egyházmegyénk életében a súlyos megpróbáltatások ideje vala; egymásután vesztők el legjobb erőinket, vezéreinket s csoda-e, ha a sereg, midőn a vezéri zászlót a vezérrel együtt porba hullni látja, a fejtelenség kínos érzetében resignáltan teszi le a fegyvert, míg a Gondviselés újabb hősöket állít az elhullottak helyébe, kik az elbukott zászlót ismét magasra emelve, lelkesülten kiáltják oda a csüggedő seregnek: „utánam, in hoc signo vinces.“

A Gondviselés kezének működését látja esperesünk is a mai nappal, midőn egy szívvel-lélekkel egybegyülekezünk, hogy fölvegyük a küzdelem folytatását s egy áldottabb jövő reményében az értekezletet megnyitja.

Majd Bőjtthe Géza szemerjai kollegánk olvasta fel a mi kedves „Pali bácsink“ élettörténetét, munkásságát s egész lelki világát kimerítően feltüntető, csinosan megírt emlékbeszédét, melyet értekezletünk jegyzőkönyvi méltással honorált. Tárgysorozat rendjén Demes Péter kisborosnyói lelkész, ért. jegyző terjesztette elő nagy körültekintéssel, igazi szakértelemmel összeállított munkatervét, melyet, miután az eredeti kézirat nincs kezeim között, csak vázlatosan érinthetek. Mondja ki az értekezlet — így szól a munkaterv — hogy a hitélet s az egyháztársadalmi munka intenzivebb fejlesztése érdekében a sepsii egyh. megye területén létező egyházközségek osztassanak fel 4 csoportra s e csoportok mindenike azonnal kezdje meg működését aképen, hogy felváltva mindenik egyházközségben tartassanak egyházi összejövetelek a világi elem mentől nagyobb arányu bevonásával. Az indítvány hosszúság és tanulságos megvitatása után értekezletünk abban állapodott meg, hogy a 4-es csoport elejtésével mondassék ki, hogy minden négy szomszédos egyházközség lelkésze, egymással egyetértőleg egyházközségeikben felváltva havonként tartssanak vallásos összejöveteleket s működésük eredményéről az egyházmegyei értekezlet rendszer közgyűlésein jelentést tegyenek. Ez a lényege röviden Demes munkatervének s az értekezlet erre vonatkozó megállapodásának.

A tárgysorozat utolsó és legfontosabb pontja vala az általános tisztújítás. Fontosnak nevezem a tisztújítás kérdését, mert nézetem szerint a tiszték rátermettsége dönti el a harc kimenetelének kedvező vagy kedvezőtlen voltát. Ha a vezérkar nem áll hivatása magaslatán, ha a terepviszonyokkal ismeretlen vagy, ha — horribile dictu — még az ellenséggel is — közöny, kishitűség, csüggedés, önbizalom hiánya, lágy melegség a kötelesség teljesítésében kaczerkodik, csoda-e ha a leglelkesebb, harcra készebb legénységgel is a diadal kivívása nagyon is problematikus leend!? Ezért tartom én fontosnak a tisztújítás kérdését, melyet értekezletünk bölcsessége — úgy véljük — elég szerencsésen oldott meg. Ugyanis egyházi elnökké egyhangulag Zsigmond Károly hétfalavidéki körlelkész választott meg, kinek eddigi működése az egyházépítés terén kifejtett lángoló buzgalma anyaszentegyházunk érdekeinek szolgálatában tanúsított önfeláldozó hűsége teljes garanciát nyujtanak arra nézve, hogy a marsalbotot értekezletünk bizalma a leghivatottabb kezekbe tette le. Világi elnökké dr. Székely György orsz. képviselő választott meg; egyházi alelnök Kis Lajos étfalvi lelkész lett, ki hajlott korára való hivatkozással két ízben is kitért a megtiszteltetés elől, de végre is a közbizalom oly impozáns módon nyilvánult meg vele szemben, hogy az elől kitérni nem tudván, az alelnöki tisztet elfogadta; világi alelnökké Benke István főgimn. tanár választott, ki úgy a múltban, mint a jelenben egyházi érdekeink egyik leglelkesebb harczosa vala. Titkárrá e sorok írója, egyházi jegyzővé Bene István aldobolyi lelkész, világi jegyzővé Kovács Dénes állami tanító aai. választottak meg. (Els pénzárnoknak? Szerk.)

Ime egyházmegyei értekezletünk ujonnan választott tisztikara. Nem akarunk hivalkodni, de legyen szabad kifejezni abbeli véleményünket, hogy különösen az elnökség szerencsés megválasztásával sepsii egyházmegyénk egyh. értekezletére egy szebb és áldásosabb jövő derengését látjuk. Adja Isten, hogy úgy legyen. Excelsior!

Kökös, 1902. december 12.

Takács Károly,
ref. pap.

KÜLÖNFÉLÉK.

A „Vasárnap“ melléklettel bővített karácsonyi számát ajánljuk lelkésztársaink szives figyelmébe. Kiosztásra szánt nagyobb számú példányokért forduljanak a felelős szerkesztő *Vajda Ferencz* lelkészhez Székelyudvarhely, ki úgy az árak mint más ügyekben készséggel szolgál felvilágosítással. Kérjük továbbá a Vasárnap előfizetési felhívásokat — melyeket szétküldtünk — január első felére a jelzett helyre beküldeni.

Debreceni István volt damos-jákotelki h. lelkész, nyug. dési isk. igazgató, ki megújult betegsége következtében kénytelen volt odahagyni h. papi állomását, ebben 1901. jul. 14-től folytatott tevékenységéről most a következőkben számol el: Egyházi esték, felolvasások tartattak, melyeken az elszaporodott baptistákkal is vitákat folytattak, dalkart és egyháztársadalmi választmányt alakítottak, mely a tüzkár által sújtott Csomák-család első segélyére 6 véka gabonát gyűjtött, Jákotelkén pedig különösen Bálint Vas István és neje, id. Vincze Jánosné, György Jánosné és Péter Andrásné buzgólkodása folytán a ref. asszonyoktól 38 koronát gyűjtve szép szőszéktakarót készítettek. A „Vasárnap“ 1901. évi karácsonyi számából 50 ingyenpéldány osztott ki. Az egyházi köz munkák teljesítésekor a közpénztár terhére eszközölni szokott megvendégelés — különösen a pálinka fogyasztás tekintetében felére redukáltatott s az Uraszatra való kenyér és bor megajánlások is bár szerény kezdettel megindítottak. Megerősített alapszabályval megindult az egyh. terménymagtár, 11 adakozótól befolyt 24 litervéka rozsossal. Midőn a jóiegyekezeti munkatársai részéről tapasztalt támogatásért köszönetet mond, kéri, hogy a kis mustármag gondozásában, ápolgatásában ne restüljenek meg az új vezetés alatt sem, hanem fokról-fokra haladva a nemes munkában gyarapodjanak. Elismerés az agg, pihenő munkásnak!

Pap beköltözésről és beiktatásról értesít *lelei* tudósítónk, hová *Székely Sándor* volt sepsiszentkirályi lelkészt vitték új papnak. Az új papot a sz.-csehi állomásnál *Kulcsár S.* számadógnok fogadta. Lele község határánál banderium s ünneplő ifjúság és közönség élén *Choma Albert* birtokos, a falu végén *Gyulay Lajos* körjegyző, a templom előtt *Gyöngyösi Albert* k.-tanító üdvözölte. Beiktató lelkészek *Kovács János* hadadi pap esperes-helyettes és *Benkő Albert* sz.-csehi (lelei adminisztrátor) pap voltak. Az új pap „a szeretet törvényéről“ tartott szép beköszöntő beszédet, mely hivei osztatlan elismerését szerezte meg neki. Adja Isten, hogy e békes egyetértés mindvégig megmaradjon lelkész és hivei között!

Kérelem. A pápai ev. ref. templom építése javára kibocsátott *sorsjegyeink húzását* október 5-én nem lehetett megtartani; a nm. m. kir. pénzügyminisztérium engedélyével 1904. január 5-re halasztatott az. Ekkor azonban visszavonhatóanul megtartatik. Egy sorsjegy ára csak egy korona. Az első főnyeremény 10.000 korona értékű, a második pedig 2000 koronás. Ezeknél kivül még 631 nyeremény lesz 5 korona értékűtől föl egész 500 koronáig. Midőn a nagyérdemű közönség figyelmét felhívjuk e jótékony célú, de mindamellétt ily sok szép, értékes nyereménnyel kecsegtető sorsjátékra, egyuttal tisztelettel kérjük azon lelkész urakat, a kiknél sorsjegyeink még kinn vannak, hogy azokat elárusítani s a pénzt befizetési lapon hozzánk juttatni sziveskedjenek. Azokat pedig, a kiknek módjukban volna még csak néhány darabot is elárusítani, igen kérjük, legyenek szivesek erről bennünket értesíteni, mi örömet küldünk 2--3 darabot is. *Pápai Sorsjáték rendező bizottsága.*

Halálozás. Részvétellel emlékezünk meg *Boc Elek* szászrégeni lelkész elhunytáról, ki is november 18-án munkás és közhasznú életének 81-ik, boldog házasságának 44-ik évében, rövid szenvedés után, végső elgyengülés miatt meghalt. *Boc Elek* 12 évig lelkészkedett *Brszobetvároson* és 30 évig *Szászrégenben*. Három év óta nyugalmazva volt. Temetése nov. 20-án volt, mikor is a háznál imát mondott *Bod Károly* helybeli lelkész, a templomban gyászbeszédet tartott *Csekme Ferenc* esperes és a sirnál bucsubeszédet *Séndák József* magyarói lelkész. A városi tanács, testvéregyházak és politikai hivatalok testületileg jelentek meg temetésén. Elhunytát özvegye *Szilágyi Károlina* siratja. Vigasztalja az isteni kegyelem

és mindnyájunk részvéte. A megboldogult lelkésztársunk nyugodjék békével!

Köszönetnyilvánítás. A kolozsvári ev. ref. szeretetház árvái karácsonyfájára adományoztak: *Irsay József* ev. ref. lelkész 5 koronát, *Péter Ferencz* 4 koronát; a szeretetház alapjára *Papp Lajos* ref. lelkész 5 kor., *Magyarossy István* ref. lelkész 5 kor., *Menyhárt András* 20 kor., *Koréh Endre* 6 koronát. Fogadják a nemesszívű adományozók nagybecsű adományaikért a szeretetház keblé tanácsa hálás köszönetét.

Nyugtatványozás. *Papp Lajos* görgényi egyhm. ért. pénztárnok f. évi decz. 3-án 20 kor., *Péter Antal* nagyenyedi egyhm. ért. pénztárnok decz. 10-én 55 koronát, tagsági díjában, az egyházker. ért. pénztárába beküldött. A nagyenyedi egyházmegyéből a következő tagok fizettek ez alkalommal tagsági díjakat: *Jancsó Sándor*, *Sándor János*, *Barabás József*, *Kovács József*, *Tiboldi Dénes*, *Ferencz Sámuel*, *Papucs Dávid*, *Csulak Zsigmond*, *Keresztes Ödön*, *Palatkás István*, *Keresztes Pál*, *Bartha László*, *Bedeházi János*, *Benedek Ferencz*, *Tarsoly Sándor*, *Kovács Sámuel*, *Miklósi József* 2—2 koronát az 1903. évre; *Kis Elek*, *Ujvári István*, *Jancsó Lajos*, *Simon Antal*, *Vásárhelyi László*, *Fehér Pál*, *Derzsi Sándor*, *Aszalós György*, ifj. *Moóré Károly*, *Péter Antal*, *Pap Dávid*, *Málnási Károly* 4—4 koronát hátrálékban és 1903-ra; *Böjthe Kálmán*, br. *Kemény Simon*, *Derzsi Lőrincz* 6—6 kor. hátrálékban és az 1903. évre. Kolozsvárt, 1903. decz. 16. *Balogh Károly*. ehker. ért. pénztárnok.

HIVATALOS RÉSZ.

Sz. 5510—1903.

KÖRLEVÉL

a folyó évi egyházkerületi közgyűlési 31 jkvi számú határozatának életbeléptetése tárgyában.

A folyó 1903. évi november hó 7—10 napjain tartott egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyvének megjelenése, tőlünk nem függő okok miatt, késvén, a püspöki vizsgálat alatt álló egyházközségek jogviszonyainak rendezése tárgyában kelt 31 jkvi számú határozatot ez uton hozzuk az érdekeltek tudomására.

Az említett határozat jkvi szövege a következő:

„Erdélyi ev. ref. egyházkerületünk közgyűlése a püspöki vizsálat alatt állott egyházközségeknek az egyházmegyékbe való bekebelezésével kapcsolatosan, *szélesebb tevékenységi kört biztosít* az egyházker. következő egyházközségeinek: *Deés*, *Fogarás*, *Kézdivásárhely*, *Kolozsvár*, *Marosvásárhely*, *Nagyenyed*, *Sepsiszentgyörgy*, *Szászváros*, *Székelyudvarhy*, *O-torda*, *Zilah* és *Brassó*.

E szélesebb tevékenységi kör kereteit a következőkben állapítja meg:

1. Az elősorolt egyházközségek, jelentékeny szellemi és anyagi sulyuknak megfelelően, külön képviselőt nyerne az egyházkerületi közgyűlésen és pedig oly módon, hogy a mennyiben 3000 lélekszámot meg nem haladó népességgel bírnak, az esetben presbyteriumaik utján egy képviselőt választanak az egyházkerület közgyűlésére, akár az egyházi, akár a világi egyháztagnak közül.

Ha azonban népességük a 3000 lélekszámot meghaladja, az esetben minden további megkezdett 3000—3000 lélekszám után újabb 1—1 képviselőt küldenek az egyházkerületi közgyűlésre, a paritás elve értelmében egyenlő számban az egyháziak és világiak közül.

2. E jog megnyerésével szemben nem vehetnek részt az egyházker. képviselők megválasztásának eddig gyakorlott ama jogában, hogy részint egymagokban, részint más egyházközségekkel 5000 lelket magában foglaló választókörre alakítva, külön is befoiyanak az egyházkerületi képviselők választásába.

3. Érintetlenül hagyatik azonban az Utasítás 51. §. k. pontjában biztosított ama jogok, hogy az általuk fenntartott iskolák, illetőleg tanítói állomások után külön képviselőt küldhessenek; az egyházmegye részéről küldendő tanítóképviselőre azonban csak az esetben szavazhatnak, ha ezen a czimen külön képviselő küldési joguk nincs.

4. Az említett szélesebb tevékenységi körrel felruházott egyházközségek keblé szervezetük tekintetében is a többi egyházközségekre érvényes törvények hatálya alatt állanak, a Zsinati törvény 18., illetőleg 91.§-a, illetőleg az utasításnak 15. §. e. pontja értelmében választják főgondnokukat s ezen kívül a szükséghez képest keblé, vagy számadó gondnokaikat.

Köz- és presbyteri, illetőleg képviselői üléseiken azonban az elnöklés jogát a főgondnok és ügyvezető lelkész, hivatali idősbség szerint gyakorolja, kölcsönösen helyettesítvén is egymást akadályoztatás esetén.

5. A volt püspöki egyházközségek jelenlegi főgondnokai egyházkerületi közgyűlési tagsági és egyházközségi elnöklési jogukat élethossziglan megtartják, de az ily gondnokok hivataloskodási ideje alatt az illető egyházak az egyházkerületi közgyűlésre külön képviselőt csak az esetben küldenek, ha népességük alapján egynél több képviselő választására jogosultak, miután egy képviselő helyét a főgondnok tölti be.

6. Egyebekben Utasításunk 22. §-ának rendelkezései hatályon kívül helyeztetnek és ezek az egyházközségek is az egyházmegye teljes hatósága alá kerülnek.

A fenti határozat életbeléptetésének határidejéül még az 1902. évi 35. jkvi számú közgyűlési határozat értelmében, 1904. január 1-je lévén megállapítva, felhívjuk az összes érdekeltektől egyházközségeket, hogy főgondnokaik és képviselőik megválasztása tekintetében, 1904. január hó folyamán, intézkedjenek.

Tájékoztatásul megjegyezzük, hogy az egyházközségi főgondnok megválasztásához sem esperesi, sem presbyteriumi jelölés nem kívántatik, hanem a főgondnokok minden kijelölés nélkül, az egyházközség közgyűlése által választandók, a zsinati törvény 91. §-ában meghatározott egyének közül és a 93. §-ban megadott jogánál fogva maga az egyházközségi közgyűlés állapítja meg egyszerre mindenkorra a határidőt is, melynek tartamára a főgondnok megválasztatik. A szélesebb tevékenységi körrel felruházott egyházközségek keblbi vagy számadó gondnokainak megválasztásához azonban esperesi kijelölés szükséges, az Utasítás 15. §-ának e) pontja értelmében.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1903. december hó 15-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

5489—1903. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi ev. ref. kollegium és a kolozsvári ev. ref. theologia Méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

A folyó évi november hóban tartott egyházkerületi közgyűlés 32. jkvi szám alatt kelt határozatával a tanári ötdéves kórpótlékokra vonatkozó szabályzatot elfogadván, annak a közgyűlési jegyzőkönyvben leendő közlését elrendelte és 1901. évi január 1-től kezdődő hatályba lépését kimondotta.

Midőn a Méltóságos t. Elöljáróságok nagybecsű figyelmét ezen határozatra felhívjuk, egyuttal felkérjük, hogy a kórpótlékok folyósítása tárgyában teendő felterjesztéseiknél, a szabályzatban foglalt rendelkezések betartására kiváló sulyt helyezni sziveskedjenek.

Kolozsvár, 1903. december hó 10-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Maksay János,
titkár.

5490—1903. sz.

KÖRLEVÉL

a kollegiumok Méltóságos t. Elöljáróságaihoz.

Folyó évi egyházkerületi közgyűlésünk 51. jkvi sz. a. kelt határozatával megállapította, hogy a kollegiumi ének- és zenetanítók nyugdíjainak biztosítására, megfelelő fedezet hiányában, sem az egyházkerület, sem a kollegiumok nem vállalkozhatnak s arra hívja fel a kollegiumok elöljáróságait, hogy e tanítókat a tervezett országos ref. lelkészi nyugdíjintézet kötelékébe törekedjenek felvételni.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1903. decz. hó 14-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Dr. Sárkány Lajos,
tanügyi előadó.

1451—1903. sz.

PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ref. egyházkerületben, az orbai egyházmegyébe kebelezett *zabolai* egyházközség énekvezéri állomására pályázat nyittatik.

Javadalom szép új lakás, a szükséges melléképületekkel, 1 h. 1108[□] öl szántó, 3 h. erdő üzemterv szerinti használata, 2 szekérre való kaszáló; 800 kor. pénzfizetés a kepeváltási alapból, évnegyedenként utólagos részletek-

ben, mely fizetés 5 évenként 50 kor.-val emelkedik, 1000 koronáig. Temetési stóla 50—60 koronára.

Kötelességek Mindennemű énekvezéri teendők végzése; az állami iskolában a ref. növendékeknek egyházi énektanítás; az egyházközség presbiteri és közgyűlésein jegyzőkönyv vezetés; a lelkész akadályoztatása esetében az istentisztelet végzése; dalárda vezetés. Ellőnyben részesülnek; kik fúvózenekar vezetésére is képesek, a miért külön tiszteletdíjban is részesíttetnek.

Megjegyeztetik, hogy ha a megválasztott énekvezér, esetleg az állami iskolához rendes tanítónak kineveztetnék, akkor egyházi díjlevele oda módosul, hogy az egyházközségtől szállást és 600 korona évi fizetést nyer, mi 800 K. értéknek felelne meg.

Pályázati határidő 1904. január 15.

Folyamodványak nt. Péter Károly esperes aához küldendők Szörcsére, u. p. Kovászna.

Kolozsvárt, 1903. december 15.

Dr. Bartók György, püspök.

Sz. 1435—1903.

PÁLYÁZAT.

Az erd. ev. ref. egyházkerületben, a *nagyszebeni* egyházmegyébe kebelezett *türi* egyházközség papi állására pályázat nyittatik.

Javadalom: az egyházközségtől kanonika porció jövedelmében, készpénzben, napszámiban: 373 korona és 80 fillér. Állami kiegészítés 1600 koronáig: 873 korona 09 fillér. A nyugalmazott lelkészek mellett szolgáló rendes lelkészek kárpótlására kiutalt államsegélyből: 500 korona. A papi lakás fölépítéséig, lakás bérházban: 2 szoba, konyha, kamra, pincze, kert hasznélvezete.

Kötelessége: az összes lelkészi teendőkön kívül a kántori teendők végzése és a tanulók vallásos oktatása heti 4 órán. E teendők teljesítéséért külön 136 korona 54 fillér díjazásban részesül.

Folyamodványok kellőleg fölszerelve 1904. évi január hónap 15-ig nt. Nagy József esperes aához (Nagyszeben) küldendők.

Kolozsvárt, 1903. december hó.

Dr. Bartók György, püspök.

5593- 1903. sz.

ÉRTESÍTÉS

a káplántartási kongrua kiutalása tárgyában.

Értesítjük az érdekelteket, hogy az egytetemes Konvent kongrua bizottsága kiutalta a folyó év IV. negyedére esedékes káplántartási kongruát, a következő lelkész aai részére, az alább megjelölendő összegben: Papp István, székelykocsárdi lelkésznek 125 kor., Mihályz Ákos, magyarvalkói lelkésznek 125 kor., Biró Károly, mocsolyai lelkésznek 250 kor., Kovács Gábor, szentmargittai lelkésznek 100 kor., Kövendy Kálmán, magyarnagyfűlpösi lelkésznek 122 kor. 50 fil., Bod Károly szászrégeni lelkésznek 67 kor. 13 fil., Orbán Károly, magyarósi lelkésznek 125 kor., Soltész Sámuel, cserefalvi lelkésznek 83 kor. 32 fil., Muzsnay Sándor, gógánváraljai lelkésznek 125 kor., Pásztohy Dénes, marosbogáti lelkésznek 125 kor., Cseresznyés Ödön, balászfalvi lelkésznek 125 kor., Ósz Lázár, türi lelkésznek 90 kor. 86 fil.

Felhívjuk tehát az érdekelteket, hogy szabályszerűen bélyegelt nyugtatványaikat haladéktalanul küldjék fel, esperesi nyon, a kiutalt összegek folyósítása czéljából.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1903. december hó 14-én

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

ÉRTESÍTÉS.

Az egyházmegyei értekezlet pénztárnok urakat tisztelettel értesítjük, hogy az egyh. kerületi értekezlet központi pénztárba beküldött összegeket mindenkor a hivatalos lapban fogjuk nyugtatványozni. — Egyuttal kérjük az egyh. megyei értekezlet pénztárnok urakat, sziveskedjenek melléklendő névsorban feltüntetni: kinek és mely évre szóló tagsági díjat küldik. Kolozsvárt 1903. decz. 16

Nagy Károly.

Balogh Károly.

egyh. ker. ért. alelnök.

egyh. ker. ért. pénztárnok.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Karácson.

Kegyelem és békesség adassék néktek bőségesen!

„Származik csillag Jákóbból és támad királyi pálcza az Izraelből“ — jósolá Bálám, a Beór fia, a ki próféta lélekkel látta azt, de nem most s nézte azt, de nem úgy, mint közelvalót. És im, a csillag ott ragyog a betlehemi jászolbölcső felett s a királyi pálcza onnét terjeszti ki a maga hatalmát a mennynek trónjáról és uralkodik mennyen és földön, eleveneken és holtakon, a sziveken és a lelkeken!

Hosszu évezredek sóvárgó vágyakozására, az Ur ígéretein csüggő hívő lelkek áhítozására, üdvösségük után óhajtó szivek kérdezősködéseire, próféták jövendöléseire volt válasz az angyal szava „ma született néktek a Megtartó, ki az Ur Krisztus, a Dávid városában!“

Vajjon ti, a kik vártátok a karácsonyi ünnepeknek a földi munkától nyugodalmat adó napjait, vártátok-e egyszersmind Megváltókat őszinte hittel? Vajjon néktek is, akik halljátok a karácsonyi evangéliumot, megszületett-e a Megtartó, ki az Ur Krisztus? Át-rezeg-e sziveteken az a mennyet és földet s az egész teremtett mindenséget átölelő vég-hetetlen szeretet, mely Megváltót adott e világnak, hogy „valaki hiszen Ő benne, el ne vesszen, hanem örök életet vegyen?“ Behat-e lelketekbe csak egyetlen sugára is annak a Jákóbból származott csillag fényének, a mely ma már hozzánk olyan közel s olyan állandó és változatlan világossággal ragyog? Érzitek-e az Izraelből támadott királyi pálczának érintését? Látjátok-e, hogy ennek érintésére miként fakad életnek kútfeje, kiapadhatatlan forrás a szegény, szomjuhozó lelkek számára; miként gyógyulnak meg ettől a beteg szivek és miként csendesedik le minden háborgás s támad életre a halál? De látjátok-e, hogy e királyi pálcza miként lesz az ítélet sújtoló vesszője

azoknak, a kik alkalmas időben nem fogadják be a kegyelmet s azt visszaútasítva, inkább akarnak e világ fia lenni, mint az Istennek gyermekei?

Annak, a kit egy ily napon küldött hozzánk az Atya, a ki jött, hogy megtartaná ezt a világot és a ki fölkenetett, hogy lenne nekünk prófétánk, főpapunk és királyunk, Annak a lába nyomán „szeretet, öröm, békesség, békességes tűrés, kegyelmesség, jó-ság, hit, alázatosság, mértékletesség“ fakad; mind az égnek virágai és Ő utána menve, Vele járva, ezek szegélyezik azt az utat, a mely a mennybe, az örökkévalóságba, a diadalomba, a dicsőségbe vezet, hogy aztán lásuk nemcsak tükör és homályos beszéd által, hanem szemtől-szembe az Urat; halljuk meg, elnémulván minden földi zaj, a mennyei karok új énekét: „A királyi székben ülőnek és a Báránynak áldás, tisztesség, dicsőség és hatalom örökkön örökké!“ és vegyüljön bele a mi hálaadó énekünk is a megváltottak zsolozsmájába: „Az idvesség a mi Istenünktől vagy, a ki a székben ül és a Báránytól!“

Az Atyának kegyelme, a Fiunak szerelme és a Szent Lélek megszentelő ereje legyen mindenekkel.

Kenessey Béla.

A magyarországi evangéliom szerint

reformált és ágostai hitvallású evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról.

Összeállította: az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetemes gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága, a Budapesten 1903. november 19-én tartott közös gyűlésében.

A magyar nemzet és koronás királya, az 1848. évi XX-ik törvénycikkben foglalt intézkedések által, azon nyomasztó, méltánytalan és visszás helyzetet kívánta orvosolni, melybe e hazának ev. protestáns vallást követő, a többiekkel egyenlően mindig hű, mindig hazafias és a hazáért áldozatkész fiai, békekötésekben, állami törvényekben sokszor biztosított egyenjoguságuk dacára, úgy közéleti, mint sokszor magánjogi viszonyukra nézve az állammal, más egyházakkal és azok híveivel szemben jutottak.

Az igazságot, a haza közérdekét s a haza minden méltányosan gondolkozó fiának közóhaját fejezi ki az 1848. évi XX-ik törvénycikk, midőn a 2-ik szakaszában biztosítja az „e hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetekre nézve, különbség nélkül a tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot“, s harmadik szakaszában „minden bevett vallásfelekezetek egyházi és iskolai szükségeinek közálladalmi költségek általi fedeztetés“-ét.

A magyar nemzetnek és koronás királyának igazságérzetéről tanuskodó ezen törvény végrehajtására, megtette az akkori, első magyar felelős miniszterium a szükséges lépéseket. Egyházunk törvényes képviselőtét 1848. szeptember. 1. napjára összehívta tanácskozás végett, hogy megállapíttassanak azon kívánalmak, melyek a törvényben foglalt elvi kijelentés alapján, ugy a felekezetek közötti teljes egyenlőséget, mint az anyagi igények kielégítését biztosítanák.

A bekövetkezett, édes magyar hazánkat s nemzetünket végveszélylyel fenyegető bonyodalmak miatt, a megfelelő megállapodások nem jöhettek létre. Egyházaink megbízottai hazafias érzéssel kijelentették, hogy miután a nehéz bonyodalmak s napról-napra komolyabbakká fejlődő körülmények között, a nemzeti kormány gondjait s a közálladalom anyagi erejét, minden más külön érdekek mellőzésével, a haza megmentésére kell fordítani: jogaik egész terjedelmében elintézéséről egyidőre lemondanak s csak halasztást nem szenvedhető egyházi és iskolai szükségük fedeztetésére terjesztik ki igényeiket.

Fájdalom, az így a legszükségesebbekre kiterjesztett igények sem nyerhettek akkor teljesülést, mert a későbbi uralom semmisnek tekintette magát azon törvényt is, melyben a nemzet és király, a bevett vallásfelekezetek közötti jogegyenlőséget és viszonyosságot s az egyházi és iskolai szükségleteknek az állam közjövödelmeiből való fedezését elvileg kimondotta.

Hogy a mult század ötvenes éveiben, az absolut kormány azon kísérletét, melylyel protestáns egyházaink irányában, a méltányosság és igazság követelményeinek eleget teendő, az anyagi segély nyújtást kilátásba helyezte, nem fogadtuk el, érthető azért, mert ezen segély, semmiféle anyagi előnyökért fel nem áldozható önkormányzati jogaink megsemmítését vonta volna maga után. S midőn a jogfolytonosság elméletére támaszkodva, visszaállítottatott az 1848. évi XX-ik t.-c. érvénye is: tekintettel az előbbi uralomból fentmaradt sok más bajok orvoslására, e miatt az állami erőknél, az államkormány és országgyűlés tevékenységének nagy lekötöttségére, a mi egyházaink sem követelték ama törvény azonnali teljes végrehajtását, hanem megelégedtek a jobb jövő reményében azzal, hogy az 1868 évi LIII. törvénycikkben „addig, míg a vallásfelekezetek egyenjogúsága törvény útján szabályoztatnék,“ a bevett keresztényen vallásfelekezetek közötti viszonyosság szabályoztatott, az állami költségvetésbe pedig egyházaink részére igen szerény évi segély felvételét.

Készséggel elismerik egyházaink, hogy 1867 óta nemzet és koronás király, az országos törvényhozás útján több oly törvényt alkotott s szentesített, melyek az 1848. évi XX törvénycikk részbeni végrehajtásának tekintendők. Gondoskodott a népiskolai tanítók nyugdíjáról s fizetésök kiegészítéséről (1875. évi XXXII. t.-c., az 1891. évi XLIII. és az 1893. évi XXVI. t.-c.), gondoskodott a középiskolák s ezek tanárainak dotációjáról, nyugdíjazásáról, mely utóbbi törvény hatályát a jogakadémiák tanáraitra is kiterjesztette (1883. XXX. t.-c., 1894. XXVII. t.-c.) Gondoskodott, hogy habár csak szerény 1600 koronáig, a lelkészi fizetések kiegészítésenek (1898. XIV.) s az 1885. évi, a főrendiház rendezésére vonatkozó VII. t.-c. folytán, részben legalább helyet adott egyházi dignitáriusainknak a törvényhozásban.

Ezen elismerés és méltánylás mellett azonban nem mondott le egyházunk azon jogáról, hogy az 1848. évi XX. törvénycikkben lefektetett elvek megvalósulását sűrgesse, követelje. Magában az idézett törvényben gyökerező jog alapján és az 1868. LIII. t.-cikk bevezetésének az egyenjogúság általános szabályozását kilátásba helyezése, de mindeztideig elodázása folytán kötelessége a magyarországi ágostai hitvallásu egyház egyetemének és az ev szerint reformált egyház egyetemes konventjének, hogy most már a magas kormányhoz és törvényhozáshoz forduljon, az országos törvényben minden félremagyarizást kizáróan biztosított egyenlőség és viszonyosság elvének keresztülvitele s az anyagi téren felmerült s a viszonyosság szerint is teljes jogalappal bíró igényeinek kielégítése végett.

Mint eleink megkezdették az 1848. évi szeptember 1-ső napjára összehívott értekezletükön, mi is igyekeztünk szerves munkálatot állítani össze, hogy megállapíthatók legyenek azon kívánalmak, melyek a törvényben foglalt elvi kijelentés alapján, ugy az egyenlőséget és viszonyosságot, mint az anyagi igények kielégítését biztosíthatnák.

Feltárjuk és kimutatjuk azért:

I. azon sérelmeinket, melyeket az egyenlőség és viszonyosság elveinek megvalósítása alapján kívánunk orvosoltatni. (1848. XX. törv.-cikk 2. §.)

II., megállapítjuk azon elvet, melyet az egyházunk anyagi dotációjára nézve kívánunk megvalósítani, számokban is kifejezve azon dotáció összegét, melyet a viszonyosság alapján várunk és követelünk. (1848. XX. t.-c 3. §.)

ELSŐ RÉSZ.

Jogegyenlőség és viszonyosság.

1848. XX. t.-c. 2. §.

Az 1848. évi XX. t.-c. 2. §-a szerint, e hazában bevett minden vallásfelekezetnek teljes egyenlőség és viszonyosság biztosított.

Követeljük, hogy ez elv teljes egészében, minden vonatkozásaiban végrehajtsassék; mert sem vallásos erkölcsi, sem anyagi téren, sem az államhoz, sem más felekezetekhez való viszonyunkban nem valósult meg e kijelentés, sőt az ide vonatkozó tételes törvények, mint 1790/1. évi XXVI. t.-c., az 1868 évi LIII. t.-c., az 1895. évi XLIII. t.-c. több szakasza, ugy közigazgatási, mint igazságszolgáltatási téren, végrehajlatlan, vagy tartalmából egészen kiforgatva van.

Minden oly törekvés, az államhatalomnak, vagy egyes hatóságainak minden oly ténye, mely egy felekezetnek, a többi mellőzésével kedvez, annak, vagy azoknak előnyököt, előjogokat biztosít; visszaéléseit elnézi, meg nem akadályozza; minden oly törekvés, mely a tételes törvények elmagyarázása, helytelen alkalmazása folytán, e haza állampolgárainak egyeseit, vagy egész tömegét, igaztalan követelések támasztásának szolgáltatja ki s oly terhek viselésére kötelezi, melyekkel azok, éppen a törvény értelmében nem tartoznak: az 1848. évi XX. t.-c. 2. §-ában kimondott egyenlőségi elvekkal áll ellentétben.

Tudjuk mi azt, hogy a történeti mult hazánkban a római katolikus egyháznak és főpapjainak kiváló közjogi állást biztosított. De midőn számolunk a történeti multban kifejlődött közjogi viszonyokkal, ugyanakkor a jogosság és viszonyosság, valamint a fokozatos fejlődés törvénye értelmében kívánjuk, hogy a mi egyházaink is részesüljenek a törvényhozásban, kormányzatban, közigazgatás és igazságszolgáltatás terén megfelelő elbánásban. Kívánjuk, hogy egyházi életünkben, vallásunk gyakorlatában, iskoláink és egyéb intézményeink használatában és fejlesztésében ne legyünk háttérbe szorítva. Egyenlő és részrehajlatlan bánásmódot kérünk és várunk, a jelenre és jövőre, a jogállamtól és annak minden hatóságaitól.

Hogy ez ma nincs így, mutatja:

I. A jogtalan hittérítés.

A róm. katolikus egyház felfogása szerint a hittérítés Istennek tetsző dolog. A róm. katolikus egyház papjainak kötelességök ez alapon mindazokat, kik egyházukon kívül állanak, mint ugynevezett eretnekeket megtéríteni. Az ellen azonban már tiltakoznunk kell, hogy ezen hittérítés, kiskorukkal szemben, jogtalan kényszer, fenyegetés, vagy csábítás alkalmazása mellett történik.

Ha az állam védi a megszorult adósokat a könyvelőket, kiskorúakat ravasz fondorlat, vagy uzsora által okozott vagyoni károsítás ellen és büntetéssel sújtja azt, aki másnak tapasztalatlanságát annak vagyoni megkárosítására kihasználja; annál inkább büntetni kell azokat, akik a bizonyos kényszer alatt állókat jogtalan üzemekkel csábítják, akik a legkényesebb természeti viszonyokat: a szegénységet és nyomort kihasználják arra, hogy egyházuknak mennél több hívet szerezzenek.

E tekintetben következő esetek jutottak tudomásukra:

A teljesen papi befolyás alatt álló budai II. kerületi királyi katolikus főgymnasiumban létesült „Mária Congregáció“-ja című ifjúsági egyesületnek célja a katolikus tanulók ascetikus irányban való vallásos nevelése.

Ezen egyletbe a katolikus vallás-tanár Pokorny Emánuel, a más vallású — különösen evangélikus tanulókat is belépésre édesgeti azzal, hogy a „tudományos, irodalmi, ének és szavalati gyakorlatok céljából“ az egyletben résztvegyenek. Ezt egyes tanulók, részben a nyájas csábításnak engedve, részben pajtásaik kedvéért megtették, az evangélikus vallástánár tilalma dacára. Az eredmény az volt, hogy az 1902. évben két nyolcad osztálybeli, a 18-ik életévet betöltött ág. hitv. evang. tanuló, névszerint Potornyay László és Tomasko Rajmond, forma szerint is a katolikus vallásra tért át. Az áttérés tanui maguk a térítő r. katolikus gimnáziumi tanárok voltak.

Hogy ez az iskolai befolyás ez idén is folyik, bizonyítja egy VI. osztályos fiú panasza, aki nem akarván a Mária Congregációba lépni, Pokorny tanárt magára haragította, ami miatt más iskolába kellett elmennie.

Mindennapi dolog, hogy a katolikus vállástanítók a protestáns gyermekeket az ő hittani óráik látogatására, szentképek ajándékozásával csábítják. E mellett a hittani órákon gyalázzák, rágalmazták a protestánsokat, kigunyolják a reformátorokat, izgatják a gyermekeket a más felekezetűek ellen, úgy hogy gyűlöletet támasztanak már a gyermek szívében magyar testvéreik iránt. A gyermekek iskolán kívül ismétlik az iskolában hallott gunyszavakat, protestáns iskolatársaikkal szemben, sőt valóságos harc fejlődik ki a két felekezet gyermekei között.

Budapesten a főváros által segélyezett és nyilvánossági joggal felruházott Ranolder leánynevelő és a Sacre Coeur intézet, több esetből tudjuk, csak azon feltétel alatt fogadják be a protestáns szülők gyermekeit, ha megígérik, hogy katolizálni fognak. Megígérik a szülőknek azt is, hogy állást biztosítanak a leánynak, ha nem ellenkezik abban, hogy vele megkedveltessék a katolikus vallást.

Hasonló visszaélésekkel találkozunk közjövendelméből fentartott kórházakban, árvaházakban és más közintézetekben, melyekben apácák vannak alkalmazva. Ugyancsak apácák gondozására van bizva Budapesten a vakok országos intézete, egy tisztán állami intézet, még pedig egy külföldi apácarend tagjaira, amely Grácból kapja utasításait és amelynek tagjai nem is magyar honosok.

A törvény határozottan rendelkezik az iránt (1896. LIII. 21), hogy a polgári kórházban minden

vallásfelekezet tagjai saját egyházuk lelkészei által részesítendőek minden lelkészi szolgálatban.

De hogyan véli a hatóság megtarthatónak a törvény ezen rendelkezését, ha megengedi, hogy állami, vármegyei és városi intézmények, egy hitfelekezet szolgálatában álló, a terítésre a szenvedést, a nyomort, az öntudatlan, mindenre fogékony gyermekort felhasználni mindig kész, oly szervezett testület kezébe adassanak, mely testület esküvel van kötelezve arra, hogy befolyását érvényesítse, hogy mindent elkövessen a római egyház hitelveinek terjesztése végett?

E napokban történt, hogy a budapesti Szent-István kórházban egy református beteg az urvacsorát kívánta. Midőn őt a ref. segédlelkész felkereste, elpanaszolta neki, hogy már több napja, hogy kérte az urvacsorát, de az apácák nem akartak református lelkészért küldeni és azt akarták, hogy katolikus papnak gyónjon meg.

A klinikán pedig ugyanazon apácák, ha a beteg református egyén kívánja az urvacsorát, jobb tudomások ellenére azt mondják, hogy az 4 forintba kerül és amíg ezt meg nem fizeti, nem hívnak református papot.

Nagyszombatban a városi kórházban Talo Pál evang. ifjút nehéz szenvedésében rávették, hogy róm. kath. papnak gyónjon, azzal hitetve, hogy ha ezt megteszi, meggyógyul. Az ifju másodnapra meghalt és kath. temetőben temették el.

Ugyanott történt, hogy a jezsuiták egy Macek Erzsébet nevű nagy beteg nőhöz erővel tolokodtak be, hogy neki az utolsó kenetet feladják, amit az erélyesen visszautasított.

Ugyanott a megyei kórházból minden evangélikus halottat azonnal kivetnek s nem várják, illetőleg nem engedik meg, hogy az egyházi szertartás a kórházban végeztessék. Így temették 1903. március 21-én Kocsó Juliát, holott a katolikus halottakat a kórházból temetik.

A dolog természetéből folyik, hogy az ily visszaélés a legritkább esetben jut nyilvánosságra. A szegény haldoklónak lelki sanyargatása miatti panasza lezáródik ajkainak elnémulásával és senki sem kérheti számon: miért fosztotta meg a vakbuzgóság a szegény embert vallása utolsó vigasztól, vagy miért rémitette őt tulvilági büntetésekkel oly magatartásáért, amelyek Krisztus evangéliumán alapuló saját vallása szerint nem bűnök.

Nemcsak a jogosság, hanem a humanitás érdekében is követeljük tehát, hogy a közpénzen vagy állami segélyvel fenntartott kórházak vétessenek ki az apácák kezéből és a jezsuiták befolyása alól s hasonló okokból kérjük a menházak és árvaházakból eltávolításukat is, valamint a felállítandó lelenházakból kizáratásukat. Ott és itt ellenőrizetlenül, erőszakos térítésnek vannak kitéve hitfeleink.

És követeljük, hogy a törvény azokat, akik mások kiskorúságát vagy kényszerhelyzetét felhasználva, jogtalanul hittérítést űznek, büntetéssel sújtsa és hogy közintézetek a felekezeti térítéstől mentessenek.

Tekintettel pedig arra, hogy az 1895: XLIII. t.-c. 5. §-a azon rendelkezésének, hogy valamely vallásfelekezetből kilépni és valamely vallásfelekezetbe lépni csak a törvényben megállapított feltételek alatt szabad; tekintettel arra, hogy ezen törvény áthágása esetén nincs büntetőjogi sanctio; kívánjuk, hogy erről törvényileg történjék gondoskodás.

II. A protestáns hitoktatás megakadályozása.

Az országos törvények megengedik, hogy a különböző hitfelekezetek iskolai előljárói a különböző hitfelekezetbeli növendékeket felvehessék. És midőn kötelezővé teszik, egyenesen a különböző hitfelekezetek hatáskörében utalva a vallásoktatást, ugyanak-

kor kötelezőleg mondják azt is, hogy a tanuló csak a saját hitfelekezeti hitoktatótól nyertosztály-jegy alapján léphet felső osztályba. (1848. XX. 4. §. 1868. XXXVIII. 6. és 11. §. stb.)

E törvényekkel szemben azt látjuk, hogy hitfeleink növendékei felvéteinek ugyan a róm. kath., az állami, községi és egyesek által állított iskolába, de egyszersmind el is záratnak a hitelveik szerinti vallásoktatástól.

A róm. kath. és gör. kath. tanintézetek — még az állam közvetlen felügyelete alatt álló kir. kath. gymnasiumok és középiskolák is — el vannak zárva hitoktatóink, lelkészeink előtt; sem elegendő vallás-tanítási órát, sem tantermet nem kaphatnak ott s nem ritkaság, hogy a beiratkozott növendékeket is eltitkolják; az internátusban lakókat pedig ki sem bocsátják, sem vallásos kötelmeik teljesítésére, sem a vallástanító felkereshetése végett.

Székesfehérvárról panaszoznak, hogy az ottani katolikus főgymnasium és a kereskedelmi középiskola igazgatósága soha sem adja ki az evangélikus tanuló névsorát, és az evang. lelkésznek e tárgyban irt hivatalos megkeresésére nem is válaszolnak.

A nagyszombati, udvarhelyi, szatmári, nagyvárad, törökszentmiklósi, kassai, pécsi stb. zárdái iskolák ellen csaknem évről-évre merül fel panasz s újabban — hogy növendékeiket kibocsátani ne kelljen, több zárda a nyilvános tanulókat is magántanulóknak jegyzi be, vagy ha ezt bejáró növendékkel nem teheti: a bizonyítványba illetékes hitoktatás nélkül irat be — a promotio érdekében — vallástani osztályjegyet.

Igy történik többi közt Nagyváradon a zárdában: ahol az illetékes lelkész tudta nélkül, az evangélikus növendékeknek hittani jegyet adott a róm. kath. hitoktató.

A soproni róm. kath. apácák éppen így járnak el; a bennlakó növendékek jegyzékét egyáltalán nem közlik az illető evang. vallásánarral és az evangélikus gyermekek a zárdában a róm. kath. vallásban neveltetnek és annak szertartásait kötelesek el-sajátítani.

Hasonlóan jár el a kőszegi apáca-zárda, ahol az internátusban lakó evangélikus növendékeket vallásos tanításban részesíteni nem engedik.

Újabb időben a felvételért szorongó szülők gyengeségét is felhasználják. Törvényellenes nyilatkozatokat csikarnak ki tőlük a vallástanításra nézve, melyben vagy arról adnak a szülők beleegyezvényt, hogy gyermekeiket a kath. vallásban óhajtják neveltetni, vagy arról, hogy gyermekeiknek saját hitelveik szerinti vallásos oktatását nem kívánják. Megállapítható ez a vallás- és közokt. miniszternek 1903. évi október 12-én 75,091. számalatt az erdélyi evangélikus egyházkerületi igazgató tanácsához intézett leiratából, melynek azonban a róm. kath. püspöknél semmi eredménye nem lett.

A budapesti IV. kerületi zöldfa-utcai „angol kisasszonyok“ zárdájában fennálló „tanítónőképezde“ az állami 4 évfolyam ellenében 3 évfolyam alatt képe-sít, és azonkívül a szorgalmas evang. vallású leányokat tandíjengedés és élelmezésben részesíti, azért oda szegényebb sorsú ev. leányok járnak Budáról és Pestről is.

A tanév elején az illetékes ev. egyház beköve-teli vallástanítás céljából ezeknek jegyzékét, de a zárdafőnökné a vallástanítást nem engedi meg. „A zárda falai közé — mondja a főnöknő, — nem katolikus tanár a lábát be nem teheti — a lányokat más helyre küldjük ugyan tanórára, ha erre kényszerítenek, de ezzel egyidejűleg az intézetből el is bocsátottuk.“ Ennek eredménye Budán az utolsó 3 év alatt a zárdába bejárt 4 evangélikus leánynak az áttérése.

Ezen visszaélések megszüntetése céljából köve-teljük, hogy a törvény azt, ha valamely iskola vagy tanintézet főnöke vagy igazgatója, a más vallású növendékeknek saját vallásukban való oktatását megakadályozza, vagy ezt közvetve vagy közvetlenül megnehezíti, kihágásnak minősítse, amely első ízben pénzbüntetéssel, ismétlés esetében az intézet nyilvánossági jogának elvonásával büntetessék.

(Folyt. köv.)

Az iskolai istentiszteletek a vallásos nevelés szolgálatában.

— Tanári székfoglaló; tartotta *Tárkányi György*, a kolozsvári ev. ref. koll. vallásánára. —

(Folyt. és vége.)

Előbbi állásomban, mint sepsiszentgyörgyi vallásánár, négy éven át minden vasárnap tartottam a hidegebb időszakban a kollegiumban tartott istentiszteleteken beszédet s elmondhatom és bizonyosságot tehetek mellettem az ottani kollegium tanárai s bizonyosságom a prot. sajtó, a mely elismeréssel fogadta itt elmondott és közrebocsátott beszédeimet, hogy nem végeztem haszontalan munkát ezeknek a beszédeknek megírásával és elmondásával. Való igaz, hogy a homiletika nem egy kívánni valót találhat ezekben a beszédekben a szónoki szerkezetet illetőleg, azonban nem is törekedtem szónoki beszédek tartására. Beszédeim inkább egyszerű tanítások akartak lenni a ker. vallás egy s igazságai, a Biblia szebb részei felett, a tanulók életviszonyait, lelki szükségait tartva szem előtt

Tanításaimat igyekeztem a tanórákon — nemcsak a vallástani, hanem a más órákon — szerzett ismereteikkel kapcsolni össze s ebből a czélból törekedtem, a mennyire lehetett, a más tantárgyakkal, a növendékek olvasmányaival is megismerkedni. Igaz, hogy ezekre a beszédekre való készülés nem kis munkát adott nekem s mondhatom rendesen több időt vett igénybe, mint a heti 16 órában, de a czélt tekintve, örömmel, szeretettel végeztem s így fogom végezni itt is.

A theologusok véleménye meglehetősen eltér arra nézve, hogy a gyermek- és ifj. istentiszteletek tartásánál melyik czélszerűbb: a tisztán homiletikai vagy pedig a tisztán katechizáló istentisztelet? Vagyis, hogy összefüggő beszéd tartassék-e, mint a milyen a gyülekezeti istentiszteleten vagy pedig kérdéseket tegyen az ember s azoknak kapcsán végezze a tanítást. Az első mindenestre nehezebb, fárasztóbb. A második azonban azzal a veszéllyel jár, hogy az istentisztelet leckeóra szerű lesz s a czél ismét el van tévesztve.

Helyesnek vélem a kettőt összekapcsolni, de nem ott helyben, az istentiszteleten kérdezősködni az elmondottakról s ellenőrzés végett, hanem a legelső tanórán. Még azt is megengedném, hogy a növendékek maguk intézzenek kérdést hozzám, ha valamit nem értettek volna a beszédből, vagy ha egy és más dolog iránt különösebben érdeklődnének.

Felmerülhet itt az a kérdés, juttasson-e az ember az istentiszteleten az éneken kívül másban is cselekvő részt, igénybe vegye-e az ifjuság közreműködését? A beszéd tartása, nézetem szerint, semmi esetre sem bizható másra; semmi kifogásom sem lenne azonban az ellen, hogy az imát olykor-olykor egy felsőbb osztályos tanuló tartsa.

Nagy gyönyörűséget, igazi lelki örömet szerez már nekem, a mikor az egész ifjuság egy szívvvel és egy lélekkel vesz részt a templomi éneklésben: alig ismerem valami meghatóbbat, felemelőbbet, mint a mikor az egész ifjuság rázendít az énekekre s egészséges, tiszta, csengő hangjával betölti a templom boltoza-

taik. Szeretném, ha elérhetném, hogy két vagy négy szólamban énekelje az egész ifjuság az egyházi énekeket, mint az Svájcban szokás. Az énektanításnak az újabb konventi tanterv szerint való fejlesztése által, hiszem, hogy ez elérhető is lesz.

Azután az ifjuság hitéletének erősítése céljából szükségesnek tartom, hogy évenként legalább egyszer s erre legalkalmasabb az adventi urvacsóra osztás, a konfirmált ifjak urasztalához járuljanak tetszetileg a tanári kar vezetése mellett. Ugyancsak a vallásos és egyházas érzület ápolása céljából kívánatosnak tartanám vallásos célú társaságot alakítani a konfirmált növendékekből, a mely társaság időnként összejönne a vallás körébe tartozó kérdések megbeszélése és a konfirmációkor tett fogadalom ébrentartása és erősítése végett.

Ilyen módon állandóan foglalkozván a gyermekekkel és ifjakkal, hiszem és remélem, hogy sikerül érdeklődést, szeretetet, ragaszkodást támasztani az ifjuságban a vallás és egyház iránt s egyházi életünk is ez által bizalmasabb, melegebb és elevenebb is lesz egyszersmind.

Azonban, szükség-e mondanom, én egymagamra, ha még olyan erős lennék is, ha még olyan buzgóságot fejtének is ki működésomban, az óhajtott célt el nem érhetem. A miképen hogy általában a mi protestáns egyházunkban az egyetemes papság elvénél fogva a vallásos és egyházi élet munkálása nemcsak a papok joga és kötelessége, de egyszersmind a híveké is, azonképen kollegiumainkban is a növendékek valláserkölcsei, egyházas életének ápolása és gondozása egyformán joga és kötelessége, az intézet minden egyes tanárának. És a vallástanár csak akkor tud eredményt felmutatni, működése csak akkor lesz igazán sikeres, ha törekvésében a kollegium minden egyes tanára támogatja, ha vallásos szellem lengi át minden tanára: tanítását s a maga életét például állítja növendékei elé hitbuzgóságban és egyháziasságban.

Szeretettel vallom és hirdetem, hogy ez a kollegium mindig magaslatán állott feladatának, a melyet az egyház reá bízott; ennek a kollegiumnak előljáróságában és tanári karában szent örökségképen szállt nemzedékről-nemzedékre a vallás és egyház iránti őszinte ragaszkodó szeretet. Én hiszem, hogy ez nem csak így volt, hanem így is lesz mindenkor.

Még csupán egyet legyen szabad az elmondottakhoz hozzá ífznom. Azt hiszem, értekezésemből is kiérezhette a kollegium méltóságos előljárósága és m. t. tanári kara, hogy békességgel szivemben jöttem ide: békességgel az én jószágos, irgalmas Istenemmel, békességgel a jóakaratu emberekkel. Nem csak a Szentírás lapjain, de szivem tábláján is fel vannak írva az igék: „Boldogok a békességre igyekezők, mert ők az isten fiainak mondatnak.“ „Az Isten nem szeretője a visszavonásnak, hanem a békének.“ És tovább: A ki az ekaszarvára veti kezét és azokra néz, a melyek mögötte vannak, semmiképen sem méltó Isten országára.“ Én nem nézem, a melyek mögöttem vannak, csak a célt látom, a mely előtttem lebeg: Isten országának, anyaszentegyházunknak nagyságát, dicsőségét, ezekért munkálkodni híven, igazán: ez lesz életem legszentebb törekvése. Ezt ígérve és ünnepélyesen fogadva, kérem a mélt. előljáróságot és tisztelt tanártársaimat, fogadjanak engem szívesen soraikba.

Hozzátek is van pár szavam K. Ifj.! Annak a szolgáljaképen jöttem hozzátok, a ki szeretete a gyermekeket, magához vitette, fejükre tette kezét és megáldotta őket: az Ur Jézus Krisztusnak. Azért jöttem hozzátok, hogy titeket is Jézushoz vigyelek, hogy megáldjon titeket is vidámsággal, lelki békével, boldogsággal. Szeretettel jöttem hozzátok, a szeretet fog vezérelni minden közöttetek végzendő munkámban: fogadjátok szeretettel ti is tanításomat, törekvé-

semet, hogy elmondhassam közöttetek: „Kies helyre esett az én részem, az én igám könnyű és az én terhem gyönyörűséges.“

A Franklin-féle „Magyar Remekirók“.

Megjelent a Franklin-féle „Magyar Remekirók“ újabb öt kötete! „Irodalmi esemény van készülöben; arról van szó, hogy nemzeti irodalmunk összes elhúnyt nagyjainak halhatatlan munkái egyöntetű díszes kiadásban kerüljenek a magyar nemzet kezébe“ — ezekkel, vagy körülbelül ilyen szavakkal jelentette a magyar napisajtó ma két éve a Franklin-féle „Magyar Remekirók“ első sorozatának akkor küszöbön állott megjelenését. Ma, rövid két év után, megjelenik ennek a nemzeti és irodalmi szempontból egyaránt fontos vállalatnak 4-dik ötkötetés sorozata.

Ennek a negyedik sorozatnak öt kötete a következő:

1, Kurucz költészet (az egész gyűjteménynek 4-dik kötete) sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta: Erdélyi Pál. Ez a kötet a „Kurucz-költészet“ emlékeinek válogatott gyűjteményét foglalja magában, s mondanunk sem kell, hogy a XVII. és XVIII. század találkozására eső és virágzó nemzeti költészet méltán helyet talált ebben a nagy vállalatban. Ennek a költészetnek erős nemzeti érzése, gazdag és szabadon alakuló formai készsége van; szenvedélye és lobogása szivünket fogja meg, pompás és színes nyelve és kitünő ritmusa gyönyörködtet. Irodalmi emléke ez a független és szabad, bár szorongó, nemzeti önállóságnak; politikai hagyományában csak olyan mélyen meghat, mint költői szépségeivel. A dicsőségesen felragyogó és szomorúságban elhanyatló szabadságnak ujongása és keserősége, dicsősége és bánata zendül meg benne; a kuruczvilágnak magyar lelke és hangja él és csendül meg általa. Az előttünk fekvő vaskos (18 ivnyi) kötet, a melyet — mint már említettük — Erdélyi Pál nagy lelkiismeretességgel rendezett sajtó alá és ugyanő látott el tájékoztató bevezetéssel is, a nép költői szellemét és alkotó képességét hirdeti. Válogatott gyűjtemény ez, s anyagában vanak nem tisztán népi eredetű darabok is; de minden darabban van valami értékes vagy jellemző: érzésük, korfestő tartalmuk, liraiságuk, versbeli szépségük, vagy történeti vonatkozásuk által. A kötet végéhez csatolt igen becses „Jegyzetek“-ben Erdélyi a gyűjtemény egyes darabjainak forrása és szerzője iránt nyújt az olvasónak tájékoztatást.

2 Kisfaludy Sándor munkái. I. kötet. (Az egész gyűjteménynek 10-dik kötete.) Sajtó alá rendezte és bevezetéssel ellátta: Heinrich Gusztáv. E kötetben kapjuk Himfy szerelmeit: a kesergő és a boldog szerelmet, a költő előszavával. A két ivre terjedő „Bevezetés“-ben jeles irodalomtörténészünk, Heinrich Gusztáv, valóban klasszikus tömörséggel adja Kisfaludy S. élet- és jellemrajzát, egyúttal részletesen méltatva e főművének, a „Himfy Szerelmei“-nek keletkezése történetét és annak a maga korára gyakorolt áratlan hatását.

A „Magyar Remekirók“ most kiadott negyedik sorozatának legérdekesebb kötete azonban kétségkívül a 3-dik (a gyűjtemény 16-dik kötete), melyet Berzeviczy Albert rendezett sajtó alá.

Ez a kötet gróf Széchenyi István munkáiból (I. kötet) a Hítel-t, a Világ-ot, a Stádium-ot és az Uti rajzok-at tartalmazza. A kötet élen egy körülbelül három ivre terjedő „Bevezetés“ olvasható, a mely hol essay-szerűen, hol meg inkább az életrajz fonálán haladva, alaposan méltatja a legnagyobb magyarnak korát és az ő működését, és mintegy előkészíti az olvasót gróf Széchenyi István munkáira. Olyan ez a „Bevezetés“, hogy abból sem elvenni, sem ahoz hozzá adni nem lehet semmit. Berzeviczy a saját tudásából emlékoszlopot emelt gróf Széchenyinek és mindjárt megírta hozzá a méltó piedesztált is. Berzeviczy a 43 oldal szűk keretében, művészileg és plasztikusan formálta meg Széchenyi alakját, méltó keretül állítva oda annak korszakát is. Olyan tanulmány ez, a melyben megvannak a jeles irodalomtörténésznek minden jó tulajdonságai: az erő, a hűség, az erély, az igazság, meg a szeretet. Ehhez a munkához nem fér hozzá semmi „ha“ és semmi „de“; ebben a kritikai lelkiismeretességgel a nagy személyes tisztelettel ritka összhangzásban párosul.

Széchenyinek fent elősorolt munkáit azonban nem egész terjedelmükben találja itt az olvasó, hanem belőlük csak azt, a mi azokból maradandó, el nem avult, minden-

kor aktuális és örökbecsű. És ez jól van így. Göthe összes munkáinak kelendő kiadásából is hiányoznak anatómiai és színelméleti tanulmányai, és Voltaire 36 nagy kötetéből is csak három forog közkézen a francia klasszikusok könyvtárában. De ki merné azért állítani, hogy ezek kivonatolt, vagy éppen hiányos kiadások; mindössze megválogatott kiadások, a melyek csak azt adják, a mi máig ifjú maradt.

4. Vörösmarty Mihály munkái. IV. kötet (a gyűjtemény 25. kötete); tartalmazza a drámai költemények 2-dik részletét. Ezt is, mint az előző három Vörösmarty-kötetet, Gyulay Pál rendezte sajtó alá. Végre:

5. Tompa Mihály munkái II-dik (a gyűjtemény 38.) kötete rekeszti be a „Remekírók“ ezen negyedik seriesét, a melyben Lévy József a költőnek dalait, ódáit, románcait és balladait adja gondos szövegben. Ugyanő rendezte tudvalevőleg sajtó alá Tompa munkáinak első kötetét is.

A nagy munka most megjelent köteteknek külső kiállítására mindenben megegyez az eddig kiadott többi kötetével, a mely annak idején a közönség körében olyan osztatlan tetszéssel találkozott. Annak magasztalását tehát ehelyütt mellőzhetni véljük.

Az egész gyűjtemény, tudvalevőleg, 55 kötetből fog állani és annak bolti ára 220 korona lesz, a mely azonban csekély 3 koronás havirészletekben is törleszthető. Megrendelhető a Franklin-Társulatnál Budapesten, de kapható minden hazai könyvkereskedésben is.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja sajtó elhatározását.

A „Theologiai Szaklap“ legújabbban megjelent füzeté a II. évf. 2-ik száma. Eddig megjelent füzeit nem ismertethetjük kellő részletességgel. Ebben határozott mulasztásunkat ismerjük be, azzal az elhatározással, hogy azt jövőre pótolni fogjuk. Az önzetlen vállalkozásu derék szerkesztők: Raffay S., Hornyánszky A., Pokoly J. és dr. Tüdös munkássága méltán igényelheti, hogy érdeme szerint méltatassék s az egyh. közönség figyelmé felhívassék s ez által nagyobb mérvű támogatásra tegyen szert, mint eddig. Mert valóban hézagpótló vállalat az s olyan szükséges, mint a mindennapi kenyér. Hiszen ez van hivatva egyfelől arra, hogy az előhaladott művelt külföldi teologiai mozgalmakkal megismertette, azokat közelebb hozza hozzánk s hogy saját törekvő és munkás teologusaink munkássága gyümölcsét közkinccsé tegye s a munkásságot is fokozza.

A „Theol. Szaklap“ a feladatoknak teljes mértékben megfelel. Legújabb számában Hornyánszky Aladár folytatja a Delitzsch által felidézett Babel-Biebel-vita ismertetését. — Raffay Sándor azon bibliai irodalomtörténeti kérdés állásával ismerteti meg, mely akörül forog, hogy a Jakab levele zsidó, vagy ker. irat-e? — Daxer György dr. az Apostoli-hitvallás körül folyó németországi vitát tárgyalja már második cikkében. Prayr Sándor Fábri Gergely evang. püspöknek győri káplán és rector korában írott 1734-beli naplóját közli, melyet a nemeskéri gyülekezet levéltárában fedezett fel. Pestmegyei a „Perikopa-rendszer“-ről értekezik s arra az eredményre jut, hogy ha theologusaink úgy alakítanók át, hogy egy könyv tudományos exegézise helyett a négy év alatt a tanár az ifjakkal az egész bibliát inkább népszerű exegézis formájában átvenné, több haszna lenne belőle az ifjunak s a perikopa rendszer feleslegessé válna. Raffay az „Egyiptomiak evangéliuma“ cz. fragmentát ismerteti. Végül külföldi lap szemle és könyvismertetés zárja be az értékes füzetet, mely 160 oldalra terjed. Négy ily tartalmas füzet évenként 6 koronáért (theologusoknak 4 kor.) valóban oly ár, melyet könnyen megfizethet ki továbbképzésére ad valamit. Ajánljuk melegen olvasóink pártfogásába. Előfizetések Pozsonyban a Theol. Szaklap kiadóhivatalának küldendők.

Luther 95 tétéle. Fordította és magyarázatokkal ellátta Paulik János nyiregyházi ev. lelkész 2. kiad. 6 képpel (Luther-társaság 26-ik kiadványa) Ára 20 fillér. Kapható Hornyánszky Viktornál Budapesten.

Bizonyára sokan vannak, kik gyakran emlegetik Luther híres 95 tételét, melyet a wittenbergi vártemplom ajtajára kiszegzett s mellyel a reformáció művének hatalmas lökést adott, de különböző okokból soha sem olvas-

ták azt. Ime alkalom van azt magyarul olvashatni és megismerni. Különösen gimnáziumokban és középiskolákban nem volna szabad az egyháztörténelem tanítását úgy végezni, hogy a füzet a tanulók kezébe ne kerüljön. De igen alkalmas „Egyházi-esték“-re felolvasási anyagul is, melyre való használatot igen megkönnyítik a fordító érdekes magyarázatai. A képek csak növelik a 48 oldalos füzet értékét s ára igazán csak 20 fillér.

Rendkívüli könyvárlészállítás a bolti árak felére és harmadára. A Franklin-Társulat ez idén ismét szétküldte időleges könyvárlészállításának jegyzékét. A rendkívül gazdag árjegyzékben igen nagy azoknak a műveknek a száma, a melyeknek nagy az irodalmi becse. Könyvtárak megalapításához vagy ilyenek kiegészítéséhez ez az árleszállítás kedvező alkalmat nyújt. A jegyzéket a Franklin-Társulat Budapesten, kívánatra bárkinek megküldi.

„**Babylonia és Biblia**“ Delisch híres felolvasása az új és átnézett német kiadás után magyarra fordítva s 49 szép képmelléklettel ellátva megjelent az „Athenaeum“ kiadásában Budapesten. Ára 1-20 kor. Sikerült fordítás, szép kiállítás. Ajánljuk olvasóink szíves figyelmébe.

„**Bibliai Képek**.“ Rövid s népszerű bibliamagyarázatok. E czim alatt Sz. Kiss Károly nagyigmándi pap már a 3-ik kötetet bocsátotta közre, jelölve, hogy paptársai felkarolták és használhatónak ítélték munkáját. E kötet 39 bibliamagyarázatot tartalmaz vegyesen ó- és újszövetségi tárgyat. Ezek, ha mélységben nem vetekedhetnek is a Dobos gyönyörű homilíáival (sokak szemében annál nagyobb érdem, hogy terjedelemben sem, mert csak 4-8 oldal között váltakozik egy-egy), de soha sem üresek, mindig mondanak valamit, okosat, épületeset s rendesen kedves formában, sokszor megkapó képekben s mindig élérken, röviden és lekötően. E 3-ik kötet ára (235 oldal) 5 kor. Azt hisszük könyvárlási uton is megszerzhető, de midenesetre a szerzőtől.

Itt említjük meg, hogy ugyancsak Sz. Kiss Károly a jövő évre Kiss Adám predikációiból szándékszik közrebocsátani a 4 kötetből egyet a mai nyelvezetre átírva. A 15 ívre terjedő kötetet 1904. októberben küldené meg azoknak, kik arra — ha elegen lesznek — 3-50 kor.-val előfizetnek vagy bár irásbelileg megrendelik.

„**Egyház és Haza**“ czimmal Révész János nagybányai ev. lelkésznek, a kinek bőit beszédeit az elmúlt évben úgy a sajtó, mint a lelkészi kar osztatlan elismeréssel fogadta — új kötete jelent meg a karácsonyi könyvpiacdon. E mű szerzőnek kiválóbb alkalmakor és az ország különböző helyein mondott hazafias beszédeit tartalmazza. 21 beszéd van a kötetben, ezek a következők:

1. Beközönő beszéd. 2. Az 1791. XXVI. törvényezik százados ünnepén. 3. A tályvai Kossuth-ünnepen keresztelő beszéd. 4. Kossuth Lajos halála felett. 5. Gusztáv Adolf emlékünnepén. 6. Ima márczius 15. negyvenéves fordulóján. 7. Rudolf trónörökös emlékezete. 8. Gyámintézeti beszéd (Miskolc, 1887.). 9. I. Ferencz József koronázásának negyedszázados ünnepén. 10. Harang felavató beszéd (Kölcse, 1894.). 11. 1896. márczius 15-én. 12. A hitjavitás Nagybányán való megkezdésének negyed-félszázados ünnepén. 13. Egyházmegyei gyűlés alkalmával. (Debreczen, 1898.) 14. Erzsébet királyné temetése napján. 15. Az aradi vértanuk ötvenéves gyászünnepén. 16. Petőfi emléktábla leleplezésekor. 17. Temetési ima Bartholomaeidesz főesperes sirjánál. (Nyiregyháza, 1900.) 18. 1900. október 6-án. 19. A Lendvay szobor leleplezése alkalmával. 20. Kossuth Lajos születésének 100 éves fordulóján. 1902. szeptember 21-én. 21. Hallgatunk-e? 1903. márczius 15-én.

A mű, mely Zelenka Pál püspöknek van ajánlva, igen szép kiállításban jelent meg, finom papíron ára 2 korona. Kapható a szerzőnél Nagybányán, bérmentes küldéssel. Felhívjuk rá olvasóink figyelmét.

„**Melyik volt előbb: a tyuk vagy a tojás?!**“ Beszéd-gyűjtemény kételkedővel. Irta: Horner Jakab. Angolból fordította.

Ára? — E kis, 112 oldalra terjedő, szép nyomású s még csi-nosabb vászonkötésű könyvecskét egy kis 44 oldalos füzet-kével, melynek czime: „A ki Istenben bízik, meg nem szegyenül“ s a melynek ára 12 fillér, a „Londoni vallásos iratokat terjesztő társulat“ budapesti fiókjától (V. Alkotmány-utca 15. sz.), mint kiadótól kaptuk. Megvalljuk, az angol traktatus-társaságok kiadványai iránt bizonyos ellenszenvvel viseltetünk legtöbbször émissyogós, pietista vallásos karakterük miatt s mert népies és ifjúsági irataik többnyire az abszurd csudákat és momentán „megtérési“ és „ujjászületési“ jeleneteket minden belső pszichologiai igazság és indokolás nélkül, hajhásszák. E két mű örvendetes kivételt képez. A közönséges egyszerű nép számára teljesen kifogástalan olvasmány a második (egyházi estélyen való felolvasásra is igen alkalmas), melyben egy vallásossága következtében megingathatatlan erkölcsű, nyomorba jutott öreg házaspárnak az eltulajdonítás kísértése felletti győzelme s ennek jutalma élénk színekkel van festve. Ilyenfajta irataink nekünk is vannak a „Koszeru“ füzetek közt s így ez csak a jök számát szaporítja. De egészen új fajta s magyar irodalmunkra nézve rendkívül nagy nyereségnek kell mondanunk az elsőt. Abból a fajtából való, melyre

manapság a legnagyobb szükségünk van, de a melyben ennek daczára a legnagyobb hiányt szenvedjük, értjük a vallásos világnézet apologiáját, művelt közönségünk természettudományi, illetőleg selejtes természetbölcséleti felfogásokon nyugvó hol leplezett, hol leplezetlen atheismusával, a legjobb esetben skepticismusával szemben. Egy „szabadgondolkodó“ unokáöcs beszélgetése és vitája ez a nagybácsival, ki az előbbi a Darwin-Mill-Comte-Spencer-féle természettudományi positivisticus-agnosticus állásponttól a theisticus világnézet elfogadására szoritja. A nyolcz első fejezet a kozmologianak van szentelve s a különféle naturalisticus elméletekkel szemben azt bizonyítja, hogy „a világ alapja és lételének forrása, személyes szellemi hatalom.“ A IX.—XI. fejezet az ember erkölcsi természetével, különösen a szabadakarat kérdésével és az utilitárius morál-elvvel foglalkozik s a ker. morál sanctióját a feltámadás és halhatatlanság hitében látja, melyet a Kr. csodás feltámadása történeti tényére alapít, a mely, ha csalódás és álom volna is „mindig e csalódásban és álmodozásban kívánna maradni“, mert — a mire a végső fejezetben hivatkozik — csak ez képes reményt és vigaszt nyújtani a szenvedő és meghaló embernek. A munka nem elégti ki ugyan teljesen a legmagasabb tudományos igényeket s el kell ismernünk, hogy a nagybácsi vitázó-féle a „szabadgondolkodó Tamás“ nem bir sem valami erős gerinczczel, sem valami szigoru logikával s úgy látszik, hogy a nagybácsi előtti reverencia sokszor könnyedén feladni készíti olyan álláspontjait, a melyeket a legtöbb „szabadgondolkodó“, ki az említett tudósoknak méltó tanítványa, nem adna oly könnyen fel. A munka egyes részei különböző értékűek. Legsikerültebb kétségkívül az első rész: a természetbölcslethez vonatkozó. Sokkal gyengébb — sőt tudományos ember előtt tarthatatlan — a szabadakaratról szóló rész, melynek végső alapja az, hogy „nem szorul bizonyításra, mindenki láthatja (?). Hatalmamban áll szemeimmel nézni és nyelvemmel beszélni. Tudom, hogy rajtam áll valahová menni vagy nem menni.“ Pedig e kérdésnek olyan horderőt tulajdonít, hogy „ha a szabadakaratot elismerjük: vissza kell térnünk a csudákra, melyek azonnal mindenütt hitelre találnak.“ A munkának valószínűleg folytatása lesz és pedig nem kételkedhetünk, hogy a szabadakaratban vetett alapon, milyen lesz az. Sejttem, hogy visszatér az „angol“ sablonhoz. De mindegy, a mit az író e részben ad, abban igen-igen sok értékes elem rejlik, a mint mondám, különösen az első részben.

Hangsúlyozzuk, hogy magyar theol. irodalmunkban hűzágpótló és tudományos szerint — addig egyetlen ilyen irányu apologi-tikai munka. S a mi művelt közönségünk igényeit tartva szem előtt, állítani merem, hogy a legnagyobb részül a vallásos világnézet védelmére sikerrel lesz alkalmazható. S míg jobb nem lesz, lelkiismeretbeli kötelesség minden papnak kételkedő művelt egyháztagjai kezébe juttatni. Különösen a serdülőbb tanuló ifjuságnak, melynek lelke leginkább szenved a kételey sorvasztása alatt. Megrendelhető a kiadó tarsaságnál, melynek címét közöltem s melynek e szolgálatáért nem mulasztatom el, e helyen is elismerést és köszönetet nyilvánítani. Lelkészeink különösen városi gyülekezetekben tartandó egy. estélyi felolvasásokhoz találhatnak benne értékes anyagot és utmutatást ily kérdések tárgyalásához. Pedig ilyenek iránt érdeklődik ám a művelt közönség!

N. K.

KÜLÖNFÉLÉK.

Olvasóinknak boldog és idvességés karácsonyi ünnepeket kívánunk. A Kegyelem Istene áldja meg sikerrel az igehirdetők munkáját anyaszentegyházunk javára, Idvezítő Jézusunknak dicsőségére!

Keresztelkedés és áttérés. Irsay József szép feladatot végzett e hó 20-án délben a kolozsvári ev. ref. hívek számára növelésére. Egy fiatal izraelita hölgyet, Friedmann Margitot az ev. ref. vallásra megkeresztelt és róm. kath. vőlegényét Straub János birtokost a református vallásra átvett azután pedig a fiatal párt az ev. ref. egyház törvényei szerint össze eskette. A rendkívül szép ünnepi aktusnál tanuként szerepeltek: Nagy Károly ev. ref. teologiai tanár. Kuszko István ev. ref. egyháztanácsos, Burnáz János felsőbb leányiskolai tanár és Dózsa Miksa mérnök. Keresztelés előtt remek beszédet tartott Irsay, melyben Izrael vallását, népének megpróbáltatását ismertette s a szenvedések és megpróbáltatásokban rokon ev. ref. magyar anyaszentegyház lelki pásztoraiknak küzdelmeit vázolta nemzeti létünkért. Mindenik jelenlevőnek könny ragyogott a szemében, midőn a menyasszony édes anyját haló poraiban is megáldotta. Keresztelés után urvacsora osztás következett, melyben az egyház tanácsosok is részesültek. Azután a fiatal pár elmondotta a holtomiglanra a szent esküt, melyet Irsay József megáldott.

Rendkívüli papvizsgák tartattak kolozsvári theol. fakultásunkon e hó 18—19 napjain azok számára, kik a rendes vizsgálatokról igazoltan elmaradni voltak

kénytelenek. A Főt. Püspök ur elnöklete alatt működő bizottságban a tanárokon kívül jelen voltak Sándor János, Deési Gyula és dr. Elekes Viktor esperesek. Második lelkész-képesítő vizsgát tett *Bálint* Ferencz gógánváraljai s. lelkész sikerrel. Elsőt: *Demes* Ferencz jó, *Könya* Kálmán jeles, *Márton* Árpád jó, *Medgyaszai* Mihály jó, *Szabó* András egyszerű eredménnyel. Theol alapvizsgát: *Dengel* Géza jelesen. Lévitai vizsgát tett kellő eredménnyel *Kabay* Gábor pitesti (Románia) ev. ref. tanító, ki ez alapon felhatalmazást nyert a romániai missió területén fekvő pitesti ref. egyh. községben a lelkészi teendők önálló teljesítésére míg ez állomáson leend. Az Ur adjon sikert a gyakorlati munkásságunknak is!

Papbeiktatás. *Bedő* Ödön volt bágyi s. lelkész a minapában foglalta el uj állomását Csekefalván. Az igen szép és hatásos beiktató beszédét és imát az ifju lelkész barátja, Hegyi Péter homoródszentmártoni lelkész mondotta. Ezután az uj lelkész egy igen ügyesen kidolgozott és igazi szónoki hévvel előadott beszédben adta elő az ő küldetése célját és lelkipásztori hivatalának fontosságát. Templomozás végeztével a csekefalvi polgári zenekar eljátszotta a „Hymnust“, melynek elhangzása után Kovács István, mint espereshelyettes üdvözölte a híveket és szeretetökbe, jóindulatukba ajánlotta az uj lelkészt, végül pedig az uj lelkésznek ünnepélyesen átadta a templom kulcsait. Erre az uj lelkész és végül a hívek nevében, Elekes György tanító beszélt igen ügyesen és hatásosan. Az egyház ingó vagyonának és hivatalos könyveinek átadása után, a lelkészi lakban ebéd volt, melyet az uj lelkésznek szerető édes apja, *Bedő* András bikafalvi lelkész adott. Ugy a beiktató ünnepélyen, mint az ebédén több pap és tanító vett részt.

Egyházkerületi tanügyi bizottság szervekedése. Egyházkerületünk folyó évi közgyűlése által megalakított egyházkerületi tanügyi bizottság a megállapított „Szabályzat“ értelmében 1904. évi január hónapban fogja tartani szervezkedő és alakuló gyűlését, fogja megválasztani a bizottság szakelőadóit s tesz intézkedéseket a részletes munkaprogram megállapítására. A bizottság tagjai: *dr. Bartók* György püspök elnöklete alatt és *dr. Sárkány* Lajos tanügyi előadó titkári működése mellett 1. az igazgatótanács tagjai közül: *Deési* Gyula, *Kenessey* Béla, *Sándor* János, *Váró* Ferencz. 2. az egyházkerület kötelekébe tartozó szakifriak közül: *Berényi* János, *Bodor* János, *Deák* Lajos, *Félegyházi* Antal, *Gáspár* János főgondnok, *Nagy* Károly theol. tanár, *Réti* Lajos, *Váró* Benő, rendes tagok; *Balogh* Károly, *Budai* Elek, *Kóbori* János, *Lajos* János, *dr. Solymosi* Lajos, *Zajzon* János pottagok. Egyházi életünknek, létünknek egyik legfontosabb alapköve a felekezeti nevelés és oktatás ügye, Erdélyben pedig a magyarságnak is életfeltétele, az ev. ref. iskolák erősödése. Egyházkerületi Tanügyi Bizottságunk szervezésétől és működésétől épen iskoláink működésének öntudatosabbá, hazafias és egyházi szempontból kihatóbbá tételét várjuk. Reméljük, meg is fog felelni feladatának a mely a mily fontos, olyan nehéz is.

Értesítés a Debreczeni Lelkészi Tár (Ev. Ref. Papi Lexikon) ügyében. A Debreczeni Lelkészi Tár II. köteté iránt érdeklődőknek szives tudomásukra hozom, hogy a kötet az elsőhöz hasonló szellemben és beosztással 36—40 ív terjedelemben a jövő 1904-ik év szeptemberére jelen meg. E kötetben még az elsőnél is több egyházi írónkat sikerült megnyernem munkatársakul, kiknek becses dolgozatai a Tárt gazdagítani és emelni fogják. Dicsekedéssel és hálával említhetem, hogy a feltörekvő, tehetséges, ifju nemzedék, valamint régi, neves egyházi íróink egyaránt készséggel támogatják szellemileg Tárunkat. Ha az anyagi támogatás ennek megfelelő lesz, akkor nem oly nagy időközökben, mint most, hanem minden esztendőben kibocsáthatunk egy-egy tartalmas kötetet. A második kötetre, fűzött vagy kötött példány szerint már most elfogad előjegyzéseket *Eperjesy István* kiadó, Debreczen.

„A Magyar Szó“ a szabadelvű eszmék, a felvilágosodottság és az igazság fáradhatatlan harczosa, az uj esztendő alkalmából előfizetési felhívást hirdet. A most lefolyt küzdelem esztendő tényei tanuskodnak amelleit, hogy a „Magyar Szó“ az igaz hazafiaság, a független szabadelvűség és a törhetetlen igazságszeretet bátor szószólója. A nemzet jogaiért vívott szent küzdelemben mindig ott volt az élen s amikor egyesek megtántorodva, minden engedmény nélkül abbahagyták a harcot, a „Magyar Szó“ ragadta fel a földre ejtett zászlót és hívta fel további küzdelemre az ország közvéleményét. Az újból megindult harcot azután folytatta mindaddig, míg elfogadható engedményeket nem kaptunk és az erőszakos eszközökkel való harcot dicsőséggel be nem fejeztettük. Elévülhetetlen érdeme a „Magyar Szó“-nak, hogy

1848-iki törvények egyik jelentős alkotását, a XX. t.-cz.-et kiragadta az elfeledés homályából és erős küzdés után elérte, hogy az 1848. XX. t.-cz. végrehajtását a kormány is felvette programjába. A „Magyar Szó“ egyéb részeiben is elsőrangú újság. Társadalmi, tudományos, művészeti és színházi kérdésekben vezető szerepe van a fővárosi sajtóban, újdonság rovata pedig a legfrissebb, a legigazabb és legérdekesebb hírekkel szolgál. A „Magyar Szó“, előfizetési ára: egész évre 28 korona fél évre 14 kor negyed évre 7 kor egy hónapra 2 kor 40 fillér. Hazafias tisztelettel a „Magyar Szó“ szerkesztősége.

Bucsuhang az Oceán fenekéről. A labradori félsziget partján 1903 okt 9-én egy palackot vetett partra a víz. A halászkok bevitték a tengerészeti hivatalba, hol a palackban talált újságdarab szeléről a következő, francia nyelven irt szavakat betűzték ki: kilencz napja vagyunk élelem és víz nélkül. Kazánrobbanás történt. Ha ma estig nem jön segítség A többit elmosta a beszivárgó víz. Megállapították, hogy az újságdarab egy magyar lapból van letépvé, s elküldték Budapestre kinyomozni, hogy mikor jelent meg a kérdéses szám és körülbelől kiknek kerülhetett New-Yorkban a kezébe? Kiderítették, hogy az a pár sor az Egyetértés 1903. július 10-iki számára van írva, de hogy Amerikában kiknek a kezébe kerülhetett, kissé bajos lenne megállapítani mert az Egyetértés New-Yorkba 627 példányban jár, az egész Egyesült-Államok területére pedig 1740 példányban. Az oka ennek az, hogy egyetlen egy lap sem nyújtja a hazai közéletnek olyan bü képét, mint az Egyetértés s a függetlenségű törekvésnek az Egyetértésnél lelkesebb buzgóbb és nagyobb sikerű apostola egy sincs. De nemcsak politikai és társadalmi téren let az elmúlt 37 évfolyam alatt vezérlappá az Egyetértés, a közgazdaság, az ipar, a kereskedelem és a mezőgazdaság nem nélkülözhetik szolgálatait. Szépirodalmi rovata pedig éppen egyedül áll az egész sajtóban, Fenyő Sándor főszerkesztő ugyanis, mint politikai főmunkatársat meg tudta nyerni Kossuth Ferenczet, Magyarország ez idő szerint legelső politikusát, azonképen szép irodalmi főmunkatárssá megnyerte a ma élő magyar irok egyik legnagyobbikát, Eötvös Károlyt. E két ragyogó névhez a kiváló munkatársak egész gárdája csatlakozik -- s ezek együttes munkája emelte az Egyetértést, a haza határain túl is hódító utat járó legelső magyar lappá. Most újévkor az a lap gyönyörű ajándékot is ad az előfizetőknek, azoknak is, kik most jelentkeznek új előfizetők gyanánt. Pompás Rákóczi album ez művészi kivitelű és gazdag tartalom. Előfizetések Budapest Vármegyeczúza 11. szám alá küldendők. Tisztviselők, papok, tanárok, igazgatók, lelkészek, magyar katonatisztek kedvezményesen áron kapják egy hónapra 1 frt 20 krért, negyedévre 3 frt 50 krért, félévre 7 frtért.

A zabolai kántori állás hirdetésének mult számunkban megjelent szövegére nézve Földes György zabolai lelkész értesíti az érdeklődőket, hogy a készpénzfizetés nem 800, hanem 850 korona.

HIVATALOS RÉSZ.

Szám: 5505—1903.

KÖRLEVÉL

a parochiális könyvtárak ügyében.

A lelkészi könyvtárak szervezésére vonatkozó szabályrendelet 7. §-a értelmében a lelkészi könyvtárakba felveendő avagy felvehető könyvek jegyzéke a kiküldött szakbizottság által megállapítottván, azt a folyó évi egyházkerületi közgyűlés 54. jkvi számú határozatával meg erősítette s a közgyűlési jegyzőkönyv mellékleteként ki nyomatni rendelte.

Utasítjuk ennél fogva az összes egyházközsegeinket annak megismerésére és aszerint való eljárásra.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1903. december hó 19-én

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

5512—1903. sz.

KÖRLEVÉL

a felebbezési határidő tárgyában.

Tudomásvétel és ahoz alkalmazkodás végett ez uton is értesítjük az érdekelteket, hogy az 1902. évi egyházkerületi közgyűlés 68. jkvi számú határozatával feljuttítja az 1878. évi 63. jkvi számú határozatot, mely szerint az egyházmegeyeknek és kóliégiumoknak, ha az igazgatótanács valamely rendeletét törvénybeütközőnek, vagy károsnak tekintik, jogukban áll 30 napi határidőn belül az ellen felírni; de ha az igazgatótanács ennek daczára rendeletét fentartja, kötelességük azt végrehajtani, fennmaradván azon joguk, hogy az ily eseteket az egyházkerületi közgyűlés előtt panasz tárgyává telessék.

A felebbezési határidőre vonatkozólag a folyó évi egyházkerületi közgyűlés 46. jkvi számú határozatával fenn tartja az 1895. évi 51. jkvi számú közgyűlési határozatát,

mely az egyházi közigazgatási ügyekben hozott igazgatótanácsai határozatokkal meg nem elégedő felek által beadandó felebbezések határidejét állapítja meg 60 napban.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárt, 1903. december hó 18-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

ÉRTESETÉS ÉS FELHIVÁS.

Az egyházmegeyi „Egyházi Értekezlet“-ek elnökségei és pénztárnokai számára.

Az egyházkerületi „Egyházi Értekezlet“ 1901. és 1902—3. évi Évkönyvei 5664—1903. sz. a. a héten mindenk egyházmegeyébe az alább közölt címekre és számban szétküldettek. Tisztelettel kérjük már most az illetőket, hogy azokat a rendes tagokhoz mihamarább eljuttatni sziveskedjenek s egyszersmind az 1901. 1902. és 1903. évi tagdíjakkal elszámolni sziveskedjenek s az elszámolást az illető évi tagok névsora s a tőlük befolyt tagdíjak évenkénti jelzésével tek. Balogh Károly ref. koll. tanár, pénztáros urnál (Kolozsvár, Farkas-utca) mielőbb eszközölni ne terheltessenek, hogy végre-valahára a pénztár rendbe jöhessen. A hová talán feles példányok is küldettek (megbízható névsor hiányában) kísértsek meg a könyveket a rajtuk kitett árért vagy legalább annak 50%-ért értékesíteni s így számolni el, hogy a visszaküldéssel a költségek ne szaporodjanak.

Az Évkönyvekből a következő egyházmegeyék számára a következő címekre, a következő számu példányok küldettek: I. Vajdahányadi eh. megeyébe Tiszt. Kovács Lajos értek. pénztáros, ref. lelkész címére Lozsád, 37 drbot ugy az 1901-iki, mint az 1902—3-iki Évkönyvből. Tiszt. Baczó Mózes ref. lelkész Szászváros, címre 23 drb 1901. és 1902—3.

II. Gyulafehérvári em. részére Tiszt. Hatházi Ferenc ref. lelk. pénztárosnak M.-Benedek u. p. Tüvis, 48 drb. 1901. és 1902—3.

III. Nagynyedi em. részére: a) Tiszt. Péter Antal lelkész, pénztáros M.-N.-Csán címére 79 drb. 1901. és 1902—3. Évkönyvből. b) Ntű Szilágyi Farkas lelk. Nagynyed címre 42 drb. 1901. és 1902—3.

IV. Kolozskalotai em. részére a) Ntű Deésy Gyula esperes Gyula címre 87 drb 1901. és 1902—3. b) Ntű Herepey Gergely esperes Kolozsvár címre 41 drb 1901. és 1902—3.

V. Szilágysszónoki em. részére Tiszt. Szilágyi János lelk. pénztáros Lecsmér u. p. Bihar-széplak címre 100—100 drb 1901. és 1902—3. Évkönyvből.

VI. Deési em. részére Ntű Vásárhelyi Boldizsár lelkész Deés címre 47 db 1901. és 1902—3. Évkönyvből.

VII. Széki em. Tiszt. Csürös Ferenc lelk. pénzt. Ördöngös-Füzes u. p. Szamosújvár címre 45 drb 1901. és 1902—3.

VIII. Nagysajói em. Ntű Muzsnai Károly esperes Szász-Czegó u. p. Kerlés címre 53 db 1901. és 1902—3.

IX. Görgényi em. Tiszt. Pap Lajos lelk. pénztáros Dedrád-Széplak u. p. Bájos 40 db 1901. és 1902—3.

X. Marosi em. részére: a) Tiszt. Molnár Lajos lelk. pénzt. Harasztkerék u. p. Vaja címre 122 db 1901. és 1902—3. b) Ntű Tóthfalusi József lelk. Marosvásárhely címre 36 drb 1901. és 1902—3.

XI. Küküllői em. részére Ntű Nagy Domokos esp. Kutyalva címre 57 db 1901. és 1902—3.

XII. Nagyszebeni em. Ntű Nagy József esp. Nagyszeben címre 36 db 1901. és 1902—3.

XIII. Udvarhelyi em.: a) Ntű Biró Áron lelkész-pénztáros Felsőboldogfalva u. p. Sz.-udvarhely címre 194 drb 1901. és 1902—3. b) Ntű Vajda Ferenc ref. lelk. Székelyudvarhely címre 152 drb 1901. és 1902—3.

XIV. Erdővidéki em. Tiszt. Kovács József lelkész-pénztáros M.-Hermány u. p. Nagybarczon címre 50 db 1901. és 1902—3.

XV. Sepsői em. Tiszt. Bójtó Géza lelk. Sepsiszentgyörgy u. p. Szemerje címre elküldetvén már előbb 100 drb 1901. évi, most 100 drb 1902—3. évi Évkönyv.

XVI. Kézdi em. Ntű Bodor Géza esperes Alsó-Csernátton címre 38 drb 1901. és 1902—3.

XVII. Orbai em. Tiszt. Bajkó György lelk. pénztáros Barátos címre 75 drb 1902—3. évi.

Kolozsvárt, 1903. decz. 18-án.

Nagy Károly,
ügyvivő alelnök.

Tárkányi György,
e. titkár.

Erdélyi Protestáns Lap.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő. NAGY KÁROLY, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és magán előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre
félévre

12 kor
6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Visszapillantás.

Felértünk a hegy csuczára. Egy lépés még s eltűnik szemünk elől a táj, melyen egy esztendőn keresztül vándoroltunk. Álljunk meg a tetőn egy pillanatra; csak egy lélekzet vételre, csak egy búcsú pillantásra, mert az idő fut s minket is ragad magával. Tekintünk vissza a megfutott pályára. Ha eddig alig láthattuk a fától az erdőt, az egymást gyorsan üző eseményektől a haladás mezejét, irányát: innen a tető tisztásáról világosabb áttekintést nyerhetünk s ha az alkonyuló est köde nem is enged mindent tisztán kivennünk, a kép homályossága dacára is nagy vonásokban tájékoztat a való helyzetről.

Az 1903-ik esztendő történetét értjük valósi és egyházi szempontból, sőt magasabbról: az Isten országa szempontjából.

Egy év az örökkévalóság idői életében csak egy muló, elröppenő pillanat, De nekünk, kikben az örökkévalóság ez idői életét éli, földi pályafutásunk tekintélyes része. Nekünk nagy út egy esztendő, telve tanítással, tanulsággal, figyelmeztetéssel és útmutatással: telve az Isten kijelentésével. Értsük meg, vegyük hasznát!

A fizikai világ, melyben élünk s a menyire ismerjük, látható változásoktól megkímélve, továbbra is a régi bázisa és orgánuma maradt, a magasabb erkölcsi és szellemi életnek, bár bizonyos, hogy nagyban úgy, mint kicsinyben a vezető örök bölcsesség törvényei szerint fejlődött tovább. Külső képében nem változott az emberiség sem. Egészében, mint tagjaiban ugyanazon erők, ösztönök, vágyak mozgatják az érzéki és szellemi küzdelmében. E küzdelem külső képében ugyan szembeszökőbb az anyagi oldal, de hogy ez alatt is szellemi rugók és hatalmak érvényesülnek sokszorosán észrevehető. Az egyetemes emberiség nagy gondolata felé való utban ugyan még csak a nemzeti gondolat érvényesítéséig érkezünk el, de a nemzetek is világpolitikai versenyekben önző s hatalmi cél-

jaiknak legalább szellemi külszint — a kultúra és humanizmus terjesztését — adnak. E versenyben döntő befolyással protestáns szellemű nemzetek vezetnek: az angol, a német és az amerikai. — A mennyiben Oroszországot is ide kell számitanunk, első tekintetre szembeszökő az a nagy különbség, mely az előbbieket és az ő szerepe, illetőleg hatalmuk forrása közt van. Ez utóbbi ereje a tömegek felett való absolut uralom, mely előbb utóbb, s bizonyára nem messze, saját sulya alatt annál könnyebben roppan össze, mert részben az elnyomott szabadságtörekvések örök belülről, mint a szű, részben ha a tömeg erejének tudatára ébred, — s ennek kezdetét a sokféle fanatikus kitörések eléggé jelzik — könnyen, sőt biztosan tör össze a gályát, melyet a hatalmas tenger eddig hullámain hordott; míg az előbbieket az alkotmányos szabadság áldásaival maguk intézvéni sorsukat, külső támaszték nélkül is megállnak, mint a repülő madár a légtérben. Ki tudja a gondviselés nem úgy határozott-e, hogy magyar szabadságunk elnyomóját s legveszedelmesebb ellenségünket, az orosz, épen a mi fajrokonaink a japánok által érje utol végzeté? Egyet feltétlenül bizonyít a népek története s ez az, hogy nemzetek és államok tartósabb életet, fejlődést csak a keresztyén kultúrával biztosíthatnak maguknak. Innen, hogy a hódító világnépek a külmisszióknak legbuzgóbb harcosai és terjesztői s hogy azok, a kik nemcsak a keresztyén névben és mázban, hanem a ker. lelkiéletben és műveltségben ismerték fel a keresztyénség fenntartó, regeneráló erejét, — a protestáns népek 5-ször annyit (évi 30 millió koronát) fordítanak a külmisszióra, mint a kath.-ok. Míg a vezető államok gazdasági világpolitikát folytatnak, a társadalmat is egy világkérdés: a társadalmi rend ujjaalkotására irányuló törekvések nemcsak mozgalomban, de mondhatjuk — izgalomban tartják. A nagy sociális problémákban, mint valami kelevényben, gyűlt össze a mai társadalom minden kóranyaga: a gazda-

sági, ethikai, vallási. Be kell ismernünk, hogy a lefolyt év e téren eredményekre hivatkozhatik. A negatív tünetek nem voltak felette élesek. A minek magyarázata főleg abban van, hogy a mint maga a mozgalom komolyságban nyer: az állam, egyház és társadalom is komolyan számol vele s jogosult igényei kielégítésére törekszik. Az államok a socialis törvényhozások terén örvendetes lépéseket tesznek, a társadalom is lassan-lassan kezdi felismerni s orvosolni a bajt. E téren komoly munkálkodás indult az egyházak részéről is, mindenik részéről a maga módja és jellege szerint.

Az új látható főt nyert római egyház halad a régi csapáson. A mi Oroszország az európai államok között: az a római egyház a keresztények között: absolutismus a lelkiekben. Az új pápa — hiába rebesgették — nem jelent új irányt. A kik a római egyházat igazán ismerték, nem is várhatták ezt. Absolut világ uralma felé merész léptekkel tör s a pápa világi hatalma visszaszerzésére ijesztő mérvben növeli fegyvertelen, de a lelkekre nézve annál veszedelmesebb hadseregét: szerzeteseit, élükön a jezsuitákkal. Megdöböntő sikereik nyomán támadó örvények ellen csak ott kezdenek védekezni, hol hatalmuk már az állam létét és biztonságát veszélyezteti: Spanyolországban és Franciaországban. Igaz, itt elég energikusan, bár eredménnyel — s vaj', ez is minő tartósságot ígér?! — csak ez utóbbi helyen. Néhol egyenesen általuk keresik a szabadulást, mint a szerencsétlen Ausztriában s fájdalom — komoly jelek mutatják — hazánkban is, hol hatalmuk és befolyásuk egyenesen állami támogatás mellett növekszik. Pedig a tömeguralomra berendezett egész lényege a fanatismus, butító babona s az örök kárhozat rémeivel dolgozó papuralom a socialismusnál sokkal nagyobb megpróbáltatás elé viszi az államot s az egész keresztény kultúrát. Nem józan, ideális állampolgárokat nevel, hanem vak eszközöket a papok kezébe, a papuralom akarat nélküli szolgáit.

Am, az állami liberálismussal karöltve a protestantismus is mintha új életre kelne. Minálunk ugyan még csak most dörzsölgeti álmos szemét, de nyugaton már derekas munkába fogott s mig nálunk számban, befolyásban veszt, ott már új hódító útjára indult. Az egyház a hivatalos kultusz-egyházból kezd átmenni az egyének és a köz reformációját munkáló népegyházba, mely a pásztoráció helyes irányába hajtja, a lelkek és az élet, a munka megszentelőjévé teszi. A vallást újra próbálják megbecsülni. Egyelőre ugyan — s főleg római kath. befolyás alatt — csak mint egyházat, ugynevezett socialis hivatása miatt; de nem hiányzanak kedvezőbb jelek sem főleg az igazi tudósok és a tudomány világában, a mely maga is, mióta kezd kiábrándulni azon

nagyási hóbortból, hogy ő mindent megfejtteni, mindent pótolni és helyettesíteni képes, szerényebb igényei mellett barátságosabb, nemesebb és áldásosabb lesz hova-tovább.

Hazánk ugyan nem visz vezérszerepet ezekben, de a Gondviselés által kiszabott helyén és körében, nem is marad el az emberiség történelmétől. Sok dologban különleges helyzetének megfelelően az általános irányzatok sokszor élesebben jellegzetes alakulásokat vesznek itt, hogy ez által az általános speciálizálódjék — magyarrá legyen. Nálunk még a socialismus is nemzetibb, mint máshol; a catholicismus is hazafiasabb, mint egyebütt; a protestantismus pedig egyetemes emberi karakterét tán el is feledte volna s a protestantismust magyar kiváltságnak tekintené — a mire ugyan, fájdalom, nem annyire féltékeny, mint a sujtásra — ha, egy néhány tóttal, némettel nem kellene „testvériesen“ vesződnie. Nemzeti sovinizmusunkban készek vagyunk fejjelet a falnak menni, ha hecczelnek s a külszin becsület úgy kívánja; de állandóan és kitaratóan a jogos mérséklet határai közt a mindennapi életben érvényesíteni faji supremáciánkat képesek nem vagyunk. Nálunk még a papistaság is a „kurucz-catholicismus“ diszmagyarjába öltözik, de a „kurucz-brigád“ jóformán észre sem veszi, hogy kardja csapását Róma láthatatlan keze irányozza saját édesanyja ellen. Rákóczi-esztendeje, az idéni, ebben fordítottja volt az elsőnek, az igazinak! De abban hasonlatos az elsőhöz, hogy a szenvedély előlte a komoly megfontoltságot s a nagy Rákóczi emlékirataiból mit sem tanultunk maig is. Népünk nagy többségének ünneplő ruhája, czeremoniális vallásossága nagyrészt ilyenné tette hazafiságunkat is. — A protestantizmusra vár a feladat, hogy a vallásosságot s vele a hazafiságot olyanná tegye, mint a levegő, a melyben élünk anélkül, hogy észrevennők, hogy ünnepi szónoklatok bombasztjaiból a hétköznapi munkában nyerjen megdicsőülést. E feladatának teljesítésére kíván segédkezet nyújtani az állam a magyar prot. egyházak hathatósabb segélyezése által. Vajha, minél hamarabb valósággá lenne! De az anyagi külső támogatás mellett belsőleg is regenerálnia kell magukat az egyházaknak. Erre irányulnak a testvériesülés meg-megújuló kísérletei, az új zsinati törvényhozás s a minden ponton meginduló egyháztársadalmi tevékenység. — Ide kell új, erős, elszánt vezértábor a papságban, tanárságban, tanítóságban. Reversális egyházi-családok nem lelkesíthetnek a küzdelemre! Ezért kell szorosabbra fűzni a kapcsokat egyházunk és iskoláink között. Ezért kell bensőbbé tenni a kerületek közt az egység tudatát, a szabad fejlődést akadályozó béklyók nélkül. Ezért kell reformálni a papnevelést, lelkesebbé tenni a lelkeszi munkát, hatékonyabbá az adminisztráció ellenőrzését, te-

remteni protestáns irodalmat, protestáns olvasóközönséget, protestáns közszellemet s azt bevinni a közélet minden mezejére, hogy protestáns jellemek képződjenek s ezek által lehessen megoldani a nagy nemzeti és társadalmi kérdéseket.

Hála Istennek! ilyenek mind nagyobb számmal kezdenek feltűnni és érvényesülni. Pályánk ez évi futása mezején — visszapillantva reá — ha látunk is kopárrá lett területeket, ha látunk is olyan részleteket, hol a sötétzöld színű rét fonnyadása mellett, csak a pusztító aranka sárgás zöldellése csalhatja meg az avatatlan szemet, új életet remélve ott, hol a pusztulás virít: látunk oázisokat is — s biztató számmal — hol az Ur kegyelmének esőcseppjei termékenyítették meg a talajt, hol a Szentlélek fuvalma aratással biztató kalászokat ringat s hol a kalászok közt tanítványaival halad az Ur, a Jézus Krisztus és mondja és érvényesíti evangéliumát a konkolyról és tiszta buzáról — az aratás Urának ítéletéről, az ő csűréről és az olthatatlan tűzről.

Ha a konkolyhíntők az éj sötétében folytatták gonosz munkájukat: az Ur sem pihent örökös szemével. Lelke kitöltetésének munkája foly észrevétlenül és láthatatlanul — és közelít az Ő országa, melyről nem mondhatják: „íme itt van, vagy amott van!”

Hála legyen neki, ki ez évben is megbizonyította, hogy „övé az esztendő!”

Nagy Károly.

A magyarországi evangéliom szerint

reformált és ágostai hitvallású evangélikus egyházak véleménye az 1848. évi XX. t.-c. végrehajtásáról.

Összeállította: az ev. ref. egyetemes konvent s az ág. ev. egyház egyetemes gyűlésének, a két protestáns egyházat közösen érdeklő ügyekben kiküldött bizottsága, a Budapesten 1903. november 19-én tartott közös gyűlésében.

(Folytatás.)

III. Hitelveinkkel ellenkező vallási cselekmény teljesítésére kényszerítés.

Az 1895. 43. törvénycikk 1-ső §-ának második bekezdése rendel:

senkit sem szabad hitével nem egyező vallási cselekmény teljesítésére kötelezni.

Ezen törvény az 1791 $\frac{1}{2}$ évi 26. t.-c. 3 §-ában és az 1868. évi 53 t.-c. 19 §-ában mondottakat ismétli.

De a törvény ezen rendelkezése is irott malaszt, mert nincs rá büntetőjogi sanctio.

Nemcsak a katolikus egyház intézeteiben, de még állami iskolákban is mindennapi dolog, hogy a protestáns növendékek a kath. vallás ünnepein való részvételre, miselátogatásra stb. kényszerítettek; példák erre a kikindai, temesvári esetek. Ugyanez történik Heréden, Nógrádmegyében, hol az ellemi iskolákban a protestáns tanulók fegyelmileg kényszerítettek a kath. egyház összes lelki gyakorlatain való részvételre.

Az 1891. évi XIII. törvénycikk ugyan nemzeti ünnepnek nyilvánította az első magyar király emlékére augusztus 20-át, de ezen törvény szerint, ezen ünnepnapon csak az ipari munkának kell szünetelnie. Daczára ennek, a Vas-, Zala-, Bars- és Zemplénmegyei hatóságok István király napján a mezei mun-

kából csendőrökkel hurcoltatják el a protestáns földműveseket és büntetik őket, mint azt a szentgotthárdi kir. járásbíró 1902. szeptember 10-én hozott ítélete is igazolja, mely ítélet szerint az augusztus 20-án mezei munkát végző protestáns lakosokat az 1868. évi 53. t.-c. 19. §-a alapján pénzbüntetésben marasztalta el.

A diósgyőri vasgyárban, amely a magyar királyi pénzügyminiszterium vállalata, a protestáns munkásokat nagypénteken dolgozni kényszerítik. — Iskolai ünnepélyek alkalmával az evangélikus gyermekeket is róm. kath. templomba terelik.

Törvényi követelünk, amely kihágásnak, és ha hatóság követi el, hivatalos hatalommal való visszaélésnek minősíti, az 1895. évi 43. t.-c. 1 §-ába ütköző eljárást és megbüntetési annak elkövetőit.

IV. A temetők használata.

Az 1868. évi 53-ik törvénycikk 22. §-a határozottan rendel, hogy:

„temetőkben a különböző vallásfelekezetek tagjai vegyesen és akadálytalanul temetkezhetnek.”

Az 1879. évi 40. tv-cikk 54. § a pedig azt rendel, hogy aki az 1868. 53. tv-cikk 22. §-ában foglalt intézkedés ellenére a megholtak eltemetését erőszakkal, vagy fenyegetéssel megakadályozza: háromszáz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető.

Tudjuk, hogy a legtöbb temető községi temető és ott is, ahol per abusum a róm. kath. plébános rendelkezik a temető felett, a községtől, vagy földesurtól átengedett temető nem tekinthető a katolikus egyház magántulajdonának.

A róm. katolikus plébános mégis oly helyen, ahol evangélikusok csak szórványosan laknak, magának követeli a rendelkezési jogot a köztemető felett és vagy egyáltalában nem, vagy csak a temető valamely félreeső zugában engedni eltemettetni a protestáns halottat.

1901-ben történt, hogy Kaiser Károly solymári róm. katolikus plébános, midőn megtudta, hogy a községben elhalt, köztékintélynek örvendett evangélikus vallású Mórocz Jolán magánzónőnek a községi temetőben több évvel előbb elhalt anyja sirja mellett sirt ástak, a temetést a nagy számmal jelen volt katolikus hívei és a szintén jelen volt községi bíró és előljárók megbotránkoztatására megakadályozta, a már kész sirt a sirásóval behányatta és azzal az indokolással, hogy protestáns embert ez a hely meg nem illel: az árok partján egy félreeső helyen rendelt sirt ásatni a hulla részére.

A budai evangélikus segédlelkész, aki a funkciót végezte, jelentést tett erről az egyházi felügyelőnek, aki Kaiser Károlyt a pomázi szolgabírónál, a kihágási büntetőtörvénykönyv 54. §-ába ütköző kihágás miatt feljelentette. — A felügyelő 1901. évi november 7-én 5180/I. — 901. szám alatt kapott értesítést, hogy a főszolgabíró az eljárást folyamatba tette, de azóta nem történt semmi. Az ügy nyilván elaludt, mert a felügyelő újabb sürgetésére választ nem kapott.

Pályi és Lengyelfalu községek róm. kath. plébánosai sem engedik az ev halottakat a községi temetőben a rendes sorban eltemettetni, hanem külön a temető árkában, vagy a község népétől megvetett külön helyen, dacára annak, hogy Lengyelfalu földesura, az ág. evang. vallású Wieland Arthur a róm. kath. templom és a paplak építésére telket adott és a róm. katolikus egyház fenntartásához évi tekintélyes összeggel hozzájárul.

Hanusláván (Sárosmegyében) a közös temetőt a róm. katolikus plébános saját egyháza részére foglalta le.

A lajta-szentmiklósi r. k. plébános (Sopronmegye) egyáltalában nem engedi meg sir ásását protestáns ember számára a rendes temetőben, amiért is az

evangélikusok kénytelenek az öngyilkosok sirhelyén, egy vasuti árokban temetkezni; ugyszintén a rétfalusi plébános (Sopronmegye) sem akar protestáns sirt eltűnni a temetőben, már pedig mindkét helyen, a hatóságtól bekért értesítés szerint, a temető községi temető.

Felső Bodonyban (Nográdmegye) a protestáns halottakat nem engedik eltemetni, azokat a szomszéd községbe kell elvitetni.

Jobbágyiban a temető árkában temetik el a protestáns halottakat.

Követeljük tehát, hogy az 1868: XIII. t.-c. 22. §-a az állam és hatóságai által végrehajtottak, az ellene vétők az 1879. évi t.-c. 54 §-a értelmében büntetessenek.

V. Az egyenlőségi elvnek egyéb megsértése.

Az 1895. évi 43. tv. cikk 5. §-a szerint valamely vallásfelekezetből kilépni és más felekezetbe belépni mindenkinek szabad. Azért tehát, hogy valaki ezen törvényadta joggal él, büntetni őt nem szabad. Köz tudomásu mégis, hogy tanár, vagy tanító, aki a róm. katolikus egyházból ki- és a protestáns egyházba belépett, állami intézetben nem kap alkalmazást és ha a miniszterium ideiglenesen alkalmazza is, nem lesz megerősítve. — Igy történt ez T. Gy. volt benedekrendi tanár és Sz. Gy. polgári iskolai tanító esetében. A felelős miniszteriumnak kötelessége ezen sérelmes állapot megszüntetéséről gondoskodni.

Sérti a jogegyenlőséget az is, hogy míg a róm. katolikus és görög kath. egyháznak a budapesti egyetemen theologiai fakultása van, addig protestáns egyházainknak nem jut hely az egyetemen, ahol autonómiájuknak megfelelő theologiai fakultást állíthatnának fel.

Sérti az egyenlőséget, hogy a magyar kir. valóságügyi miniszter a róm. katolikus papsággal szemben, ha ez a kormány rendeleteit ignorálja, vagy azoknak ellenszegül: más mértékkel mér, mint a mi papjainknak. Példa rá, hogy a vallásügyi miniszter 1902. évi november hó 28-án kelt 80,947. sz. rendeletével keményen megróttá az evang. püspököt azért, mert a születési anyakönyvben, a törvényhozási záradék, a miniszteri rendeletre való hivatkozás nélkül jegyeztetett be, míg a róm. kath. plébánosnak hasonló mulasztásánál, 1901. évi október 7-én 57,360. szám alatt kelt rendeletében a bejegyzést megfelelőnek találta. — Még sérelmesebb, hogy ebben a két teljesen analog esetben, amelyben törvénytelen születésű fiugyermek utólagos házasság által törvényesítettet, a miniszter az evangélikus származásu gyermek evangélikus vallásának bejegyzését a katolikus anyakönyvbe, az előteéjesztett kérelem dacára sem rendelte el, míg a másik esetben, ahol az apa katolikus volt: az evangélikus anyakönyvben feljegyeztetni rendelte, hogy a törvényesített gyermek az 1868: LIII. t.-c. 15. §-a értelmében az atya római katolikus vallását követi.

Miután ily irányu panaszaink elintézéséről értesítést sohasem kapunk, annak a látszata forog fenn, hogy ez ügyek elintézetlenül maradnak.

Mindnyájunk emlékében van még az erdélyi püspöki cím esete is, ahol a miniszteri magyarázata egyáltalában nem volt megnyugtató.

Egyenlőtlenül bánt velünk az állam a hitoktatók díjazásánál is. Amíg az állam által fenntartott intézetekben a róm. kath. hitoktató különböző cimeken 800—1800 korona díjazást kap, sőt ott, hol a róm. kath. növendékek vannak többségben: rendes tanári ellátásban részesül, — addig a prótestáns vallás tanár ugyanannyi óraadásért 300—400 koronát kap. — Hasonló állapotok vannak az állami fegyházaknál és tébolydánál, ahol a kath. egyháznak mindenütt van egy, az állampénztárból fizetett, rendes papja, rendszeres javadalmazással és állami nyugdíjgényvel,

míg a protestáns hitoktatók, csak úgy mellékesen, mintegy díjnoki minőségben szerepelnek.

Székesfehérváron az állam a hitoktatóknak évenként 1600 koronát fizet, az evangélikus egyház 25 éven keresztül semmit sem kapott, a folyó évben végre utalványoztak neki 100 koronát. Ugyanott az állami javítóintézetben minden egyház papja nyer díjazást, csak az ágost, hitv. lelkész nem kap semmit.

Losoncon a róm. kath. hitoktató az államtól teljes fizetést huz, míg az ág. hitv. hitoktató csak 400 korona segélyt kap.

Magyarázatul azt a feleletet kapjuk erre, hogy a róm. kath. hitoktatók e nagyobb javadalmat a kath. vallási és tanulmányi alpból nyerik. De tudjuk, hogy a vallásalap maga is állami dotációból ered s újabb időben ezen alapok rendes deficitjét az államkincstár fedezi.

Vannak azonban, és csakis róm. kath. hitoktatók, akik nem a vallásalap terhére, hanem egyenesen az állami költségvetés terhére láttatnak el rendes tanári fizetéssel és nyugdíjjal. Ez igazságtalan a többi felekezetekkel szemben.

Például megemlítjük a fiumei állami intézeteknél működő róm. kath. vallás tanárokat, akik mind róm. kath. lelkészek akiket a magyar állam fizet ugyan s lát el nyugdíjjal, de a kiket a módrusi püspök nevez ki s ennek fegyelmi hatósága alá tartoznak. Állami költségvetésbe véve láttatnak el fizetéssel a kassai állami főreáliskolai, a pécsi főreáliskolai, a miskolci ev. ref. főgimnáziumi, az újpesti állami polgári iskolai, a hatvani és gyöngyösi állami iskolák római katolikus vallás tanítóit.

A mezőhegyesi állami ménes birtokon a két protestáns felekezet híveinek száma majdnem két harmadát teszi ki a róm. kath. hívek számának. Mégis, míg a róm. kath. hívek lelki gondozására tart az állam a ménesbirtokon állandó lakással, paplakkal bíró rendes lelkészt és segédlelkészt, kiknek fizetésére legalább 8000 koronát köit s a legszebb helyen álló külön, szép tornyos templomokban, az istentisztelet ellátására szintén tetemes összeget áldoz: addig a két protestáns egyház híveinek gondozásával megbízott ref. kovácsházi és az ág. ev. pitvarosi lelkész, egyenként 400 koronát kap évi fizetésül és istentiszteleti költségre semmit. Ugyanitt az istentisztelet egy közös kis imaházba szorul, mely a ménes udvarban az istállók mögött épült.

A hadseregben létező sérelmes állapotokról már külön felterjesztésben emlékeztünk meg, és itt újból követeljük, hogy a hadseregben a protestáns lelkészt ugyanaz a rang és fizetés illesse meg, mint a katolikus lelkészt s számuk, a hadsereg létszámában található arány szerint emeltessek.

Sérelmes az a szokás, amely szerint országos, megyei polgári és katonai ünnepélyeknél a „hivatalosnak“ nevezett istentiszteletet a róm. kath. egyház szertartása szerint tartják meg, és különösen sérelmes, hogy tisztán katolikus egyházi ünnepeken, például az urnapján, a katonaság nem a rend fenntartása érdekében, hanem az ünnepély fényének emelése céljából aszszisztál.

Sérti a jogegyenlőséget az is, hogy a közhivatalok és állami iskolák, még ott is, hol az ily iskolákban alig egy-két r. kath. növendék tanul, a katolikus vallás minden legcsekélyebb ünnepén általános szünetet tartanak, ellenben a protestáns egyház ünnepein, nagypénteken stb. a hivatalok, bíróságok stb. nem szünetelnek.

VI. Jogellenes megadóztatás.

A) Párber és más hasonló szolgáltatások.

A legnagyobb sérelmünk az, hogy a róm. katolikus egyház híveinket mindenféle cimeken, saját egyházi céljaira megadóztatja és hogy a jogtalan kö-

vetelések behajtásánál a közigazgatási és bírósági hatóságok egyaránt segédkeznek.

A katolikus papság ezen törekvése régi keletű, de ujabban mindig sűrűbb és gyakoribb a támadás és oly helyeken is, hol évtizedek, 70—80 esztendő óta, nem jutott eszébe a katolikus plébánosnak az evangélikus lakosoktól egyházi szolgáltatást követelni, előkeresik a mult századbeli canonica visitatio jegyzőkönyveit és azok alapján követelik és hajtják be a szolgáltatásokat az evangélikus lakosoktól.

Az újabb sérelmi esetek közül a következőket emeljük ki:

Lókuti ág. ev. lakos: Rupprecht Tassilót és testvéreit, a zirci járási főszolgabíró, 1898. évi 398. sz. végzésével, egy mult századbeli canonica visitatio alapján közigazgatási uton elmarasztalta, hogy a lókuti r. k. plébános részére évenként 18 öl hasáb tűzifát, az ottani róm. kath. kántornak pedig évenként 6 öl hasáb tűzifát szolgáltatassanak. Ezen végzést Veszprémmegye alispánja és közigazgatási bizottsága helybenhagyták. A közigazgatási hatóságok a marasztalást árverés útján végrehajtották. A magyarországi ág. hitv. egyetemes egyház konventje 1902. évben felírt ezen sérelem orvoslása érdekében a belügyminiszterhez és vallásügyi miniszterhez, de a sérelem mai napig orvosolva nincs.

Csataj pozsonymegyei községnek tulnyomóan evangélikus lakossága az 1781-ben tartott canonica visitatióról felvett jegyzőkönyv szerint 10 öl tűzifát szolgáltatott ki évenként a róm. kath. plébánosnak. Az 1791. évi törvény meghozatala után, a község a járandóságot beszüntette és egy 1799-ből származó földesuri összeírásból kitűnik, hogy a nem katolikusok az említett szolgálmányok alól felmentettek. 1847-ben is történt egy canonica visitatio, ebben sem fordul elő a kérdéses járandóság. Az is meg van alapítva, hogy a róm. kath. plébános, a 18-ik század végén a párbér megtagadása miatt a helytartó tanácsnál keresett orvoslást és ez kártérítési követelésével a kegyurhoz utasította. — Meg van állapítva továbbá, hogy a plébánosok ezen párbért 70 év óta nem követelik, a község tehát elévülésre is hivatkozott.

Dacára ennek, a bazini járásbíró 1902. Sp. 429/5. számú ítéletével a községet marasztalta és a pozsonyi kir. törvényszék mult évi december 12-én kelt ítéletével a marasztalást helybenhagyta. Érdekes, hogy a törvényekben az elévülésre nézve megállapított azon elvet, mely szerint az egyházak követelése 40 év alatt elévülnek, azzal vetette el a bíróság, hogy az elévülés csak a mindenkor plébános hivatalba léptével veszi kezdetét.

A pozsonyi tábla az ítéleteket feloldotta ugyan és új bizonyítást rendelt el, de határozatából kétségtelen, hogy azt, miszerint a párbér-kötelezettség az 1790—1-ik törvény folytán megszűnt, nem ismeri el.

Pozsony vármegyéből egyáltalában sok a panasz. Grinádon az evangélikus szőlőbirtokosok, szolgabíró és alispán által jogerősen köteleztettek a róm. kath. kántor részére évenként 2 itce mustot kiszolgáltatni, pusztán azon az alapon, mert ezen járandóság a róm. katolikus kántor hiányában benne van.

Hasonló törvénytelenégeket panaszolnak még Hévizgyörkről, hol a nagyobb részt evangélikus lakosokból álló község a róm. kath. tanító részére évi 250 koronát, Hollóolomnicról, hol az evang. vallású lakosokból álló község a róm. kath. plébános és kántornak évenként 36 öl fát, Kükömezőről, hol az ev. hivektől a kath. plébános részére párbért követelnek. Nagy-Barátiról, hol az evangélikus lakosok földbirtoka párbér címén meg van adóztatva, Szapnyáradról, Tófejéről, Nováról, Puszta-szent Lászlóról, Tápió-Sülyről, Tó-Almásról, Szentérről, Kis-Ecsetről, Herédéről, Halápról, Várkonyból stb.

Mindenütt az a panasz, hogy a hatóságok nem orvosolják a sérelmeket, a protestánsok jogos védekezését nem veszik figyelembe, marasztalják őket és végrehajtás útján hajtják be rajtuk a róm. kath. papság követeléseit.

Mind e sérelmek orvoslása végett hiába fordulunk a miniszteriumhoz. Mint a Rupprecht testvérek esetében feltüntettük, kérelmünknek eredménye nincs.

A legnagyobb baj az, hogy a m. kir. Curia a párbér kérdésben, a helyett, hogy a róm. katolikus plébánosok párbérköveteléseit, hivatkozással az 1790/1. évi 26. t.-c. 6. szakaszára, feltétlenül jogtalanoknak jelentette volna ki, 1886. évi január 22-én tartott teljes üléseiben 30. 31. sz. a hitelesített döntvényeiben a kérdés elől kitért és azzal, hogy bírói utra tartozónak jelentette ki azon kérdés eldöntését, vajjon az adott esetben a párbérszolgáltatás ingatlan birtokhoz kötött dologi teher, vagy pedig személyes viszonyokon alapuló kötelezettség természetével bír-e? törvényellenesen koncedálta annak a lehetőségét, hogy a protestáns egyházak hivei, dologi teher címen ilyen szolgáltatások teljesítésére kötelezhetőek.

(Folyt. köv.)

TÁRCZA.

A nyáradgálfalvai ev. ref. templom építésének története, utóimával.

Már csak az emlékezet világában él, ama kisded, rozoga hajlék, mely e telek déli felén, az országos út mellett kopottan, düledezve állott, melyről csak akkor tudta, csak akkor hitte az utas, hogy isten háza: ha hallá belőle kihangzani az Istent dicsőítő áhitatos éneket. Nem a fájdalom leverő érzetével, de örömtől hevülő kebellem mondtam el egykori helyem a mult dicsőségén, jelen meddőség én merengő költő bánatos szavát: „Névben él csak, többé nincs jelen!“... És építők helyette e már felavatott, hitünk szerénti egyszerű templomot, melynek felépítési történetét hogy elmondhassam, régóta él szívemben a vágy. Hála Istennek, itt az alkalom!

Mikor, mint adminisztrátor lelkész járogattam 1896-ban Bödőből Ny.-Gálfalvára és megismerkedtem itteni leány-egyházunk anyagi helyzetével, kevés számú hiveivel s ezek anyagi viszonyával, ugy a roskadozó, düledező imaházzal, melynek láttára megrendült bensőmben az Úr kérdező szava: „Vajjon csinál-sz-e nékem házat, hogy abban lakjam?“ bizony-bizony akkor még csak — reményem se vala, hogy felderül reánk e napnak hajnala.

E volt a csüggedés kora.

Aztán midőn rendes lelkészök lettem 1897-ben s megismerkedtem közelebből hiveim lelkületével, valásukhoz való rendületlen ragaszkodásukkal, templom utáni epedő vágyukkal, a cél elérhetése érdekében nyilvánított erős akaratukkal, mely minden lehető áldozatra késznek ígérkezett s megismertem a község túlnyomó számban lévő unitárius lakosainak templomépítési szándékukat illetőleg, biztató, derült hangulatát, segíteni készségét: oh, akkor már felkiálték: „ne félj, kicsiny sereg!“ Szegény népem... erős az én reménységem... pár év mulva... aratásra... mi is egybegyűlünk templomavatásra!

E volt a reménység kora.

1901-ben, nyugtalan reménységünk saját halálára tör: yalósulást óhajt.

És ekkor állanak elő másként gondolkozók, viraasztók és jósok. Egyik így szól: minden jól van *ugy*, a hogy áll! Szebb a remény a valónál! Másik: „nem jött még el az idő, az Úr háza építésének ideje!“ A jós ajkán ily szó árad: „a te *fiad* építi

meg. . . majd ezután. azt a házat!“ Táborba szállanak rá azok, kiknek vallásos érzületével éles ellenkezésbe került imaházunk feltűnő szegénysége és megkezdődik a küzdelem. Villog a szó-kard: „a tett halála az okoskodás.“ „A mit megtehetsz *na*, ne halaszd *holnapra*“ . „Eljött-e tinektek időtök, hogy lakoztok a ti szép házaitekban. hogy az a ház romban áll. ?“ „Nem ember háza, hanem az Ur Istené. !“ „Jer, építsünk oltárt, hogy bizonyosság legyen miközöttünk és tiközöttetek és a mi nemzetiségünk között mi utánunk, hogy szolgáltunk az Urnak és ne mondják a mi fiaink a ti fiaitoknak: nincsen nektek részetek az Urban!“ „Küzdj és bizva bizzál!“ „Az Ur veled vagyon!“

A másként gondolkozók tábora — meghajtá fölemelt zászlaját a kicsiny sereg előtt.

Aztán csak *egy* örömteljes kiáltás hangzott: templomot építünk, jertek! „A mi Urunknak, Istenünknek házáért kívánok tenéked jót!“ . Aztán egy fohász emelkedett az égre: „Kérek Uram, tarts meg most, kérek Uram, adj jó előmenetelt most!“

E volt a küzdelem kora.

És megszületik az első terv: építünk templomot kő alappal, vályog fallal, zsindegy fedéllel, torony nélkül. . . Fedezetünk 1500 korona. Kevés, igen kevés. Szent-Iványi Gábor úr — mint hajdan a templomépitő Salamonnak Hivám czédrus fákat ad — megajánlja a szükségeltető faanyagot s a templom tervrajzának, költség kimelés tekintetéből, sajátkezüleg való elkészítését. Aztán, tervünk tovább, felfogjuk hívni a közeli egyházakat, birtokos urakat, vessző meg cserefa ajándékozásra s kérvényt irunk valamely egyházi alaphoz segélyért.

S mi történik ekkor? Csodálatos dolog. Megszólal a szegénység büszkesége kicsinylőn, nevetőn. Halld csak: tapsoljatok! templom készül. . . suta, buta, torony nélkül! . . . Gidres-gödrös vályog falu. . . Nosza tapsolj, bámulj falu!

Elgondolkozunk. s megszületik rá a második terv: vettetünk téglát, templomunk lesz ebből. a torony? . . . felépül, kikerül — a zsebből. Nem zsindegy — cserép lesz a templom fedele; nem zsindegy — fényes pléh a torony teteje! . . . Aztán egymásra néztünk. Mindnyájunk arcán ott ült a töprengő kérdés: hát. . . ezek is, de hát még a többi szükségesegek miből fognak előállni, elkészülni? Hiszen ha valaki akar építeni, megszámlálja először az ő költségét, ha vagyon-e annak elvégzésére való költsége? Hogy . . . meg ne csúfolják őt, ezt mondván: né! ez az ember elkezdte volt az építést s nem vihette véghez“ És leültünk számolni mi is: fedezet 1701 korona, szükséglet, a mi falusi számításunk szerint, 2890 korona, városi számítás szerint 6000 korona.

Én istenem mi lesz velünk? Annyi sok pénzt honnan veszünk?

Honnan. . . honnan?

Én — mondám a magam részéről — minden nap segedelemért imádkozom az égi királyhoz és segélyért folyamodom a földi királyhoz. Ti pedig kérjétek. zörgessetek. megadatik, megnyittatik. Segítség magadon, az Isten is megsegít! „Valami jó a te szivedben vagyon, menj elő benne és vidd véghez, mert az Ur teveled vagyon“ És elkezdődött rá egy kedves, kívánatos liczitalás.

— Én, bekuldulom a falut!

— Én, nem sajnálom a járást: bekuldulom a járást!

— Könyradományt gyűjtök a vármegyében — én!

— Én is azt. . . az ország nagy területén!

— Magam egy-két tánczvigalmat rendezek!

— Én, mit tudok, mindent ingyen megteszek!

— Én adok 1, én 3, én 5, én 10, én 20, én 60 koronát.

E volt a tervezgetés, lelkesedés, erőgyűjtés kora.

Végre a Krs. sz. utáni 1902-ik év aug. ha-

vában „felveték a mesteremberek az Ur templomának fundamentomát. . . és rendelének egy néhány felöltözött papokat. . . hogy dicsérnék az Urat! . . . És mind az egész nép nagy felszóval kiált vala, mikor az Urat dicsérik az Ur háza fundamentomának felvettetése felett: Hála legyen! hála legyen az Istennek!“ . . . Ezen évben felépült a falzat és fedél alá került, de tornyunk egészben való felépítését megakadályozta a télre hajló idő.

A folyó 1903-ik évben, a főbejárat ajtaja fölé emlékiratot falaztunk bé s építkezésünk a látható befejezést nyeré. „Elvégezteték a ház minden ahhoz tartozó dolgokkal és szerszámokkal egyben és építők azt egy esztendeig!“ Elvégezteték a ház. . . csak tornyunk néma, hangtalan. . . fájdalom — harangtalan.

Kiadásunk csaknem 4000 korona.

E volt az építés kora. . . Jaj, csak ne volna tetején kereszt-korona: adósságunk 500 korona!

Még csak pár percnyi türelmet kérek!

. . . Sokaktól hallám ama csodálkozó, álmélkodó kérdést: hogy hogyan tudott az a ny.-gálfalvai kicsiny református sereg templomot építeni? Most megadhatom a választ: munkánk „az ég s a föld közös munkája volt, Isten segített, ember fáradozott.“

Az én imádságomat, az én könyörgésemet meghallgatta az Isten.

A kicsiny sereg szent törekvését, buzgóságát megáldotta az Isten.

Kevés fillérünket megszaportotta hitrokonaink meleg részvéte s más atyánkfiainak áldozatkészsége, szólva e képen hozzánk: „hadd építsünk együtt veletek, mert miképpen ti, úgy keressük mi is a ti Istenteket!“

Bizony „hatalmas dolgokat cselekedett az Ur mivelünk!“ „Isten csodája, hogy“ van templomunk! Áldassék az Ur mindörökké!

Építkezési forrásaink: az egyháznak 2000 koronája. Ó Felsége a király adománya 200 kor. Szent-Iványi Gábor úr 201 kor., ezer jó tanács, megfizethetlen buzgóság. Both György ur 60 kor. Staudner Mátyás lelkész neje Huszár Julcsa 20 kor. Egyed Sámuel 20 kor. és fáradhatlan tevékenység. Gombos Károly 20 kor. Tőkés Márton 20 kor. Ács József sz. gondnok 20 kor. Bakú Balázs 20 kor. Id. Csiki József 10 kor. Zsigmond Mihály 10 kor. Könyöradomány 326 kor. 24 fill. Egy tánczmultság jövedelme 48 kor. 80 fill. Gabona adomány 20 hektó. Ny.-gálfalvai lakosok 48 kor. 84 fill. és 77 darab cserefa. Egyháztalál s rá egy terítőt adta róm. kath. vallásu Nagy Istvánné 24 kor. értékű. Urasztalára diszes terítőt ajándékozott Szent-Iványi Gáborné urnő 40 kor. ért. Kathedra takarót 30 kor. értékűt Nagy Róza, Zsigmond Istvánné ajándékozott. Szent-Iványi Gábor úr készítettett egy templomi széket, 23 kor. ért. A kart készítette adott anyagból — ingyen, Göde István és Egyed Sámuel, munkájok ér 20 kor. Zsigmond Titusz ur alapítványa templom fentartásra 20 kor.

Nem tehetem, hogy újrolag ne említsem meg Ny.-Gálfalva község unitárius vallásu lakosait, kik jó indulattal, készséggel, igaz szeretettel, szóval, tettel segítségünkre valának. Fogadják egyen-egyen hálás köszönetünk nyilvánítását. Ime, ez a ny.-gálfalvai református templom építésének története.

„Oh erősödjének meg a ti kezeitek, néktek, kik halljátok e napokon e beszédeket a prófátáknak szájából, kik szóltak néktek a seregek Ura háza fundamentuma felvettetésének napjától fogva, hogy a templom megépítették.“

„Ti szerelmesim, a ti szentséges hitetekben felégitvén magatokat, a Szentlélek által könyörögvén, egymást az Istennek szeretetiben megtartsátok, várván a mi Urunk Jézus Krisztusnak irgalmasságát az örök életre“ . Amen.

Berekesztő ima.

Minden jók adója, mi Urunk, Istenünk!
Tőled van életünk, tőled van mindenünk.
Most is, hogy építők nevednek e házat:
Segedelem, áldás, reánk tőled áradt,
Kezeidből áradt!

Hála, hála legyen, oh nagy Isten érte,
Hogy néped e napot kegyelmedből érte!
Hogy leljenk általad hajlékot, a melybe
Szomjuhozó lelkünk elégtelést nyerne,
Könnyebbülést lelne!

Én Uram, Istenem! cselekedd azt velünk,
Hogy mi a te élő templomaid legyünk:
Lakozzék mi bennünk áldott istenséged,
Légy Atyánk, mi legyünk benned bizó néped,
Gyerekeid néked!

Áldva és imádvá élő Istenséged. Amen.

Staudner Mátyás,
ev. ref. lelkész.

IRODALOM.

E rovatban minden munkát megemlítünk, a mi szerkesztőségünkbe beküldetik, de hosszabb, bírálatos ismertetésre nézve a szerkesztőség fentartja saját elhatározását.

„A ker. vallásos világnézet, mint nevelésünk érdeke. Székfoglaló értekezés, tartotta 1902. szept. 5-én Zayzon János Bethlen-kollégiumi vallástanár. Ára 50 fillér.“ Kapható szerzőnél Nagybányán.

Alkalmi irat volta daczára e füzet igen nagyfontosságú, egyetemes érdekű kérdést tárgyal, akárha tanügyi szempontból nézzük, mikor a ker. vallásos nevelés jogosultságát, sőt nélkülözhetetlenségét igazolja, akár ha pædagogiai szempontból itéljük meg, a mikor kimutatja, hogy a tanuláshoz és ismeretszerzésnek, hogy gyümölcsözővé legyen az életre, egy egységes élet- és világnézet kell formálódnia s ebben mint alkatrészeknek elhelyezkednie; akárha mint vallástudományi kérdést tekintjük, a mikor a vallás és ker. világnézet jogosultságát igazolja. A vallás lényege, a tudáshoz és tudományhoz való viszonya aránylag nagy apparátussal tisztázva a J. Kr. evangéliumának üdv- és erkölcsi elveit és tartalmát tisztázza az istenfiuságban és istenországában. Arra, hogy ezek tiszta fentartásának örököse a protestantizmus a „kegyelemből hit által való üdv“ elve által, csak nagyjában mutat reá. Végül iskoláink ez irányu multjára és jövő feladataira utal, melyben ily jellemű és világnézetű ifjúságot ad az egyháznak, hazának, nemzetnek. A nagy gondnal és ügyesen megoldott feladat csak elismerést szerezhet a szerzőnek, ki maga is egyik legderekabb képviselője egész személyiségében és minden munkájában e világnézetnek. Csak azt szerettük volna, hogy a ker. vallásos élet és világnézet kialakulása eszközének a J. Kr.-sal való személyes életközösségnek, az egyházi kultuszban való részvétel szükségességének s a világnézet koronájának, a földről az örökkévalóságba átnyúló halhatatlanságnak is jutott volna egy kis hely ez értekezésben. Ez nemcsak a ker. világnézet teljessége szempontjából lett volna kívánatos, hanem az az előny is járt volna vele, hogy a vallásbölcseleti és történeti szempontok mellett a személyes keresztyénrajza több életet és elevenséget, a lelkeket jobban megfogó közvetlenséget vitt volna bele az értekezés hangjába és stílusába, s az író lelkének gazdag keresztyén tartalmába és tapasztalataiba is mélyebb bepillantást engedett volna.

A derék munkára, értékes értekezésre felhívjuk olvasóink figyelmét, különösen theol. ifjúságunkét, művelt közönségünkét. Kiállítása csinos, ára mérsékelt. Írójának elismerés.

„Az orsz. ref. tanáregyesület Évkönyve“ az 1902. szept. tanévre. Szerkesztette: S. Szabó József. A 196 oldalra terjedő vastag kötet az egyesületi tagok, közgyűlés jkve és Krónikája mellett, hozza a közgyűlésen tartott összes beszédeket, felolvasásokat és felszólalásokat, melyek közül az elnöki megnyitó kiválik, különösen Dr. Nagy Zs. felolvasása a hollandus középiskoláról és Lázár Istvánné Alsófehérmegye magyar (különösen református) népéről. A könyvet a tagok tagdíj fejében kapják, hogy mások is megszerezhetik-e, hol és mennyiért: az nem tűnik ki. Tartalmas, érdekes könyv, mely míg egyfelől dicséri a szerkesztőt, másfelől örvendetes

bizonyítványt állít ki tanárságunk Szellemi törekvéseiről és gazdag szellemi kincseiről.

„Az ibrányai hitelszövetkezet áldásai“ írta Szikszay András ev. ref. lelkész. A magyar gazdaszövettség kiadványa. Ára 20 fillér. Kilián Frigyes bizománya Budapesten. Író azon a helyes alapgondolaton kezdi, hogy mindennemű szellemi és erkölcsi kultúra előfeltétele az anyagi és gazdasági jóllét. Ebben kell a jó papnak, hívei gondozójának alapot vetnie további munkásságának. Népünk elszegényedésének főoka a jobbágyaság előkészületlen, éretlen korban való felszabadulása, a szabad verseny és szabad uzsora raffinériájának való kiszolgáltatása. E helyzetben nem mesterséges állami segéllyel lehet segíteni, nem koldus-alamizsnával, hanem önállóságára, önbizalomra, takarékoságos nyugvó kölcsönös önségélyre, erkölcsi erőgyűjtésre és nevelésre való vezetéssel — a szövetkezés útján. Író megkapó példákkal ilusztrálja ennek áldásait anyagi és erkölcsi téren saját községben szerzett tapasztalataival. Ajánljuk minden paptársunknak elolvasásra, elmélkedésre s hasonló nemes munkára való buzdításul. Biztosok vagyunk benne, hogy a főhatóság (a mint a példák bizonyítják) az arravalóságukat bebizonyító papoktól nem fogja megvonni az engedélyt az ily irányu munkásságtól. Hát mutassuk meg arravalóságunkat!!

„Tanító és tanítvány“ czimen Elek Gyula a kolozsvári milleniumi iskola igazgatója igen kedves, érdekes, de különösen tanulságos képeket ad az iskolai nevelés köréből. Tanulságos különösen a gyakorlati nevelés nehéz feladataival foglalkozó szülőknek, de kivált az édesanyáknak, kik legközvetlenebb és legállandóbb nevelői gyermekeiknek. Kedves kis történetekben mesteri utmutatásokat találnak itt a nevelés legkülönbözőbb feladataira nézve. Pl. hogy miként kell a gyereket tisztaságra, takarékoságra, engedelmességre stb. szóval a jóra szoktatni és a rosszról (babona, irigység, hazugság stb.) leszoktatni. A derék munka dicsérei kiváló szerzőjét. Ajánljuk olvasóink figyelmébe. Ára 1 korona. Kapható a szerzőnél. N. K.

„Lelki béke.“ Elmélkedések, fohászok és imák protestáns nők számára. Írta Molnár Mária. 376 kis nyolczadrét lapon részben általános tárgyakról való (hit, remény, boldogság, anya stb.) 9), azután az uri imáról 8 elmélkedés van 170 oldalon; a többi imák töltik be. Előszó gyanánt Antal Gábor dunántúli ref. püspöknek az író-kisasszonyhoz intézett levele van közölve a műről, melyben dicsérettel emlékszik meg a munka mély vallásos evang. szelleméről, nőies szelidségéről, a gondviselésbe való bizalmáról. Kellemsnek mondja a formát is s helyeslőleg szól az alapul tett biblia helyek felhasználásáról. Hitattal használhatja ugy az egyszerűbb, mint a művelt közönség. Ugy itél, hogy a mű megállja helyét a hasonló irányu munkák között. A kiadó, kinél a munka megrendelhető (Fischer Páló Nagy-Kauzsán) igazán szép kiállítást adott a munkának s 1.50 koronától 18 koronáig terjedő árakkal bocsátotta — a kiállítás szerint — piacra. N. K.

KÜLÖNFÉLÉK.

Ó év — új év. Mire e sorok olvasóink kezébe kerülnek, már beköszöntött az új, 1904-ik esztendő. Eltemettük az ó-évet. Az Ur kérelme, ki napjainkhoz napokat told, áldja meg a beköszöntő új esztendőt. Adjon egyházunknak, hazánkunknak, mindnyájunknak *boldog új esztendőt!* Övjon véstől, vihartól, megpróbáltatásoktól s lelkének erejét töltve ki bőv mértékben, hogy minden jó igyekezet diadalra jusson s szent országa épüljön nevének dicsőségére, mindnyájunknak idvességére!

Lapunk mai számához mely az 53-ik ez évben, félív mellékleten a VI-ik évfolyam Tartalomjegyzékét csatoljuk. Könnyen megállapítható, hogy mellekletek s apróbb betűk használata által lapunk egy év folytán feldolgozott anyaga megközelíti az 1¹/₂, sőt a 2 iven megjelenő más egyházi lapok tartalmát is. A munkásoknak, kik ebben nekünk segédkeztek, szíves köszönetünk! Lapunk egyik barátja vállalkozott, hogy „Egy kis statisztika“-ban feldolgozza ez évi munkásság eredményét. Nem lesz érdektelen!

— **A jezsuiták esküje.** Szentéletű Loyola Ignác, a tiszta, egyedül idvezítő hit és az ingadozó pápaság védelmére alapította meg a jezsuiták rendjét, mely mióta fennáll kiváló szerepet játszik az emberi dolgok összebonyolításában s nevezetes arról, hogy minden zavarosból ügyesen kitudja halászni a neki. egyházának s legfőbb fejének a pápának a hasznosat. A „Temoignange, Journal de l'eg-

lise de la confession d'Augsbourg" 1890. évi 52. számában közli a jezsuiták fogadalmi esküjét, mely sokban jellemző a „reservatio mentalis“ és a „cél szentesíti az eszközöket“ féle elveket ismerő rend céljaira és felfogására. Az eskü szószerinti fordítása ez:

„Én N. N. a hatalmas Isten, a szent Szűz Mária, szent Mihály arkangyal, Keresztelő Szent János, Péter és Pál szent apostolok, a paradicsom összes szentjei és Ön előtt szent atyám szivem mélyéből, minden utógondolat nélkül kijelentem, hogy a pápa Jézus helytartója és a katolikus egyház igazi és egyedüli feje; neki hatalmában áll kötni és feloldani és Jézus Krisztus által felhatalmaztatott arra is, hogy az eretnek királyokat, fejedelmeket, államokat, köztársaságokat és kormányokat elcsapja, mert azok mind törvénytelenek, minthogy nem kapták meg a szent beleegyezést és így azokat lelkifurdalás nélkül szabad megsemmisíteni. Amennyire tőlem telni fog, ezt a tant épp úgy szem előtt fogom tartani, mint a szentség (a pápa) jogait és a szokásait azon eretnek vagy protestáns tekintélyekkel (autorité) szemben, melyek szembe szállnak a szent római egyhazzal. Ellentmondok és megtagadok minden hűséget a protestáns királyoktól, fejedelmektől vagy államoktól, valamint hogy megtagadok minden engedelmességet főembereiktől és hivatalnokaitól. Kijelentem, hogy az anglikánusok, kolonisták és hugonoták tanai elátkozhatók, valamint hogy átkozottak is azok, kik ezeket el nem hagyják. Azonkívül megígérem, és kijelentem, hogy titokban fogok tartani minden hirt és parancsot, azokat sem írásban, sem szóval terjeszteni nem fogom és teljesíteni fogok mindent, amit Ön által, szent atyám, vagy rendünk más előljárója által nekem előírnak. Minderre én N. N. a szent háromság és a szent sakramentom előtt esküszöm és tanunak hívom fel az összes égi glóriás szent csapatokat, hogy akaratom őszinte és hogy az esküt megtartom. Tanuként magamhoz veszem a szent vacsora legszentebb sakramentomát és kijelentésemet megerősítem saját kezemmel és pecsétemmel az egész szent konvent jelenlétében.“

— **Gyászrovat.** Tokaji János nyugalmazott marosbogáti ev. ref. lelkész élete nyolczvanadik évében, f. hó 28-án, végelgyengülésben meghalt. Egy félszázadnál tovább hirdette érczes hangján az Ur igéit és szolgálta igyekezettel és jó példaadással a szeretet országának ideálját. Szerette és vezette hivatásait a hitben, a hazaszeretben, a jó cselekedetben és keresztyéni tülemmel fogadta a nagy Mindenható által bölcsen kimért megpróbáltatásokat. A boldogultat kedden, december 29-én d. u. fél 3 órakor kísérték ki — rövid ima után — Kolozsvárt a Petőfi-utca 7. sz. alatti háztól a vasuti állomáshoz és szerdán, december 30-án d. u. fél 3 órakor Maros-Bogáton, az ev. ref. templomból vitték az ottani családi sírkertbe, örök pihenő helyére. Az elhunytat neje Zilahi Kiss Elizen kívül 3 unokája és öt gyermeke, köztük Tokaji Aladár szászvárosi ref. tanár és Tokaji László E. G. E. titkár gyászolják. Nyugodalma legyen csendes; emléke áldott!

Köszönet nyilvánítás. Nem mulaszthatom el; hogy nyilvánosságra ne hozzam s egyházam nevében köszönetet ne mondjak telekfalvi, de jelenleg szászvárosi ref. gymnáziumban tanító tekintetes Orbán Mihály urnak ki sok rendbeli adományaival örvendeztette meg egyházunkat két ízben szükséges tankönyvekkel lássa el iskolánkat, az Ur oltárára, egy szép bibliát adományozot. Most pedig jelenben honfiai szeretettől lelkesülve közöttünk olvasó egyesület alapját vetette meg saját költségén, adományozván olvasó könyveket 6 darab Magyar történelmi könyveket, és Benedek Elek mesés könyveit, s hogy semmi se hiá-

nyozzék, s mindenki áldozat nélkül részt vehessen az olvasó egyesületben; lámpával, és olajjal is ellátta e téli időszakra. Ily nemes áldozat, mely honfitársai szellemi műveltsége előmozdítására irányult; méltó, hogy hálánkat nyilvánvalóvá tegyük. Áldást, jól létet, egészséget esdve Istentől becses életére. Halgatói nevében Kovács Sándor telekfalvi. ev. ref. pap.

HIVATALOS RÉSZ.

Szám: 5506—1903.

KÖRLEVÉL

valamennyi Nagytiszteletű Esperes aához.

A folyó évi november hó 7—10. napjain tartott egyházkerületi közgyűlés 23. jkvi szám alatt kelt határozatával kimondotta, hogy az olyan esetekben, a mikor az egyházmegyei esperes, avagy egyházmegyei főjegyző pályázik a saját egyházmegyéje kötelekébe tartozó valamelyik egyházközség lelkészi állomására, a választási eljárás vezetésével az igazgatótanács valamelyik szomszédos egyházmegye esperesét kell hogy megbizza.

E határozat folytán felhívjuk összes esperes aait, hogy ily esetek előfordulása rendjén Igazgatótanácsunkhoz a szükséges előterjesztést megtenni sziveskedjék.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárott, 1903. december hó 21-én.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

5770—1903. sz.

KÖRLEVÉL

valamennyi Nagytiszteletű Esperes urnak. a püspöki egyházak tiszteletes t. Tanácsainak és a kollégiumok Méltóságos t. Előljáróságainak.

A folyó évben tartott egyetemes konvent 54. jkvi számú határozatával elrendelte, hogy az egyetemes énekügyi bizottság által elkészített énekeskönyvből próbapéldányok nyomassanak és azok küldessenek le az egyházkerületekhez, hogy azok úgy magára az énekeskönyvre, mint az ezen ügynél esetleg felmerülhető más kérdésekre nézve is nyilatkozzanak.

E határozat következtében az énekeskönyvek tényleg leérkeztek egyházkerületünkhöz, melyekből minden kollégium, püspöki vizsgálat alatt álló egyházközség és minden anya-, valamint társegyházközség részére 1—1 példányt, szabályszerű uton elküldöttünk, tanulmányozás végett.

Felkérjük ennél fogva a kollégiumok előljáróságait, a püspöki egyházközségek tanácsait és Nagytiszteletű Esperes aait, hogy legközelebbi közgyűlésükön ez ügyvel foglalkozzanak és 1904. évi márczius hó 1-ig terjesszék be véleményes javaslatukat igazgatótanácsunkhoz, hogy azok alapján előterjesztést tehesünk a tavaszi konventnek.

Végül arra kérjük Czimzetteket, hogy az énekeskönyvek árába, példányonként, 1 kor. 20 fillért 1904. január hó végéig gyűjtsenek fel és küldjenek be igazgatótanácsunkhoz.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerület Igazgatótanácsától Kolozsvárott, 1903. december hó 28-án.

Dr. Bartók,
elnök.

Kádár János,
titkár.

FELKÉRÉS

Tisztelettel kérem fel a széki ev. ref. egyházmegye tiszteletes lelkészeit, barátaimat, előharcosait az egyház társadalmi élet felvirágoztatásán ik munkájában: sziveskedjenek az idej Protestáns Lap 48-ik számában jelzett és minden lelkész társamnak megküldött taggyűjtő ívet, a tagok névjegyzékével ellátva, tiszteletes Csűrös Ferencz értekezleti pénztáros aához Ördöngös-Füzes u. p. Szamosujvár 1904-ik év január hó folyamában, az értekezleti tagsági díjakkal együtt beküldeni.

Szives pártfogásukba, jóindulatu támogatásukba ajánlom a Vasárnap cz. lapra kibocsátott előfizetési felhívást is. Bethlen 1903. decz. 27-én.

(tyárfás Albert,
széki egyházmegyei egyházi értekezleti elnök.

